kadınlara mahsus gazete

PAZARTESİ

SATIŞ TY ŞUBAT 2001 250.000 TL (KDV DAHİL)

BAZI RUHLAR EHLİLEŞMEZ: PINAR SELEK

28 ŞUBAT'I TARTIŞIYORUZ

KADIN "ARAŞTIRMALARI"NDA YENİ ADLAR: EFES PİLSEN, TÜSİAD...

kadınlara mahsus gazete

PAZARTESİ

Merhaba,

28 Şubat müdahalesini tartıştığımız akşam, Gonca'yı andık ve onun kat- linden sorumlu Hizbullah örgütünün üzerinde durduk. Bu örgütün nasıl bir takım eller tarafından kurulduğunu ve sonra işi bitince ortaya çıkarıldığını hatırladık. Bazen çok tuhaf tesadüfler olabiliyor, ertesi gün Gaffar Okkan ve koruması olan polislere yapılan suikastı okuduk gazetelerde. Bu cinayetle ilgili olarak Hizbullah örgütü suçlanmaktaydı. Türkiye'nin gündemi daha uzun süre, böyle karışık ve karmaşık olacağa benziyor.

Böyle bir ülkede, gündemden uzak kalarak ve tabii ki hepsi kadınlara da değen haksızlıklara göz yumarak feminist politika yapılabilir mi, en azından feminist bir dergi çıkarılabilir mi? Bu konudaki tavrımızın tatsız bir sonucuyla karşılaştık geçtiğiniz ay. Kuruluşumuzu 1997'den bugüne destekleyen ve 2001 yılında bu desteği yarı yarıya azaltarak sürdürmeyi kararlaştıran Henrich Böll Vakfı, bu desteği söylenenden altı ay önce bitireceğini bildirdi. Kararın sebepleri arasında, geçen sayımızda yer alan cezaevleriyle ilgili yazı da vardı! Avrupa demok- rasisiyle ilgili şüphelerimizi doğrulayan bu gelişme geçtiğimiz ay bizim açımızdan en önemli olaylardan birisiydi. *Pazartesi*, bağımsız bir yayın politikası sürdüren nadir yayın organlarından birisi olarak, sadece feministler açısından değil, herkes için çok önemli. Son zamanlarda toplanmaya başlayan Gazeteciler Meclisi'e katılan meslektaşlarımızın anlattıkları, bu inancımızı daha da güçlendirdi. Dolayısıyla bu karara itiraz edeceğiz. Ama yine de mali sorunumuz sürecek. Bu konuda, kendi çabalarımız kadar, siz okurlarımızın destek ve dayanışmasına da güveniyoruz. Dergimizin abone köşesinde yayımlanan hesap numarasına bağışta bulunabilir. bağış toplayabilir, dergimizi çevrenizde satabilirsiniz. Bunların dışında, sizin yaratıcılığınızın aklımıza gelmeyen bir sürü şeyi ortaya çıkaracağına inanıyoruz.

28 Şubat müdahalesi, yakın tarihimizdeki önemli bir gelişme. Kadınlar açısından sonuçlarını Yaprak Zihnioğlu ve Aynur İlyasoğlu birer yazıyla değerlendirdiler, Handan Koç ise yaptığı sokak röportajlarıyla katkıda bulundu. Bu yazıların bugünümüzü değerlendirmede de faydalı olacağını düşünüyoruz.

Cezaevlerinde hayata son verme operasyonları sonrasında süren ölüm oruçlarıyla ilgili herhangi bir gelişme yok. Son durumu, kararlı tutumuyla dikkat çeken ve bir *Pazartesi* okuru olduğunu sevinçle öğrendiğimiz Füsun Sayek'in değerlendirmesi, halen cezaevinde olan bir okurumuzun tanıklığı ve yeni bilgilerle ele almaya çalıştık.

Bu operasyon sırasında genç bir kadın, iki buçuk yıl boşuna cezaevinde yatırıldığı ortaya çıkınca salıverildi. Pınar Selek, bir anda basının ilgi odağı haline geldi, kendisiyle yapıldığı öne sürülen bir sürü görüşme yayımlandı. İki buçuk yıl öncesinin "terörist"i artık bir "sosyolog"du basının gözünde. Bizim görüştüğümüz Pınar, bütün bunların dışında, cesur, akıllı ve en önemlisi kadınlığının bilincinde, ülkesinin sorunları üzerine düşünen genç bir kadın. Onu daha da seveceksiniz.

Kadınlar geçen ay, medyanın gündeminin baş sıralarındaydı. Bu baş sırada olmanın kadınlara faydası tartışılır tabii. Biz de bu gündemin satır başlarını, Deniz Akkaya'nın gazetecilik yapmasına duyulan tepkileri, Reha Muhtar'ın aile içi şiddetle ilgili programını, Şükrü Sina Gürel'in karısını aldatması meselesini ve bütün bunların nasıl ele alındığını değerlendirmeye çalıştık.

Dergimizin sürekli yazarlarından Hülya Tufan, *İkinci Bahar* dizisiyle ilgili Siyaset Meydanı'nda düşünsel bir lince maruz kaldı. Hülya bu ay, orada yaşadıklarını kaleme aldı bizim için.

Bu ay kültür ve sanat haberlerimizin çokluğu dikkatinizi çekecektir. Bu, bizim dışımızda gelişen bir durum ve kadınların bu alanda giderek daha fazla söz sahibi olmaya başladıklarının bir göstergesi. Geçen sayımızdaki tiyatroda taciz haberine karşı *İnsancıl* dergisinde cevap mahiyetinde seviyesiz bir mizah yazısı yayımlanmış. Siz de bizim gibi *İnsancıl*'ın haksızlıklara karşı çıkan bir çizgide olduğunu sanıyorsanız, Üniversiteli Feminist Grup'tan Deniz Hakyemez'in bu yazıya yönelik eleştirisini, şaşırarak ve zevkle okuyacaksınız.

Gelecek ayın gündemi birçok şeyin yanında 8 Mart Dünya Kadınlar Günü'yle de dolu olacak. Bu konudaki planlarınızı bizimle paylaşırsanız, biz de bunların diğer *Pazartesi* okurlarına ulaşmasını sağlayabiliriz.

Duygu Asena'nın roportajında görüşmeyi yapan arkadaşımızın bir cümlesi düşmüş ve görüşmenin o bölümü bu yüzden anlamsızlaşmış. Duygu Asena ve kardeşi İnci Asena'nın güzellikleriyle ilgili konuşmadan sonra Ayşe, "siz güzelliğinizi aklınızı kullanmak için bir araç haline getirmişsiniz. şimdikilerin tam tersine," diyor. Unuttuğumuz bir şey daha var, yine geçen sayının üçüncü sayfasındaki, Ulrike Meinhof'un avukatına yazdığı mektup Metis Yayınları'ndan, Eylül 2000 tbasılan *Kızıl Ordu Fraksiyonu* adlı kitaptan alınmıştır. Kitabın yazarları Anne Steiner ve Loïc Debray olup Ruşen Çakır tarafından Türkçe'ye kazandırılmıştır.Belirt-meyi unuttuğumuz için özür dileriz.

Son olarak, geçen ay kapakta ve kapak sayfalarımızda kullandığımız fotoğrafları *2000'de Yeni Gündem* gazetesinden aldık, teşekkür ederiz.

Gelecek ay buluşmak üzere.

Pazartesi Lokali'nden haberler

Kahvemizin açılışını
geçen sayımızda duyurmuştuk.
Yemeklerimiz lezzetli,
pastalarda iddialıyız,
çayımız demleme ve çok güzel, üstelik
fiyatlarımız çok makul.

Cumartesi akşamları
Clıristian gitarıyla
İngilizce ve
(inanmayacaksınız ama!) Fransızca
şarkılar söylüyor.
Her ay bir pazartesi akşamı
kadın kadına eğleniyoruz.
12 Şubat akşamı da
kadınlardan canlı müzik var.
Canlı müzik olan geceler de
giriş 2 milyon lira.

Ayrıca kahvemizde
kadın yazarlarla
okuma günleri yapıyoruz.
6 Şubat Salı akşamı saat 19.30'da
Jaklin Çelik ve
20 Şubat Salı akşamı
yine 19.30'da Elif Şafak
kitaplarından bölümler okuyacak,
soruları cevaplandıracak ve
kitaplarını imzalayacaklar.
Lokal, Pazar hariç
her gün 12.00-24.00 arası açık.
Bekliyoruz.

Tel: 0212 292 07 47
Adres: Abdullah Sok. No:9 Taksim

askeri patriyarka mı, islamcı patriyarka mı?

Ülkemizde 1982 Anayasası ile yasallaştırılan, Silahlı Kuvvetler'in "emir ve komuta zinciri içinde" siyasal rejime müdahale "hakkı"nın 28 Şubat ile bir üst düzeye taşındığı, bugün herkesçe bilinen bir gerçek. 1982'de "sopalı" referandum ile kabul edilen Anayasa ile Milli Güvenlik Kurulu'nun (MGK) yetkileri genişletildi. MGK geçen zamanda bu yetkileri en güçlü siyasal otorite olma yolunda hayli zorladı. Silahlı Kuvvetler'in siyasal rejime müdahale alanı yalnızca "iç ve dış düşmanlarımıza karşı milli güvenliğin" sağlanmasıyla da kalmadı, "toplumun huzur ve güvenliğinin" korunmasını da kapsaması, askerleri günlük siyasetin ve günlük yaşamımızın tam ortasına yerleştirdi.

ABD'li araştırmacılar, regresyon analiziyle, Latin Amerika'daki darbelerle ordu "mensuplarının" ücretlerinin artışı arasında bağlantı olduğunu saptamışlardı geçtiğimiz yıllarda.

Kuşkusuz, MGK'nın siyasal güçten önce pay alma, daha sonra siyasal gücün tepesine yerleşme stratejisi, yalnızca "milli güvenlik" ve "toplumun huzur ve güvenliğinin" sağlanması hedefini taşımıyordu. Alt kademelerden başlayarak Silahlı Kuvvetler mensuplarının toplumda prestijli bir konuma gelmesi, eğitim düzeyinin, toplumsal statüsünün ve buna bağlı olarak -elbette- ücretlerin yükselmesi; yaşam koşullarının iyileşmesi de başarıyla gerçekleştirilen stratejinin unsurlarıydı.

Bu süreçte siyasal iktidar organları, Meclis, partiler ve siyasetçilerin, siyasal olarak "iktidarsızlaştırıldığını" izledik. Politikacılar gölgesinden korkar hale geldi. Yiyiciler, hortumcular, çeteler ortalığı kapladı, Hizbullah zindanları açığa çıktı. DEP'in Meclis'ten tekme tokat kovulmasını, 28 Şubat'ta Refah Partisi'nin kapatılması izledi ve siyaset ortamı, silahlı kuvvetlerin muhalif olarak değerlendirdiği tüm unsurlardan sindirme harekâtlarıyla "temizlendi". Bu otoriter siyasal ortamda "hınk deviciler" askerlerle iktidarı paylaştı; önüne sürülen tüm reçeteleri kabul ederek. Hakkını yememeli, arada sırada "mimiklerle muhalefet" yapmaya kalkışanlar da oldu doğrusu!

28 Şubat'ın esas olarak 12 Eylül'ün devamı olduğunu belirtmek gerekiyor. Tabii, 28 Şubat'tan önceki günlerde İslami sermayenin büyük bir hızla büyüme ve yayılma gösterdiğini de. MGK'nın sermaye tercihinin TÜSİAD yönünde olduğu biliniyor. 28 Şubat'la Refah'ı besleyecek İslamcı sermayeye de set çekilmiş oldu.

Peki, 28 Şubat kadınlar yönünden ne ifade ediyor? Çevremde yaptığım küçük bir yoklama. 28 Şubat'ın "son tahlilde" İslamcıları gerilettiği için kadınlara yaradığı yönünde. Eğer öyleyse, daha geniş kentli kadın kesimlerinin 28 Şubat'ı desteklediğini öne sürebilir miyiz? 28 Şubat'ın kadınları yakalayan yönü Refah "korkusu"ydu. Refah'ın ürkütenyanı, iktidara geldiğinde, İran'daki gibi totaliter yöntemlerle kadınları tesettüre, eve kapanmaya zorlayan muhafazakâr dinsel rejimi kurma siyasalarıydı. Bu durumda, kadınların önünde feminist mücadele için iki farklı yapı bulunuyor. Askeri patriyarka ve İslamcı patriyarka. Acaba hangisi daha ehven? Bu soruya her iki gücün totaliterlik/otoriterlik boyutları karşılaştırılarak yanıt verilebilir. Refah her zaman İran'daki totaliter İslami rejim özlemi içinde olmuştur. Neden? İslami rejim bugün yalnızca totaliter yapılarla yaşayabilir de ondan. Ancak Refah, bunca yıllık siyaset deneyimiyle Türkiye'de böyle açık bir totaliter rejimi hem kurma hem de sürdürmenin mümkün olmayacağının artık farkına vardı. 28 Şubat'ta Refah, askeri güç desteğinin olmaması, kitle desteğinin sınırları (ilk seçimlerde yüzde 28-32 oy oranı bekleniyordu) ve benzeri nedenlerle totaliterlik hayallerini bir yana bırakıp rejim içinde, seçim kazanarak iktidar olma hesapları yapıyordu. MGK'nın otoriterlik boyutu ise, sanırım burada tekrarlamama gerek kalmayacak kadar açık ve seçik.

Şimdi gelelim her iki gücün kadınlık tasavvurlarına. Refah ve MGK nasıl bir kadın istiyor? MGK'nın kadına yaklaşımı, çevresinde dolanan, "Ne iyi yaptınız, paşam" diyen Kemalist kadınlara ve kuruluşlara bakınca anlaşılabilir. Türk Anneler Derneği'nin, çok değil birkaç yıl önce, Silahlı Kuvvetler'in "PKK Terörü"ne karşı başarılı operasyonlarını desteklediğini ve yanında olduğunu göstermek için Genelkurmay Başkanı'na bir dernek plaketi sunuşunu hatırlayalım. MGK, "ülkenin bölünmez bütünlüğünü" savunan, Silahlı Kuvvetlerimiz'e ve MGK'ya "ebediyen" bağlılık bildiren kadınları "şerefli Türk anaları" olarak görüyor. "Sivil toplum kuruluşu olan" Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği'nin kendi gayreti ve devlet desteğiyle yaptığı çalışmalar 28 Şubat'tan sonra büyük bir artış gösterdi. Peki ya Refah kadınları nasıl tasavvur ediyor? İslamcı erkeklerin "kadın korkusunu" yenmelerine yarayacak şekilde giyinen, yani örtünen, evi, çocukları ve eşi dışında hiçbir ilgisi ve mesaisi olmayan eğitimli köleler...

MGK kanadındaki kadınlarda son yirmi yıldır herhangi bir değişme gözlenmiyor, ama Refah yanlısı ve genel olarak İslamcı kadınların durumunda 28 Şubat'la birlikte dramatik bir değişme oldu. Başörtüsü eylemleriyle başlayan siyasallaşma ve uyanış süreci kesintiye uğradı. İslamcı kadınlar artık toplumun hareketli unsurları olmaktan çıkıp Refah'ın patriyarkal, otoriter, muhafazakâr çizgisine yaklaştı. Refah ile İslamcı kadınlar arasında yaşanan feminizan gerilim etkisini kaybetti. Feminizmin bu kadınların gündeminde artık yeri yok. Aralarında bazıları İslamcı erkekleri 28 Şubat'a "teslim oldukları" için eleştiriyorlar. Üstelik, baş açıp üniversiteye, okula gitmeleri sonucu siyasal olarak bir değersizleşme süreci yaşıyorlar. Totaliterlikten daha gevşek bir yapıya uzanan yelpazede yer alan İslamcı patriyarka, kadınların/feministlerin önünde mücadele edilmesi gereken bir alan olarak duruyor. Parti olarak örgütlenmiş, seçimlere katılan, somut siyasal bir güçle mücadele yürütme yolları tam olarak kapalı değil. Ama ulaşılamayan, denetlenemeyen, açık siyasal platformlarda yer almayan ve sadece buyuran bir güce karşı feminist mücadeleyi tasavvur edebiliyor musunuz?

Yaprak Zihnioğlu

28 Şubat'ın yıldönümü dolayısıyla

kadınlar ve kimlik politikaları üzerine birkaç söz

Kadınları karanlıkta tutan sadece dinci politikalar mı, yani kadınların üçte birinin okuma yazma bilmemesi, erkeğe itaate kusur eden (!) her kesimden kadınların erkek şiddetine maruz kalması gibi olgular bu konuda sosyolojik göstergeler değil mi?

Bu ülkenin kadınları açısından, ya da altını çizerek belirtmek gerekirse, özellikle toplumdaki ataerkil dizgelerin, siyasetin, ideolojilerin yarattığı farklı güç alanlarının, devletin uygulamalarının ve yaptırımlarının, kendi önlerindeki yaşamsal olanaklar, gelişme, güçlenme olanakları, kendilerini ifade edebilme ve gerçekleştirme imkânlarının önüne koyduğu sınırlamaların farkında olan kadın kesimleri açısından 28 Şubat'ı bir siyasal dönemeç olarak "özel" kılan ne?

Bu soruya birbirinden farklı bir dizi yanıt verilebilir belki, ama bana kalırsa önce, 28 Şubat'ı daha "tarih" olmadığına, gerek siyasal planda gerek yürürlükteki uygulamalarıyla, "bugüne dair" olduğuna bir not düşmek gerek. Ancak hem genelde hem de kadınlar açısından tarih sadece geçmişe dair değil, bugün, şu an, önümüzde, yanı başımızda, hayatlarımızın içinden geçerek gelişen bir süreç... Belki de 28 Şubat'ı kadınlar açısından tarihsel anlamda "özel" bir tarih kılan, kimliklerimiz üzerindeki dayatmaların, sınırlamaların tarihinde yakın döneme damgasını vuran bir dönemeç olması ve etkinliğini sürdürüyor olması.

Öte yandan, yaşadığımız ülkenin, Cumhuriyetin ilanından da önce içine girdiği değişim mecrasını, 'eskinin' kalıplarını parçalandığı, 'yeninin' çok da elverişli olmayan koşullarda boy vermeye çalıştığı, modernleşme sürecinin, kadınlar, farklı kadın kimliklerinin gelişimi üzerindeki çok boyutlu ve çok önemli dinamikleri gündeme taşıdığını biliyoruz. Kadınların kimliklerinde yansılanan bu değişimler modernleşme yolunda ilerleyen bu toplumda o çok tekrarlanan klişeyle ifade edildiği gibi, "gelenekselden moderne doğru ilerlemenin" yeni aşamaları mı sadece? Bu söz edilen "ilerlemeden" bütün kadınlar nasiplerini aldılar mı, alıyorlar mı? Yoksa Cumhuriyet le birlikte gelişen yeni düzenin kadınlara yeni toplumda biçtiği yeni roller ve kimlik adına geliştirdiği söylem ile kadınların yaşamsal gerçekleri ve onları çevreleyen ataerkil dizgenin ne denli değişime uğradığını birbirinden ayırmanın yararı yok mu? Bence bu gerekli ve bu bize sorma kadın bakış açısı içinden bakabilmenin analtarını sunuyor. 28 Şubat'ın söylemi, onu önceleyen ve bugün de varlığını sürdüren söylem, bize şu mesajları iletiyor:

"Laiklik tehlikededir, dinci siyasetler özellikle kadınları karanlığa tutsak ederek laikliğin temellerini sarsıyorlar. Kadınlar bu akımlara kapılmamalı ve modern, çağdaş Türk kadınları varlıklarını korumak için bu akımlara karşı uyanık olmalıdırlar."

Bu söyleme, 1980'lerle birlikte dinci siyasetlerin kendi yaptaşlarının kadınların türban mücadelesi üzerinden kurması ve bugüne gelindiğinde açıkça görüldüğü gibi, türban eylemlerini siyaseten kendince uygun zamanlarda destekleyip, sonrasında bu eylemliliğe katılan kadınları sahipsiz koyması eklendiğinde, her iki söylemin bir ortak noktası olduğu görülüyor. Kadınlar, kadın kimlikleri ve kadın eylemlilikleri üzerinden politika yapılıyor. Kısacası 'kimlik politikaları' politikanın en can alıcı düzlemi ve bunların da odaklandığı alan kadınlar esas olarak...

Kadın bakış açısı içinden sorulabilecek kilit soru şu bence: Kadınları mağdur eden, karanlıkta tutan sadece kadınların yaşam alanlarını kısıtlayan dinci politikalar mı, yoksa kadınların üçte birinin okuma yazma bilmemesi, erkeğe itaatın kusur edildiği (!) her ortamda, her kesimden kadınların yarıdan çoğunun erkek şiddetine maruz kalması gibi olgular bu toplumun ne kadar geliştiğinin önemli sosyolojik göstergeleri değil mi?

Bu bağlamda, 28 Şubat ın da toplumun gündemine getirdiği "çağdaş kadın prototipinin" bir çağdaşlık özlemi ve savunusu içinde toplumsal gerçekliğe ne kadar karşılık düştüğü ya da ne denli ideolojik bir projeksiyon olarak kaldığı çok tartışmalı bir durum. Çağdaşlık, modernlik ve Cumhuriyet ideolojisini ve onun kurumsal gücünü arkamıza alarak, kadınlar ve kadınların özgürleşmesi için kurabileceğiniz söylem eksik kalmak, kadınların yaşamsal gerçekliklerini gözardı etmek durumunda. Bu söylem kadınların "nasıl" olmaları gerektiğini kadınlara ve toplumsal bildirirken aslında kadınların "ne halde" olduklarını da ikinci plana atmakta.

Gerek bu bakış açısı, gerekse dini kadınlara bir güvence alanı olarak sunan yaklaşımlar aslında bir ortak noktada buluşuyor, o da "inanç" düzlemi. Her iki söylem açısından farklı da olsa ideolojik bir arka plandan beslenen, farklı toplumsal düzenlere uygun, onun simgesi olabilecek kadın kimliğinin başat önemine duyulan inanç. "Cennet anaların ayakları altında" ya da "Laiklik kadınların teminatı altında". Cumhuriyetin kuruluşu itibariyle yasal haklar ve eğitim başta olmak üzere kadınlara yeni yaşam alanlarının açıldığı gerçeğini yok saymak tabii ki olanaksız ama gelişmenin ve modernleşmenin kadınlar açısından koruduğu eşitsizliklerin temelindeki yaşamsal gerçeklerin asıl belirleyici olduklarının da altının çizilmesi gerekiyor.

"Cumhuriyet'in ideallerini" tartışmanın ötesinde, çağdaş kadın (ve erkek) yurttaşlar yaratmak açısından Cumhuriyet'in kuruluşundan bu yana içinde yol alınan kapitalist gelişme yöneliminin toplumu bugüne taşıdığı koşullarda farklı toplumsal kesimleri birbirine yakınlaştıracak bir gelişme ve bölüşüm ve bununla birlikte toplumsal güvence ağları oluşturmadığı/ oluşturamadığı açıktır. Günümüz Türkiye'si bir cemaatler topluluğudur. Kadınlar farklı ortamlarda, farklı ilişki ağlarının içinde kendileri için bir şeyler yapmanın çabasındadır. Ancak bu kadın etkinlikleri hangi ortamda yer alırsa alsın, her durumda karşılarında erkek egemen düzenlemelerin gücünü bulmaktadırlar.

Kadınlara, onların yaratıcılıklarına, üreticiliklerine inanmak belki de inançların en hayırlısı. Unutulmamalı ki, 28 Şubat ve benzerleri, kadınlara "nasıl olmaları gerektiğinin" yönergesiyle geliyorlarsa, sivil iradenin de karşısında kendilerini ortaya koyuyorlar. Kadınların, kendileri olmak, kendilerine inanmak, kendileri için istemek, seslerini duyurmaktan başka yolları yok gibi görünüyor.

Aynur İlyasoğlu

Başörtülü kadınlar, 28 Şubat'a kızgın...

"bizi günaha itiyorlar"

Çapa'da, Kadın ve Çocuk Sağlığı Kliniği'nde bebekleriyle bekleyen kadınlara "28 Şubat kararları hayatınızı nasıl etkiledi?" diye sorduk.

İlk konuştuğum kadın örtülü, adı Yüksel. "Ben dışarıda örtülüyüm, devlet memuru olduğum için iş yerinde açığım. Eğer onu soruyorsanız, son yıllarda üzerimizde bir baskı var diyebilirim. Biz küçükken bayrak, millet sevgisiyle büyüdük. Sonra bir zaman geldi, başınızı örttüğünüz için terörist muamelesi görmeye başladık. Bence insanları yargılamak kula düşmez. Devlet Müslüman'ı başörtüsünden tanıyor, cezalandırıyor. Komünisti parka ve botundan mı tanıyacak?" diyor. Yüksel'e "Cezaevinde ölenler hakkında ne düşünüyorsun?" diye soruyorum. "Onlar kendi dünyalarında kalmış insanlar, bence F tipine geçmeliydiler." diye cevaplıyor. İçeriden çağırıyorlar, bebeğini soyarken 1965 doğumlu olduğunu ve 1990-91'de kendisinin de, üç sayı çıkan *Hanımeli* isimli bir dergi için röportaj yaptığını anlatıyor. Ayrılıyoruz.

Fatma'nın başı açık. Ben öğretmenim diye lafa başladıktan sonra, "Hangi dergi?" diye soruyor. *Pazartesi* diyince, "Ah" diyor, "Ben de kadın araştırmalarında akademik çalışma yaptım. Annelik üzerine bir çalışmam var." Tekrar 28 Şubat'a dönüyoruz. "Bu döneme kalan yönleri bir yana, örtülü kadınlar açısından bakacak olursak, birkaç kanat var. Feminist bakış açısı olanlar, kendi arayışlarını bir kadın kimliği mücadelesi olarak görenler var. Bence İslami hareket başörtüsünü bir kadın kimliği mücadelesi olarak görenleri tasfiye etti. Ben genel olarak İslamcı kadınlara, onlar benim yaşam alanıma ne kadar saygı duyarlarsa o kadar saygı duyabilirim," diyor. ● arada Fatma'nın bebeği biraz huysuzlanıyor. Diş çıkarıyormuş. Telefon numaralarımızı değiş tokuş edip ayrılıyoruz.

En son konuştuğum kadının adı Gül. Başı örtülü, çok genç ve soruma acele acele cevap veriyor. "Son yıllarda her şey tek yanlı yaşanıyor. Şöyle ki, Kuran'ın hükümleri herkesi gözetir. Başörtüsü madem Allah'ın bir emri, inşallah herkes örter diye temenni etmek lazım, öyle değil mi? Ayrıca dinimiz kadınlara çok ehemmiyet vermiştir. Kızı Fatma gelince peygamberimiz ona hürmetinden ayağa kalkardı. Allah'ın emirlerine karşı çıkmamızı istemeleri gerekir," diyor. Gül'e, "Erkeklere birden fazla eş de bir dini hüküm, bu konuda ne düşünüyorsun?" diye soruyorum. Gülerek cevap veriyor, "Ama şartları var. Bir kere birinci eşin rızası olacak. Ayrıca bütün hanımları maddi olarak ve başka yönden de eşit gözetecek". "Maddi durumu uygun olan bir kadın ilk eşinin rızasıyla birden fazla koca alsa olur mu?" diye sorunca yine gülüyor, "●lmaz, çünkü bebeklerin babası anlaşılmaz. Hem bunun için bir hüküm yok." Son olarak "Peygamberin neden bu kadar çok karısı varmış?" diye soruyorum.

Yüksel ve bebeği

"Peygamberimiz İslam'ı yaymak için evlendi, öyle kabileler vardı ki peygamberimiz onlardan biriyle evlenince Müslüman oldular. Böylece kadınlara ait hükümleri kabileye bu kadınlar vasıtasıyla yayabildi." diyor.

Bölümde çalışan bir uzman sosyolog düşüncelerini şöyle aktarıyor. "Bence 28 Şubat post-modern bir drama. Çapa'da çalışanları çok etkiledi. Buradaki insanların çok temel kaygıları var. Bir kere gelirleri düşüyor, çalışma koşulları zorlaşıyor. Burada çalışanların ilişkisi olan insanların durumu da kötüye gidiyor. İnsanların temel haklarından olan sağlık hizmeti devletten giderek daha az ödenek alıyor.

Çapa'da öğrenci kantininde tek bir başörtülü yok. Öğrenciler, son üç yıldır kesinlikle derslere başörtülü girilemediğini söylüyor. Çoğu öğrenci yeni durumun herkesi sessizleştirdiği görüşünde. Üst sınıflardaki başörtülü öğrencilerin çoğu başını açmış. Çok azı peruk takmış. Bir dönem koridorlarda polis beklemiş. Şimdi ortalıkta polis yok, özel giysili güvenlik görevlileri var. Okulda değişen sistem ve harçlar öğrencilere göz açtırmıyormuş.

Kantinin sigara içilen bölümünde, 12 Eylül'de idam edilen genç solcu Erdal Eren'i anan küçük bir afiş var. Ama her yerde en çok göze çarpan Atatürkçü Düşünce Kulubü'nün afişleri. Erkek öğrencilerle konuşuyoruz. Ispartalı olan bir tanesi anlatıyor, "Ben her çeşit yurtta kaldım. Sünni olmam ve geldiğim bölge Nurcu yurtlarla ilişkimi kolaylaştırdı. Zaten liseden başarılı öğrencileri bursa bağlıyorlardı. Ama onlardan olmadan yurtlarında kalamazsın. Bir de şu var, erkekler de dine kaptırabilir ama kızlar biraz fazla inanıyorlar."

Uğur Mumcu'yu anma töreni için öğrencilere yapılan çağrıyı da Atatürkçü Düşünce Kulubü üstlenmiş. Burası son yıllarda üniversite yönetiminin gözettiği bir yer olarak görülüyor. İstanbul Üniversitesi'ndeki bu merkeze giderken, kapının önünde üç kız öğrenciyi başörtülerini çıkarırken gördüm. İçerde yanlarına yanaşarak ne hissettiklerini soruyorum. "Çok kızgınız." diyorlar. Karşıdan iki adam geliyor. "Şimdi günaha gireceğiz diye mi düşünüyorsunuz?" diye sorunca bir tanesi, "Evet. Allah'ın verdiği bir emir var, onu uygulamamıza engel oluyorlar." diyor. Eczacılık birinci sınıftalarmış. "Bizi savunun, şimdi sınavımız var," diyip koşa koşa uzaklaşıyorlar.

Ne Allah'ın emri, ne kulun emri

Sibel Eraslan seksen sonrası İslamcı kadın hareketiyle ilgili olarak, "Allah'tan, babadan, kocadan onay almış ender bir hareket. Dünyada her üçünden de onay alan hareketler hep başarılı olmuşlardır." demiş. Bir süredir *Akit* gazetesinde düzenli olarak köşe yazısı yazan Eraslan'la beş yıl önce de *Pazartesi* adına görüşmüştük. Refah Partisi o dönemde, bu başarılı kadın örgütleyicisini eve göndermişti. Yazdıklarından anlıyoruz ki kendi söylemini koruyarak, Fazilet Partisi'yle bağlarını sürdürüyor. "1999 yılında gece gündüz, bana taban tabana zıt olan Nazlı Hanım'ın partisinden vekil olması için çalıştım." diyor. Bu arada bazı İslamcı kadınların edindikleri yeni siyasi yaklaşımı da ifade ediyor. "Ben daha sivil olunması taraftarıyım. Sivil dinamikleri ayağa kaldırıcı, daha yerel siyaseti savunuyorum. Yurttaşların yasaların yapılmasına daha çok katılacağı bir demokrasi istiyorum"

Türk sivil-sağının önemli bir kadın siyasetçisi olan Nazlı Ilıcak da Marmara İlahiyat Fakültesi'nde uygulamaya konan başörtü yasağıyla ilgili olarak yaptığı uyarıda, "Bu kızlar, veyahut Yeni Asya grubu... Fetullalı Gülen ve arkadaşları... Milyonlarca seçmeni harekete geçirebilen Fazilet Partisi.... Hepsinin üzerine bir çarpı çizip nereye gidebiliriz hiç düşündünüz mü? ●lsa olsa demokrasinin çöplüğüne." demiş. Bu listede başörtülü kadınlar Türkiye'nin köklü dinci güçleriyle birlikte anılıyorlar. Az kıdem değil.

●ysa İslamcı kadınların, en azından yazılarını takip edebildiğimiz kesiminde bir dağılma ve başarısızlık havası var. Bazıları "yenildik." diyor. Kadınların, Allah'ın emirlerine uygun yaşamaya gösterdikleri ilgi açısından bir yenilgiden, yani düşüncedeki bir gerilemeden çok, siyaseten bir yenilgi söz konusu. Bugün Türkiye'de Kuran'a göre hayatını düzenleme iddiasındaki kadınların sayısında bir azalma yok. Kadınların bu İslamcı kesimler dışındaki büyük bir çoğunluğu da, hem laik hem de dindar olunabileceğini savunarak kendilerine göre Allah'ın emirlerine uymaya çalışıyorlar. Kimsenin dinin buyruklarına uymaya karşı çıktığı yok. Tam tersine herkes birbirini dine saygılı olmaya çağırıyor. Evet, rejim kendini onarmaya çalışırken, Nazlı Ilıcak'ın listesindeki en zayıf kesime, başörtülü kadınlara yüklendi. Ama sistemin bu hamlesini, Felmi Koru gibi devletin dini düzenleme hevesi, onun deyimiyle "fundamantalizmi" olarak görmek de mümkün.

Peki bu saldırı özel olarak kadınların özgürleşme ve kurtuluş mücadelesine zarar verici mahiyette mi? Ben bu soruya olumlu cevap veremiyorum. Sınırlarını Allah'ın emirlerine uymaya göre çizen bir kadın politikasının, kadınların ihtiyacı olan toplumsal değişikliklerin toprağını beslemesi bence imkânsız. Bu durumda bize düşen İslamcı kadınların demokrasi arayışlarına, hayırlı olsun dileğinde bulunmak olsa gerek.

İşkence ve tecavüz davaları bir türlü sonuçlandırılmıyor!

İki yıl önce İskenderun'da, bir otobüse molotof koktevli atmak ve örgüt üyesi olmak suçlamalarıyla yaşları küçük olduğu halde cezaya çarptırılan N.C.S. ve F.D.P.'nin işkencede cinsel taciz ve tecavüz davaları bir türlü sonuca ulaşamıyor. Haklarında hiç bir delil bulunmamasına rağmen, toplam otuz yıl ceza alan N.C.S. ve F.D.P., sorgulanmaları sırasında emniyette işkenceye, cinsel tacize ve tecavüze maruz kalmışlardı. Genç kızlar zamanında yaptırılamayan fiziksel muayeneleri yüzünden, psikolojik rapor alınması için Bakırköy Kadın ve Çocuk Tutukevi'ne sevk edilmişlerdi. Daha sonra Çapa Tıp Fakültesi Psikososyal Travma Merkezi'nce terapiye tabi tutuldular. Fakat terapi sonucunda verilen psikolojik rapor, aylardır İskenderun'a ulaştırılamıyor! Verilen psikolojik raporlar ise, N.C.S. ve F.D.P.'nin emniyette gördüğü işkence ve tecavüzü belgeliyor.

Genç kızların avukatlarından Bülent Akbay, davayla ilgili son gelişmeleri şöyle aktarıyor: "N.C.S. ve F.D.P. yle İskenderun Cezaevi'nde kalan adli tutuklulardan dört kadın mahkemede tanıklık yaptı. Tanıklıklarında kızların, "İşkence gördük," demelerine rağmen, kendilerinin olumsuz bir şey gözlemediklerini söylediler. Fakat bir süre sonra o dört kadın tutukludan biri Antalya'ya sevk edildi. Ve yeniden yaptığı tanıklıkta, kızların cezaevine geldiklerinde fiziksel olarak çok kötü göründüklerini, sürekli ağladıklarını anlattı. Aslında bu da gösteriyor ki kadınlar cezaevinde bile baskı görüyor.

Okkan suikastı barışa saldırıdır

Diyarbakır Emniyet Müdürü Gaffar Okkan 25 Ocak 2001 tarihinde uğradığı suikast sonucu öldü. Diyarbakır Kadın Platformu, dergimize konuyla ilgili olarak aşağıdaki açıklamayı gönderdi.

Diyarbakır Emniyet Müdürü ve beş koruma görevlisi uğradıkları silahlı saldırı sonucu yaşamlarını yitirdiler. Yaşam hakkına yöneltilen bu saldırıyı kimden gelmiş olursa olsun ve ne amaçla gerçekleştirilmiş olursa olsun kınıyoruz. Bölge insanının tanışmış olduğu örgütlenme tarzları olan dini ve feodal örgütlenmenin olumsuzluklarını yoğun olarak yaşayan ve baskı gören Kürt kadını, son on beş yıl içerisinde bölgede yaşanan çatışma ortamından da gerek maddi gerekse manevi olarak en çok etkilenen kesim olmuştur. Bu zaman dilimi içerisinde yenilenmiş ve gelişmiş, yarını aydınlatma ve değerlere sahip çıkma yönünde kararlı adımlar atmıştır.

Diyarbakır Kadın Platformu saldırıyı, toplumsal barış ortamını zedelemeye yönelik bir eylem olarak görmekte, saldırıyı gerçekleştirenleri de barış ve özgürlükleri isteyen, düşünen ve tartışan insanları engellemeye çalışan taraf olarak görmektedir. Platform toplumsal ilerlemeyi ve demokratikleşmeyi sekteye uğratacak her türlü baskı ve şiddet ortamının yaşanmamasını öngörmekte, herkesi sağduyulu bir tutum almaya davet etmektedir.

Demokratik hak ve özgürlüklerin gelişmesi ve korunması için şiddete hayır!

Toplumsal sorunların çözümü ve toplumsal barışa ulaşmak için şiddete hayır!

Onlar Hortum'la gurur duyuyor

Hortum Süleyman lakaplı Fatih İlçe Ekipler Emniyet Amiri Süleyman Ulusoy'un televizyonda yayınlanan hortumla dayak görüntüleri üzerine açılan davanın duruşmasına katılmak isteyen bir grup travesti faşistlerin saldırısına uğradı.

Konuyla ilgili İHD' de düzenlenen basın açıklaması sırasında konuşan Demet Demir, "Duruşma sonrası küfürler edip, kimliğimize hakaret ettiler. Linç girişiminde bulundular. Bizi korkutmaya, bu davadan vaz geçirmeye çalışıyorlar. Ama biz ölsek de vaz geçmeyeceğiz" dedi. Demir, ayrıca, "Hortum Süleyman duruşmaya 'Türkiye seninle gurur duyuyor' sloganlarıyla geldi. Türkiye bir işkenceciyle neden gurur duyuyor? O kişi sadece biz travestilere de işkence yapmadı. Başka insanlara da işkence yapmaktan yargılanıyor. Orada bize saldıranlar vatandaş değil, Hortum Süleyman'ın yardakçılarıydı," dedi.

Gözaltında Cinsel Taciz ve Tecavüze Hayır Kurultayı'na

dava açıldı

Bir buçuk yıl önce Emekçi Kadınlar Birliği'nin çağrısıyla, kamu ve bağımsız örgütlerden birçok kadın biraraya gelerek gözaltında cinsel taciz ve tecavüze karşı bir girişim başlatmışlardı. Birçok mağdura ulaşıp bilgi toplayan, çeşitli eylemler yapan girişim, bu çalışmaların sonunda bir kurultay düzenlemişti

10-11 Haziran 2000'de düzenlenen kurultaya, taciz ve tecavüze maruz kalan birçok mağdurun yanı sıra, aileleri ve kadın örgütlerinin temsilcileri de katılmıştı. *Pazartesi*'nin de bir tebliğ ile desteklediği kurultayın tertip komitesine ve tüm katılımcılara "Devletin askeri ve emniyet kuvvetlerini tahkir ve tezyif etmek" suçlamasıyla toplam 294 yıl hapis istemli dava açıldı. Kurultay katılımcıları 21 Mart 2001 tarihinde, Beyoğlu 1. Ağır Ceza Adliyesi'nde, saat 11.00'de yapılacak duruşmaya, tüm duyarlı kesimlerin destek vermesini bekliyor.

Bu arada, Antimilitarist Feministler (AnFem) ve İzmir Savaş Karşıtları Derneği (İSKD) ortak bir basın açıklamasıyla, kurultaya açılan davayı kınadı. Açıklamanın bir bölümü şöyle:

"Kendisi gibi olmayanı, düşünmeyeni düşman kabul eden militarist anlayışın sonucu olarak, gözaltı ya da cezaevi koşullarında devletin kolluk güçlerinin (asker, polis) bu tür saldırıları artık vaka-i adliyeden sayılır oldu. Bu coğrafyada yaşayan biz muhalifler her an bu ve benzeri tehditler altında yaşıyoruz. Yaşadığımız ve yaşayabileceğimiz bütün olumsuz sonuçlara rağmen, yine de yüksek sesle söylüyoruz: "Susma haykır, yapan utansın." Yargıya ve basına yansıyan bu olayla ilgili, kurultayı gerçekleştiren tertip komitesi ve katılımcı arkadaşları göstermiş oldukları cesaretten dolayı yürekten destekliyor ve gücümüz oranında davanın takipçisi olacağımızı basına ve kamuoyuna bildiriyoruz."

Kazandı

Alman Yeşiller Partisi Milletvekili Claudia Roth, kendisine ve bir başka Yeşil Milletvekiline "Fahişeler" diyen Ayvaz Gökdemir hakkında açtığı tazminat davasını kazandı. Roth, kazandığı parayı, Türkiye'de fahişeler yararına çalışan kuruluşlara bağışlıyor.

açlık grevinde 100. gün

sessizlik sürüyor

Ben bu satırları yazarken, F tipi cezaevlerinde sürdürülen açlık grevleri yüzüncü gününe girdi. Operasyon sonrası basında ilk sayfalarda yer alan cezaevleri haberleri artık arka sayfalardaki küçük haberlere dönüştü.

Operasyon ve F Tipi cezaevlerinde, operasyon sonrası olanlarla ilgili ilk kapsamlı açıklama İnsan Hakları Derneği İstanbul Şubesi tarafından hazırlanan brifing oldu. Taksim Eresin Oteli'nde verileceği söylenen brifing, polisin izin vermemesi sebebiyle İnsan Hakları Derneği'nin binasında yapıldı. İzleyenlerin kalabalıklığı yerin darlığıyla birleşince ben ve benim gibi birçok kişi ayakta kaldı. Geniş geniş Eresin Oteli'nde izleyemediğimiz için gerekli yerlere "sitemlerimizi" ilettik tabii. Neyse ki bu tatsızlık kalabalığı azaltmadı. Tutuklu yakınları, operasyonda yakınlarını kaybedenler, neler olduğunu merak eden bazı basın temsilcileri de oradaydı. Hazırlanan rapor genel hatlarıyla basına tanıtıldıktan sonra, operasyon görüntülerinden oluşan bir film gösterildi. Ardından avukatlar, operasyondan sonra F Tipi cezaevlerine nakledilen müvekkillerinin durumlarını anlattı. Tablo o kadar iç karartıcıydı ki oradaki tutuklu yakınlarının çocuklarının başına gelen bunca şeyi tekrar tekrar dinlemeye dayanacak gücü nereden bulduklarını düşünmeden edemedim. Anlatılanlar, tutukluların operasyondan sonra yaşadıkları şiddeti çıplak biçimde sergiliyordu. Mahkûmların hepsinin değişik yerlerinden yaralı olduğu ve tedavilerinin engellendiği, erkek tutuklulara copla tecavüz edildiği, hepsine nakil sırasında işkence yapıldığı, kendi aralarında oldukça kibar ve düzgün konuşan, parfüm kokan bir tim tarafından sorguya alındıkları, sürekli hakarete ve kaba dayağa maruz kaldıkları açıklandı. Copla tecavüze uğrayan dokuz erkek tutukludan adlarını açıklayanlar: Bülent Özdemir, Tavlan Süren, Nuri Akalın, Birol Paşa, Cemal Keser, Sadık Akyüz, İrfan Kaplan, Hüseyin Kızıltoprak.

Tutukluların bazılarının avukatlarına, bazılarının yakınlarına açıkladığı tecavüz olayları bunlarla sınırlı değil. İHD'den aldığımız bilgilere göre kadın tutukluların da hemen hepsi taciz ve/veya tecavüze uğramış durumda. Ancak henüz tek tek görüşülüp isimleri açıklanmış değil. İHD'ye bu konuda tek tek isimler gelmemiş. Tecavüz erkek şiddetinin en uç noktalarından biri. Sokakta, gözaltında, işyerinde ve cezaevlerinde yaşanan tecavüz olayları görüyoruz ki artık sadece kadınlara değil erkeklere de uygulanıyor. Şu anda derneğe yapılan başvurular daha çok yakınlarının yaşadıklarına karşı hukuki yardım talebi niteliğinde.

İnsan Hakları Derneği'nden hukuki yardım talep eden Hatun Keser, 30 Aralık 2000 tarihinde yaptığı başvuruda eşinin yaşadıklarını şöyle aktarıyor:

"Eşim Cemal Keser, Ümraniye Kapalı Cezaevi'nde tutuklu iken, operasyondan sonra Kandıra F Tipi Kapalı Cezaevi'ne nakledildi. Görüşe gittiğimde bana yaşadıklarını anlattı. Sistemli işkenceye uğradığını, kendisine makatına cop sokulmak suretiyle tecavüz edildiğini, falaka, hava sıkma, ayakta savım vermeye zorlanma gibi fiziki ve psikolojik işkencelere maruz kaldığını söyledi. Tüm alışverişlerini kantinden yapmak zorunda kalıyorlarmış ve her şey fahiş fiyatla satılıyormuş. Isınamıyorlarmış ve sıcak su yokmuş."

İnsan Hakları Derneği dışında cezaevlerindeki koşullar, süren açlık grevleri ve mahkûmların durumuyla ilgili izlemede bulunan en önemli kurum Tabip Odaları. Türk Tabipler Birliği Başkanı Füsun Sayek'in cezaevlerinde şu an süregelen durumla ilgili söyledikleri de Tabip Odaları nın çalışmalarıyla ilgili.

"Biliyorsunuz Sağlık Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı ve Adalet Bakanlığı operasyonu birlikte yaptılar. Sağlık Bakanlığı da sağlıkla ilgili izlemenin sorumluluğunu aldı. Dolayısıyla daha ayrıntılı bilgi de onlarda. Biz, cezaevlerine sadece iki kez girdik. Bize başvurular oldu. Bu başvurular nedeniyle Adalet Bakanlığı nın verdiği izinle cezaevine ikinci kez girdik. Ama biz cezaevlerindeki tabloya tam hâkim değiliz. İçerisi için de net bir bilgim yok. Biz şu anda açlık grevi izlemesi yapmadığımız için de ayrıntılı bir bilgiye sahip değilim. İllerdeki Tabip Odaları, bulundukları yerlerdeki cezaevlerini izliyorlar. Gerekli açıklamaları yapıyorlar."

Bir takım kurumlar cezaevlerinde olanı biteni

anlatmaya çalışırken, ölüm orucu eylemcilerine tıbbi müdahale yapılması tartışmaları sürdü. Bir yandan FP'li Bekâroğlu'na partilileri tarafından sorulan, "Seninkiler niye hâlâ ölmediler?" soruları artarken, diğer yandan mahkûmların bilinçlerini kaybettiklerinde serum takılması, bilinçleri açıldığında serumu çıkarmalarıyla devam eden bir kısır döngü yaşandı.

Tabipler Birliği Başkanı Füsun Sayek bu süreçte meslek ilkelerine bağlı, kararlı tutumuyla dikkati çekti. Yaptığımız görüşmede, Tabipler Birliği'nin bu noktada bir şey yapmadığını belirterek tıbbi müdahale ile zorla besleme arasındaki farkı vurguladı.

"Şu anda cezaevlerinde Sağlık Bakanlığı tarafından görevlendirilmiş doktorlar var, dolayısıyla tıbbi izlemeyi esas olarak onlar yapıyor. Onun için bizim bir müdahalemiz yok. Bize dilekçeyle başvuranlar oldu. Biz onların muayenesi için gittik. Bunun dışında müdahale edilip edilmediğiyle ilgili soru bundan sonra Sağlık Bakanlığı'na sorulacak bir sorudur. Ayrıca müdahale denilen şey zorla besleme, ya da kişinin iradesi dışında ona herhangi bir dayatmayla tedavi yapmaksa ona hayır. Hekimler bunu yapmıyorlar zaten. Yapmazlar da. Böyle bir durum şu anda söz konusu değil. Raporlarımızda muayeneyi kabul edenlerin ve etmeyenlerin sayısı da bellidir. Hekimlerin zorla beslemesi gibi bir durum yoktur. Ama tıbbi müdahale tabii ki yapılmalıdır. Yaralıların tedavisi için bu şarttır. Ölüm orucunda hekimin sorumluluğu daha çok ölüm orucuyla ilgili bilgilendirme yapmaktır. Bilgilendirmeyi yapıyor. bunun üzerine bir kısmı B vitamini alıyor, bir kısmı "Hayır, kabul etmiyorum" diyor. Zorla ağzından akıtılacak bir durum yok. Ayrıca şunu da belirtmek lazım. B vitamini, sinirlerin zedelenmesini engelleyici bir fonksiyona sahip olduğu için ölüm orucunun uzun sürmesinde etkisi vardır."

Cezaevlerine yapılan operasyonda da, sonrasındaki gelişmelerde de kadın tutukluların hep göz önünde olduklarını gördük. Operasyonda Bayrampaşa Cezaevi'nde ilk müdahale edilen koğuş da kadın tutukluların koğuşuydu. Televizyonlarda izlediğimiz yaralı kadınlardan birinin, "Altı bayanı vaktılar!" çığlığı uzun süre hafızalarımızdan silinmeyecek. Bütün bunlara rağmen, cezaevlerini izleyen kurumların kadın tutuklularla ilgili ayrı ve özel bir araştırma yapmaması ilginç. Füsun Sayek de kadınlarla ilgili ayrı bir inceleme yapmadıklarını söylüyor. Cezaevlerinde erkeklere tecavüz edilmesiyle ilgili suç duyurularının yapıldığı bir ortamda kadın tutukluların başlarına neler geldiğini düşünmek istemiyorum. İnsan Hakları Derneği'nden avukat Eren Keskin kadın tutukluların yaşadıkları vakaların da bir süre sonra ortaya çıkacağını söylüyor.

Beyhan

"Endişeliyiz"

Bir süredir çeşitli karma örgütlerden ve bağımsız gruplardan kadınlar, cezaevi operasyonları, F Tipi cezaevleri ve ölüm oruçlarındaki tutuklular için çeşitli eylemler yapıyor. İlk olarak bayramın arefesinde, Bakırköy Kadın ve Çocuk Tutukevi'ne giden kadınlar, tutuklu ve hükümlü kadınlara ped, şeker ve giyecek götürdü. 7 Ocak Cumartesi günü Galatasaray Postahanesi'nde biraraya gelerek, cezaevindeki kadınlara "endişeliyiz" başlıklı mektuplar attılar. 13 Ocak Cumartesi günü ise Tünel'de, üzerinde "endişeliyiz" yazan balonlar uçurdular. Düzenli olarak toplanan kadınlar, cezaevlerinde süren ölüm oruçlarının can kaybı olmadan bitirilmesi için kamuoyunu duyarlı olmaya çağırıyor ve görüşmelerin tekrar başlatılmasını amaçlıyor.

"Beni Öldüremeyeceksiniz"

Cezaevindeki bir okurumuzun mektubunu yayınlıyoruz.

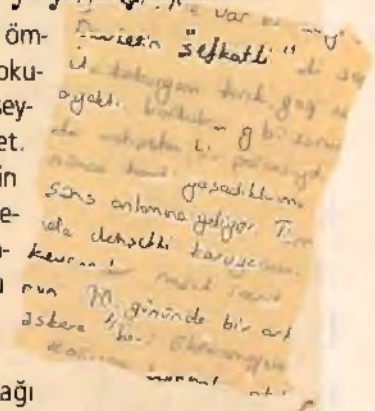

" ...Devletin "şefkatli" eli sayesinde hastaneye kaldırıldım. Üç kaburgam kırık, gaz nedeniyle geçici bilinç bulanıklığı, ayakta burkulma gibi sorunlarım var. İnan ki burada yaşadığımız da vahşetin bir parçasıydı ama ben diğer hapishaneleri düşününce, kendi yaşadıklarımı yazmaya utanıyorum. Yaşamak bile şans anlamına geliyor. Tüm bu kıyımın içinde yaşama umudumu hâlâ dehşetli koruyorum. Çünkü şimdi zor olan bu. Bazen kavramlar nasıl içerik değiştiriyor. Ölüm orucunun yetmişinci gününde bir arkadaş, kendisini öldürmeye çalışan askere, "Beni öldüremeyeceksiniz," diye bağırıyordu.

Koğuşa bombalar atıldığında gazdan korunmak için yüzümü örtmem gerekiyordu. Sırf çevreyi görebilmek için sadece ağzımı örttüm. Yandım tabii. Uzun süre kıvrandım. Sonra kıvranarak ölmekten utandığım için kasıldım, bayılmışım. Gaz, nefes almayı engelliyor ve ciğerleri yakıyor. Ellerin, yüzün yanıyor. Döve döve havalandırmaya indirdiler. Bu arada cinsel tacizde bulundular. Pantolonlarımızı indirip cop sokmaya çalıştılar. Bacaklarımızı ayırıp kasıklarımıza vurdular. Bundan sonrasında hastanedeydim. Hastabakıcı kadın, "Kasıklarıma vurdular" deyince evli olup olmadığımı pek merak etti. Ona öldürülmeye çalışıldığımızı ne kadar anlatsam nafile.

Şimdi kırıklarımız, çatlaklarımız, berelerimizle bekliyoruz. İkinci bir operasyon tehdidi var. Kim bilir belki de bunlar son mektuplarım. Bundan sonra nerede olacağımız belirsiz. Dün yılbaşıydı. Kutlamadık, kutlayamadık. Herkes, derin derin düşünüp durdu. Sadece tam 00:00'da İstanbul şarkısını üst üste iki kez söyledik. Sarılıp öpüştük o kadar.

Ben iki arkadaşa kart yaptım. Operasyondan bu yana tüm ömrümüz gazete okumaktan, haber seyretmekten ibaret. Tüm sohbetlerin tek konusu ölenlerimiz, sakat kalanlarımız, durumu bilinmeyenlerimiz.

Onun bacağı kopmuş, bunun kafası çökmüş, şu arkadaş şöyle yanmış diye o kadar çok ve doğal konuşuyoruz ki dışarıdan gören biri, bizim bu ölümleri oldukça kanıksadığımızı sanabilir. Oysa ki içimiz yanıyor. Bu ruh hali pek bir şey yaptırmıyor. Dün kart yaparken de- çok sık kart yaparım -birden yabancılık çektim. Sanki elime yıllardır boya kalemi ve karton almıyormuşum gibi. Seçtiğim resimler korkunç gaz kokuyordu. Kısacık bir mesaj yazacaktım ama ilkokul çocuğu gibi kelimeleri bile yan yana getiremedim. Buna rağmen bırakamadım yapmayı. Yaptıkça rahatladığımı, yaptığım işten zevk almaya başladığımı hissettim.

Günler sonra ilk kez "insanca" bir şey yapıyordum, evet insanca. Bu kan ve vahşet günlerinde "insanca" davranabilmek ne kadar önemliymiş. Kartları yılbaşı hediyesi olarak verdim iki arkadaşa. Bir kart bile rahatlatıyor insanı. Bu sürecin etkileri uzun süre konuşulacak. Ölüm orucu devam ediyor. Kendini yakmaları ayrıca değerlendirmek gerekiyor. Soruşturmalar, davalar dolu bir yıl bekliyor bizi. Daha yazmak isterdim ama zorluk çekiyorum. O yüzden bitiriyorum burada. Bütün Pazartesicileri sevgiyle kucaklıyorum.

L.....

bazı ruhlar ehlileşmez

pınar selek'in adını ilk mısır çarşısının bombalanması olayıyla duyduk. kürtler üzerine araştırma yapan genç sosyolog, bu olaydan sorumlu tutuluyordu! iddialar ilk günden itibaren tutarsızdı ama tam iki buçuk yıl cezaevinde yattı pınar. geçtiğimiz günlerde mahkeme patlamanın tüpten kaynaklandığı yönündeki bilirkişi raporu üzerine tahliyesini kararlaştırdı. cezaevinde olduğu süre içinde de hakkında çok şey yazıldı. ne onlar, ne şu birkaç sayfalık görüşme onun cesur ve zaptedilemez benliğini aktarmaya yetmeyecektir. yine de bizim konuştuğumuz genç kadının bütün yazılıp çizilenlerden ne kadar farklı ve derin olduğunu görmek sizi şaşırtabilir.

pınar türksün, istanbul'da doğup büyümüşsün. kürtler'le ilgili bir araştırman var. ilk kez ne zaman kürtler'in adını duydun?

Herhalde daha önce de duymuştum ama Kürt'ün ne anlama geldiğini seksenlerle birlikte anladım.

nasıl fark ettin bunu?

Okuyarak, yalnızca çevremde okunan şeyleri değil, arayışlarımı genişleterek fark ettim. Okudukça yaşama, çevreme daha iyi bakmaya başladım. Bu birbirini besleyen iki süreç oldu. Arkadaşlıklarım gelişti, artık daha farklı görmeye başladım. Bir kelime, bir söz benim için daha farklı şeyler ifade etmeye başladı. Üniversite sırasında bölgeye gittim, orada arkadaşlarımın aileleriyle doğal ilişkilerim oldu. Yaşamak okumayı getirdi, okumak yaşama bakışı geliştirdi. Kürtler'den öte, bu toprakların sorunlarını biraz daha yakından görmeye başladım diyebilirim.

Ben 12 Eylül'de, solcu bir çevrede bulunduğum için yenilginin acısını erken yaşta, çok ağır yaşadım. Çünkü daha önce benim çocukluk hayallerim birçok çocuktan farklıydı, özgürlük, sevgi, barış, devrimciler, solculardı. Açlık, yoksulluk gibi şeylerle basit düzeyde olsa da ilgileniyordum. 12 Eylül'le birlikte sevdiğim, saygı duyduğum bütün solcular içeri girdi, ben de yaşanan bütün haksızlıkların onlar çıktıktan sonra düzeleceğini düşünmeye başladım. Sonra onlar çıktı ve esas yenilgiyi onların çıkışıyla, beklentilerimin karşılanmamasıyla yaşadım. Ondan sonra, reel sosyalizmin çöküşü geldi. Benim çocukluk ideallerim değişmemişti... Özgürlük, barış, sevgi... Bunlara ulaşma yolları değişmeye başladı. Bu önce okumalarla oldu, sonra karşılıklı ilişkilerle, yaşamla bazı şevleri aşmaya başladım.

şimdi doksanlardan da farklı bir dönemden geçiyoruz. bu özlemler açısından baktığında hem kendin, hem de başkaları açısından bir değişiklik fark ediyor musun?

Kendi açımdan, doksanlarda biraz doğal bir arayış söz konusuydu. Şimdi biraz daha iyi anlıyorum siyasetten, çok iyi anladığını söyleyemesem de. Soruların cevaplarını arayan, "ne, nedir, niçin"in cevabını bulabilen, sorunları yerli yerine daha iyi oturtabilen bir durumdayım. Şu anda bazı şeyler yalnızca Kürtler'in değil, biz Türkler'in de sorunu aslında. Hele bir de kadın olarak, ne bu sınırları siz koymuşsunuz, ne bu uzaklaşmaları siz yaratmışsınız, ne de bu yaşam şeklini siz kurmuşsunuz, bütün bunlar dayatılmış. Ama hiçbiri insana uymuyor, insanın ruhuna, doğal yapısına uygun olan bir yaşam tarzı değil. Çok yenilgili bir süreci yaşıyoruz aslında, umutsuzluklar, hayal kırıklıkları... Güçlü alternatifler geliştirilemedi. Kimsenin seçmediği ve aşamadığı bir yaşam tarzı var çünkü. En temel sorun şu anda halkın kendi doğal gelişimini, ilişkilenme biçimini gerçekleştirememesi, kendi dinamiklerini kurup doğal bir evrim yaşayamaması aslında. Çünkü çok merkezi bir sistem içinde sürekli dinamikleri parçalanıyor. Bir irade haline gelmek, özgürleşebilmek, bu çok zor ve bunun denemeleri yapılıyor. Partiler kuruluyor, fakat hepsinin sonunda çok köklü bir dönüşüm yaratılamıyor. Aslında varolan tarzların tükenmesi ve yeni bir tarzın yaratılması, bir umut da olabilir. Ben cezaevinden çıktıktan sonra bunu yaşadım, halkın (medyanın filan demiyorum) hak etmediğim, çok yoğun sevgisiyle karşılaştım.

haksızlığa da uğradın ama...

Bu da vardı ama herkes çıktığını zaman, "Barış ve demokrasiden söz etmen bizi çok etkiledi", dedi. Olumsuz görünen gelişmelere rağmen, bu ihtiyaç duruyor. Bu beni çok umutlandırdı. Sorunların çözümünü sağlayacak dinamiklere sahibiz aslında, bunların gelişmemesi için her şey yapılıyor, her sorun şiddetle çözülmeye çalışılıyor. Siyasi otorite, gücü yetmeyince ezerek halletmeye çalışıyor her şeyi. Ama özellikle kadınlarda bu arayışı daha fazla görüyorum. Kadınlar cephesindeki arayıştan, memnuniyetsizlikten yeni şeyler gelişecektir. Kadınların siyasete kendi bakış açılarını, felsefelerini sokmaları gerekiyor. Çünkü en sol, en muhalif ve bunu yaptığını söyleyen partide bile kadın siyaseti diye bir şey gelişmiyor. Kadın siyaseti yüzyıllardır erkeklerin geliştirdiği siyasetten çok farklı bir şey. Dışlama yok kadın siyasetinde, birleştirme var, kapsayıcılık var, paylaştırma var; yani erkeğin yarattığı bütün o cezalandırma tarzlarından, kapatma tarzlarından farklı, onların çok dışında. Bunları yaratan kadın olmamış, belki, ama uygulayıcısı olmuş... Bundan sonra biz kadınlar kendi siyasetimizi geliştirebilirsek, bunun girişimini yapabilirsek, Türkiye'de çok kökleşmiş olan tarihi sorunların çözümünde biraz daha etkili olabiliriz.

Sosyal devrimle siyasal devrimin farkı

sence türkiye'de bir kadın hareketinin hedefi ve şu sırada yapılan siyasetten, talepleri, tarzı, çalışması itibarıyla farkı ne olabilir? çünkü kadınların sorunları sanki genel siyasete taşınamaz gibi görünüyor. mesela eviçi şiddet, bu mecliste halledilebilecek bir mesele değil. bunun yolu ne olabilir sence?

Kadınların sorunları o kadar kapsamlı ki tek bir çerçevede ele almak da çok zor. Tek başına siyaset bunların çözümü değil. Kadının sorunları daha çok sosyal yaşamda ortaya çıkıyor. Çok yönlü bir mücadele gerekiyor. Muhalefetin tıkanma noktası biraz da bu, yeni yaşam anlayışı pek fazla gelişmemiş. Belki siyasi bazda bazı şeyler söylenmiş ama sosyal devrim gerçekleşmemiş. Ama bir 68 olayları, bir 1848, oralarda da solcular iktidara gelememişler ama bir sosyal devrim yaşanmış.

evet, siyasi devrimle sosyal devrim arasında fark var. sosyal devrimler her zaman siyasi devrimle gerçekleşmez. aynı şekilde siyasi devrimler bazen sosyal devrimi gerçekleştirmez.

Tek yönlü, sınırlı bir mücadeleyle, ya da toplumun sorunlarını tek noktaya odaklayarak yaşanan bu karmaşık sorunlar çözülmez. Çok cepheli, çok yönlü bir mücadele gerekiyor. Ama kadınlar açısından bu daha da önemli çünkü binyılların uzaklığı, dışlanmışlığı var. Bir yandan kadınların toplumda, erkekle, kendi aralarında yaşadıkları sorunlar var, çünkü bu binyıllar boyunca geliştirdikleri kişilik, kendi iradeleriyle geliştirilmiş değil, kendi değişim, kendini yaratma sorunları var. Bir yandan da bütün alanlardan dışlandıkları için, toplumla ilişkilenme anında erkeğin argümanlarıyla hareket etme durumları var. Bilimle hesaplaşmak zorunda, felsefe tarihiyle hesaplaşmak zorunda, politikayla hesaplaşmak zorunda, kendi felsefesini, bakış açısını, dilini kesinlikle geliştirmek zorunda. Bunları geliştirmeden siyasete girmesinin çok fazla bir faydası yok, ancak Tansu Çiller olur. Mesela Hikmet Çetin'de Kürt ; bundan çok farklı bir şey değil.

Kürt kadınları ve örgütlenmeleri ne durumda?

yani kadın bakış açısıyla bir siyasal örgütlenme lazım.

Evet, siyasal bir örgütlenme lazım. Tek başına bir siyasal örgütlenme değil ama sosyal örgütlenmelerle birlikte, kadınların da bir siyasal örgütlenmesinin olması gerekiyor.

sen gerek cezaevi süreciinde gerekse araştırmanın sırasında kürt kadınlarını daha yakından tanıma fırsatı buldun. onların yaşadıklarını nasıl değerlendiriyorsun?

Biraz önce, sivasal bir devrimle sosval bir devrimin ilişkisinden bahsetmiştik. Aslında son on beş yılda Kürtler'in yaşadıkları bu anlamda

tek deneyim diyebiliriz. Bir siyasal devrim gerçekleşmedi orada ama gerçek bir sosval devrim, çok çarpıcı bir biçimde, insanın inanamayacağı biçimde gelişti. Kadınların doğrudan siyasete katılmaları, aktifleşmeleri falan anlamında söylemiyorum. Bu oldu tamam, feodal yapının büyük oranda çözülmesi, kadının moderuleşmesi, sosyal yaşama katılması, bunlar gerçekleşti. Asıl önemlisi kadın kendi kendinin bilincine varmaya başladı. Kendi kendini tartışır oldu, erkekle kurduğu ilişkileri sorgular oldu. Türkiye'de bir kesim, Türkiye büyük bir değişim yaşadı. Cumhuriyet'le kadınlar özgürleşti falan havasında. Kürtler çok daha köklü bir değişim yaşadı ama sürekli özeleştiri yapıyorlar, kendi kendilerini beğenmiyorlar. Bizde ise ufak bir biçimsel değişiklikle tamam kadın özgürleşti falan dendi ki ,aslında öyle bir şey de yoktu ortalıkta. Kadının Cumhuriyet'e girişi de evlatlık, devşirme gibiydi. Kürtler'de ise durum farklı, binyıllarla hesaplaşıyorlar, sadece feodal dönemden değil, bayağı ilkel kabile döneminden kalan kalıntılar var kadınlarda. Fakat bunlar büyük oranda çözülmüş durumda. Artık bunun daha ilersinin sorgulanması var. Şimdi artık özgürleşmeyi de tartışıyorlar, moderuleşmeyi de tartışıyorlar. Özgürlük yaşam ilişkisi ne, özgürlük güzellik ilişkisi ne? Sonra bu kadınlar, bağımsızlıkçı, bu önemli bir şey.

erkekten bağımsızlaşma değil mi?

Evet, erkekten bağımsızlaşma. Bu çok ileri bir şey aslında. "Erkek işbirlikçiliği" gibi çok önemli kavramlar geliştirdiler. Bütün bunlar genelde Türk aydınları falan tarafından çok küçümsenen bir ortamda gerçekleşti. Dünya felsefesinden beslenme, dünya feminist hareketinin argümanlarını okuma, anlama gibi bir fırsatları da olmadı. Hadi onu bırakalım, Türkiye feminist hareketinden de. Türkiye aydınlarından da çok fazla beslenme imkânları yoktu.

aslında bunlar dünyanın başka yerlerinde de kadınlar tarafından söylenmiş şeyler. herkes el yordamıyla aynı şeyleri buluyor.

Birileri kitaplardan okurken, anlarken, birileri de vahşi denebilecek koşullarda benzer bir şey yaratıyor. Demek ki bu iş doğru, akım yolu bir. Onların çok fazla dezavantajı vardı, çelişkilerinin derinliği belki bir avantaj oluşturuyordu. Şu anda yaşanan sosyal devrimi, bir ulusalaşma süreciyle bırakmak istememeleri bence önemli. Bunun daha ilersini yaratalım, yeni dünya düzeninde kadına daha fazla bir rol biçelim, burası insanlığın ilk doğduğu topraklar, küreselleşme ise insanı en yabancılaştıran şey, erkek egemenliğinin en üst biçimi. Biz de buna karşı onların ulaşamadığı derinlikte bir yaşam tarzı geliştirebilir miyiz? Bir bağımsızlaşma felsefesi. Önemli bir nokta daha var. Kürt kadınlarının yaşadığı bu gelişmeleri Türk feministleri hiç takip etmiyor, çıktığımdan beri soruyorum, "Kürt kadınları parti kurmuş, haberiniz var mı?" Kimse bilmiyor. Bu çok acı bir durum, iki ayrı ırmak akıyor ve birbirine değmiyor. İkisinin de birbirine o kadar çok ihtiyacı var ki. Birinin teorik birikime ihtiyacı var, birinin pratik deneyimleri özümsemeye ihtiyacı var. En çok sorgulanması gereken nokta bu. Bunu erkekler yapmadı şimdiye kadar, çünkü onların siyaseti bunun üzerine kurulu. Ama kadınlar, hele de erkek egemen sistemi bu kadar sorguluyorlarsa, gerçekten bütün önyargılardan uzak ilişki kurabilmeliydi. Yani başında dünyada bu kadar az olan bir şey gerçekleşiyor. Mesela bildirge yayınlanmışlar, erkekte reddettiğiniz ölçüler diye. Şöyle erkeği reddediyoruz, böyle erkeği reddediyoruz. Bu bir ulusal hareket içinde nasıl olmuştur?

devletleşmemekle ilgisi var bence. örneğin irlandalı kadınlar da radikalleştiler, siyasi bir oluşuma gittiler, kadın koalisyonu diye. orada da devletleşmemek söz konusu.

Doğru, devletle birlikte erkekler devreye giriyor.

Melek mi şeytan mı

sen ilk tezaevine girdiğinde basın sana canavar muamelesi yaptı. aslında şu anki kanıtlar o zaman da belliydi. çıktıktan sonra ise haksızlığa uğramış bir kahraman muamelesi yaptılar. niye böyle oldu sence?

Aslında ikisinin birbirinden çok farkı yok, çünkü ikisi de hakikate dokunmuyor. İkisi de erkek egemen bir bakış açısından, kadına şunu davranıyor, "Seni ya melek ilan ederiz, ya şeytan." Orada ben yoktum, kendi yaratabilecekleri bir şey aradılar, İki imge de onların yarattığı imgeler. Mesela muhalif yönümün, arayışlarımın, gördüğüm haksızlıklara karşı duruşumun açığa çıkmasını istemediler. Ama Mısır Çarşısı komplosu benim bu duruşuma karşı yapılmış bir komployduı. "Böyle bir duruşun olursa biz senin üzerine böyle bir şaibe atarız, bir daha da bir şey yapamazsın," dediler. Dışarı çıktığımda da herkes, "Aman bir şey yapma, senin üzerinde böyle bir şaibe var." dedi. İkisi de aynı şey aslında, ha içerideki hapishane, ha dışarıdaki hapishane. Ben mahkemelerde de işin kriminal yönüne değinmedim, bu komployu açığa çıkartmaya çalıştım. Medyanın şu anki durumu insanlar arasındaki iletişimi değil, iletişimsizliği örgütleme durumu. Ben başta da çok çekindim ve zorunlu olan ilk iki günden sonra konuşmayı kestim. Ama bazı şeyler senin dışında gelişiyor. Dolayısıyla seni istemediğin bir konuma getiriyorlar.

Cezaevi operasyonu ve tahliye

tam o sırada cezaevi operasyonları var, sanki seni cezaevindeki insanlara, yunan kızlara karşı kullanmaya çalıştılar: bakın böyle temizler var, onlar tahliye olabiliyor gibi.

Doğru, çok kötü bir süreçte çıktım ve ilk açıklamalarımı o doğrultuda yaptım, devletin kullandığı şiddet, şiddetin şiddeti doğuracağı. Aman ne kadar güzel, dışarı çıktım gibi bir tavrım olmadı. Medyada ilk yazılanlar halkı etkilememişti aslında. Dolayısıyla, beni kullanma şansları oldu. Bakın bu masum, çıktı ama işte onlar başka, bu başka gibi. O operasyonda ölenler arasında yardım-yataklıktan yatan pek çok insan vardı, kim örgütlüdür kim değildir, kim nasıl oldü. önümüzdeki günlerde eminim ki soruşturmalar yapılacaktır ve bunlar ortaya çıkacaktır. Burada şunu da belirtmek isterim. F tipi

Fotoğraflar Volkan Kızılırmak

saldırısı Türkiye'deki sivil toplum kuruluşlarına bir saldırıydı, Türkiye'deki demokratik iradeleşmeye bir saldırıydı, bu saldırının yanında Pınar Selek çıktı, herkes bayram tatiline gitti, herkes olanları güzel güzel unuttu. Dolayısıyla çıkmam bir hediye, bir bayram şekeri gibi yaşandı

seni afla çıktı sanan çok

Evet, şöyle bir şey var, bu iki buçuk yıl yattıysa, mutlaka bir suçu vardır. Aslında bana yönelik komplo Mısır Çarşısı'yla da başlamadı, bombayla başladı. Onun da yaptığım araştırmaya yönelik bir komplo olduğu mahkemede ortaya çıktı gerçi. Aslında mahkeme devam ediyor, ben beraat etmedim, tahliye oldum ama aftan çıkmadım. Burada ince bir politika var, "Biz affettik onu," diyorlar yani.

Sokak çocukları ve travestiler

senin sokak çocukları ve travestilerle arkadaşlık etmen de çok ele alındı basında.

Bu beni rahatsız eden bir şey. Çünkü benim her kesimden bin tane arkadaşım vardı. Travestiler, sokak çocukları falan benim arkadaşlarımın sadece bir bölümü. Olay içeriğinden boşalıp, A takımı konusu gibi magazinel bir hal alıyor. Sosyal bilimlerde kadınların da tercih ettikleri bir yöntem, araştıran-araştırılan ilişkisini sorgulamak. Hatta araştırılanın kendini araştırmasını sağlamak. Bu aramızda hiyerarşiden çok daha farklı bir ilişkilenme biçimini yaratıyor. Bir boyutu buydu, araştırma bir araç değil amaç haline geldi ve o araştırma içinde herkes kendini yeniden keşfetti. Karşılıklı bir bilinçlenme. Bunun yarattığı dostluklar çok daha farklı olur. Kendini sorgulamaya başlıyorsun, "Ben biliyorum ve onları şu şekilde ortaya koyacağım." demek çok erkek egemen bir tarz. Kendimde o dönemde, korkunç önyargılar, tutuculuklar, "ben bilirim"ler, yüzeysellikler keşfettim. Ben ayrıca sadece akademik çevrede yazdım.

Kadınlarla yaşamdan sonra erkekler

sen uzun zaman cezaevinde kadınlardan oluşan bir dünyada yaşadın. şimdi yeniden kadın-erkek karma bir dünyada yaşıyorsun. nasıl geldi tekrar erkeklerle sosyalleşmek?

Bizim koğuşumuzun özgünlüğü, kadın sorgulamasının yapıldığı, kadınların kendi kendilerinin bilincine varmak istedikleri bir koğuştu. İlk sene biraz daha zordu bunu yaratmak, ama daha sonra çok ciddi bir birikim yaratıldı bu yönde. Koğuşta herkes birbirinden çok farklıydı ama dile dökülmesi kolay olmayan müthiş bir tamamlayıcılık, acayip bir sevgi gelişti birbirimize. Bir sakinlik, çatışma olsa bile bir sakinlik. Ben yumuşadım o ortamda. Cezaevi insanı sertleştirir derler, ben dışarıda daha kavgacı birisiydim, daha demokratik davranmayı öğrendim.

kadınlarla çatışmaya, dayatmaya falan hiç gerek kalmıyor değil mi?

Hayır, hele de sorgulayan kadınlarsa... İçerdeyken, kim iktidarda, kim yönetici belli değildi. Öyle anlamsız bir eşitlikçilik de değil, emek üzerinden, anlayarak, severek, özentici de değil, çok gerçekçi, çok somut, doğal ihtiyaçlar üzerinden oluşan farklı bir ilişki tarzıydı. Kadınların saf, arı dünyasının farkını çok hissedebiliyordum. Öyle çok kulturlü olmalarına da gerek yok, bizim aramızda mesela hiç okuma yazma bilmeyen kadınlar vardı, erkek egemenliği kelimesini Türkçe bilmeseler de biliyorlardı. Birisi çok dayatmacı davrandığında mesela, "Sen çok erkeksin," diyorlardı "Bu çok erkek tarzıdır." Türkçe çok az kelime biliyorlardı ama erkeğin olumsuz kullanımlarını çok iyi biliyorlardı. Kadınlar aslında birbirlerine çok da düşman edilmişler ama yine de bilinçli bir biçimde, düşünerek, anlayarak bir arada kaldıklarında muazzam bir sevgi, muazzam bir yaşam yaratabiliyorlar Şimdi mesela onlardan ayrıldım, karma bir dünyaya girdim, ilişkiler biraz daha farklı. Sadece erkekler değil, kadınlar da farklı.

yani erkekler olunca kadınların da ilişkileri değişiyor.

Evet. Bir arada oldukları zaman da sanki erkek onları gözlüyormuş gibi davranıyorlar. Şimdi yaşadığım dünyanın dili çok farklı, ama bunun tadını tattık.

bunlar feministlerin çok tartıştığı şeyler, ama işte herkes bir biçimde erkeklerle sosyalleşiyor. ne hissediyorsun bu ilişkiler içinde?

Bu tuhaf gelebilir sana, geçmişte ben daha çok tuttururdum bu erkek egemen ortamlarda yaşanan ilişkilerde, daha biçimsel tepkilerim vardı. Şimdi çok fazla değmiyor bana. Eskiden çok rahatsız olurdum, şimdi de rahatsız oluyorum ama. "Zavallı bunun da düzeltilmesi lazım," diyorum. Şimdi daha sevecen, daha tahammüllüyüm. Bence, kadınlar olarak farkımızı, kendi tarzımızı ortaya koyabilirsek, neden olmasın, erkeklerle de yaşayabiliriz. Temel olan, yaratacak olan biziz artık, onların bizim üzerimizde bir rolü yok.

yani sadece kendi farkımızı ortaya koymak değil, erkekleri de yarattığımız alana çekmeliyiz.

Kesinlikle, onlar da bizim gibi yapmalılar. Ama buna bizim daha fazla ihtiyacımız olduğu için bir tür öncülük etmemiz olabilir. Çünkü onlar egemenler, belki bundan dolayı mağdur ve mutsuzlar ama onların bunu ortaya koyma, öncülük yapma durumları yok. Hani nasıl işçi sınıfı eşitlik ilişkilerinde öncülüğü yapma durumundaysa, özgürlük ilişkilerinde de kadın öncüluk yapacak. Toplumsal özgürlük, her türlü özgürlük ilişkilerinde kadınların öncülük etmesi gerekiyor. Yoksa erkekler de doğruya gelir ama öncüye ihtiyaçları var!

aşkta ilgili ne hissediyorsun? var mı, olabilir mi?

Aşk olabilir tabii. Ama çok dikkat etmek lazım çünkü ancak kendini yaratan bir kadın bir aşk ilişkisinde özgürlüğü yaratabilir. Özgurluğun çok içini boşaltıyoruz şimdi, herkes kendini özgür zannediyor. Özgürlük falan yok oysa. Kendinizi yaratmadan böyle bir iktidar ilişkisinin içine girmek biraz zor. Ne kadar iyi niyetli de olunsa, geçmiş kurumlaşmaları tekrar etmek zorunda kalıyorsun. Belki çok geri, kaba şeyler yaşamasan bile yeni bir şey yaratamıyorsun, radikal bir dönüşüm sağlayamıyorsun. O yüzden biraz daha zamana ihtiyacımız olduğunu düşünüyorum.

özgürleşme ile aşk arasında bir gerilim var ama...

Var bir gerilim, var. Bir de beklentiler değişiyor, insan dostluklarla çok daha iyi gelişiyor. Bir de kala kala cinsellik kalıyor, o da olmayıversin yani

pınar, son olarak pazartesi'ye, okurlarına söyleyeceğin bir şey var mı?

Pazartesi'ye şunu söylemek istiyorum, bizim kadın koğuşunda çok ihtiyacımız vardı kadın dergilerine. Çok fazla kadın dergisi yok, bu özgünlükte bir kadın dergisi yok Türkiye'de. Cezaevinde en çok okunan dergilerden biriydi. Hatta erkek koğuşlarında da. Bizim açımızdan çok önemliydi *Pazartesi* okumak. *Pazartesi*'yle iletişim halinde olmak. Kadınlar arası bir dayanışma gibi geliyordu derginin

bize gönderilmesi. Çok iyi anladığımızı hissediyorum, belki karşılaşmadık, görüşmedik ama duygusal bir bütünleşme yaşıyorduk. Umut veriyordu, bunu daha geliştirmek gerekiyor. *Pazartesi*, Türkiye'de kadın çalışmaları açısından tek başına yetmez, ama bir boyutudur. Onun için hem dayanışmak, hem de güçlendirmek gerekiyor, biraz dallandırıp budaklandırmak gerekiyor. Kadınlar çok parçalı, herkesin farklı arayışları olabilir, ama bunların arasında dayanışma olmalı. Biz erkekler gibi farklılıklarımızı dışlama üzerinden değil, bütünleşme, dayanışma üzerinden ilişki kurmalıyız. Ben de kadınlarla ilgili ve kadınlarla birlikte çalışmayı düşünüyorum ve bu noktada en çok dayanışacağım, en çok yakın hissettiğim yer de *Pazartesi*.

ayşe düzkan

gençlik, güzellik yeter mi, ya da deniz'den kaçış yok!

Sizler de duymuşsunuzdur, *Sabah* gazetesi, manken Deniz Akkaya'ya gazetecilik teklifinde bulunmuş, Deniz Akkaya da "neden olmasın" diyerek gazeteciliğe başlamış.

Son yıllarda her teklife, "Benim başkalarından nevim eksik" cümlesiyle özetlenebilecek bir hırs ve şişirilmiş özgüven duygusu ile atlayıvermek alıştığımız bir durum haline geldi. Kendi bilgi, yetenek ve becerisini ölçüp biçen ve bunun sonucunda cazip bir öneriyi reddeden kimseye rastlanmıyoruz uzun zamandır. Elbette böyle bir tavrı, Deniz Akkaya'dan beklemek de yersiz. Ne de olsa o da yıldızı yükselen genç kuşağın seçkin bir üyesi.

Bu kuşak, iddia edildiği gibi aptal değil. Zaten aptal olanlar eleniyor, mevcut yeteneklerini piyasada kabul gören bir kıymete dönüştürebilenler kazanıyor. Ama onlar, bu kazancın sürekli olmayacağının da, bugün yüzlerine gülen şansın yarın uzaklaşacağının da farkındalar. Ne de olsa serbest piyasanın çocukları

Yoksul Münir Özkul'un Patron Hulusi'ye "Beni parayla satın alamazsın", dediği ve bütün sinemanın gözyaşları içinde Münir'den yana olduğu; hayatın biraz olsun üretilen ve paylaşılan değerlerle anlam kazandığı zamanlar, onlar için Taş Devri kadar uzak. Bu kuşak, o dönemin gerçekten arkaik çağ olarak gösterildiği ve kazanmak için her şeyin meşru ilan edildiği yıllarda doğup büyüdü. "Pratikten yetişti" hepsi, piyasanın kurallarını hepimizden iyi biliyorlar. Dolayısıyla kısa ömürlü yıldızları parlarken, hiçbir fırsatı kaçırmıyor, eğriyi doğruyu düşünmeden yıldızın işaret ettiği her şans kümesine atlıyorlar.

Peki Deniz Akkaya ile mi başladı bu furya? Elbette hayır. Gazetecilikle ilgili hiçbir donanımı olmayan bir takım "iş adamları" gazete satın alıp basının "sahibi" olmaya soyununca, toplumu her kesiminde yaygınlaştırılan "ilk hedefiniz başarı" şiarı, medyayı da etkisi altına aldı. Bu "parlak" gazete sahiplerinin medyaya getirdikleri yenilik, giderek daha çok sansasyona yönelen habercilik anlayışı ve arkası boş bir görsel pırıltı oldu. Kadın gazeteciler de bu görsel pırıltılar içinde, onu "derleten" bir unsur olarak değerlendirildi. İdeal ölçülerde, sarışın, genç, hoş ve boş kadınlar kendilerine açılan köşelerden veya sadece onların emirlerine sunulan kadın ve güzellik dergilerinden ahkâm kesmeye başladılar. Reyting ve satış, haberciliğin önüne geçti, haber saatleri "ünlülerin" ayrılma, evlenme, hakaret vb. gibi olaylarına ait gevezeliklere ayrıldı.

Toplumca onaylanan başarıların sahipleri, şişirilen anlayışa uygun olarak kendi alanlarındaki beceriyle yetinmediler, zaten onlara yetinmemeleri gerektiği söyleniyordu. Böylece iki cümleyi art arda getiremeyen "ünlü" talk-show'cularımız, TV dizilerinde ve sinema filmlerinde "şöyle dur, böyle bak" denilen vitrin süsü "oyuncularımız" oldu. O kadar şişirilmişlerdi ki, kendilerine yönelen ufacık bir eleştiriye bile tahammül edemiyorlardı. Ünün, güzelliğin, başarının ve paranın sahibiydiler, dolayısıyla onlara kim, hangi cüretle, ne diyebilirdi ki?

Hülya Avşar, İbrahim Tatlıses, Hande Ataizi gibi isimler, bu "her şeye hakkı olan" cahilce küstahlığın en parlak örnekleriydi. Hepsi de talk-show'dan oyunculuğa, gazetecilikten yönetmenliğe, pek çok alana el attı. Bu yüzeyselliğin ve başarıya tapınmanın zirvesi ise *Hülya* dergisiydi.

Medyadaki yüzeyselleşmenin sorumlulukları ne Hulya Avşar, ne de Deniz Akkaya... Sorumlu olmadıkları gibi, belirleyici de değiller. Onlar, gürültülü ve derinliksiz bir "görsel şölen" için kurulan sofrada yerlerini aldılar. Halen gazetecilik yapan birçok isimden daha yeteneksiz ya da düzeysiz oldukları iddia edilebilir mi?

Çocukluğumda gazetecilik hakkında anlatılan bir efsane vardı. Belki de gerçekliği vardır, bilmiyorum. Köşe yazarı olmak isteyen gençlere, köşe yazarlığı yapan ustalar şöyle demiş: "Tamam, bugünden itibaren her gün bir yazı getir bana, bir yılını doldurduğunda bir köşen olacak". Bu hevesli gençlerden çoğu, bir hafta olmadan vazgeçermiş, her gün gündemi ilgilendirecek, güçlü bir yazı yazmanın zorluğunu anladıkları için.

Bugün, vazgeçmelerine gerek kalmadı. Çünkü bu sektörde sağlam bir ilişkisi ve uygun tipi olan gençler, bir gün eşini, bir gün dostunu, öteki gün kedisini anlatabilir ve köşe yazarı olabilir! Siyasal, entelektüel, ekonomik, tarihsel vb. birikimlere gerek kalmadı...

Deniz Akkaya'yı okumadım, okuyanlar kıvrak bir dili olduğunu söylüyorlar. Öyledir. Onun da birçokları gibi, bu alanda başarı kazanmasının yolları açık. Ancak kadın cephesinden bakınca, bu yolların Deniz Akkaya ve Hülya Avşar gibilerine açılmasının, kadınlara açılmasıyla hiçbir ilgisi olmadığını bilmek gerek. Tersine, "başarı ve güzellik" adlı putlara tapan anlayış, mesleğini yürütmeye çalışan kadın gazetecileri birer birer sahanın dışına atıyor. Bütün gazete çalışanları için geçerli olan kurallar, onlar söz konusu olduğunda katmerli olarak uygulanıyor.

Bu dev çarkın belirleyicisi, okuru/izleyiciyi bir oyun hamuru gibi şekillendiren ve bu arada alım-satım, devir, iflas gibi akıl erdirilemeyen işlerini kamuoyundan uzakta yürüten medya patronları. Onlar büyük çapta oynamaya devam ederlerken, Deniz gibi güzel yüzlerin arkasına gizleniyorlar.

Şöhret

Bütün gazetecilik meleklerine sahip!

Seyreltilmiş uranyumlu mühimmat olarak

reha muhtar ve dayak

Kadın kurtuluş hareketinin, patriyarkanın her türlü cismine karşı yürüttüğü mücadelede önceliğin Reha Muhtar'dan kurtulma projesine verilmesi gerektiğine karar verdim!

Tüm dünyanın seyreltilmiş uranyumlu silah envanterleri ile nasıl rezilce zehirlendiği tartışıladursun, Türkiye sınırları içinde televizyon ekranlarından yaydığı zehir ve radyasyonla tüm hücrelerimize işleyen, burnumuzun dibindeki seyretilmiş uranyumlu malzemeden sözetmek istiyorum: Kendisi, hakkında hayli yazılıp çizilmiş olan Reha Muhtar'dan başkası değil. Bu malum şahsın kadınlar için oluşturduğu büyük tehlikeden duyduğum kaygıdan hareketle bu yazı kaleme alınmıştır

Feministlerin envayi çeşit hayat gaileleriyle bir türlü biraraya gelemediği, cezaevlerinde ölü bedenler üzerinde adaletin ve asayişin tesis edildiği, bu vesileyle, dışarıda da potansiyel muhalefete bir güzel sopa çekildiği son günlerde, Reha Muhtar (RM) saltanatı da altın dönemini yaşıyor. Nasıl yaşamasın ki? Gün onun günü. Bazı günlerde tek tük ortaya çıkan cezaevi, örgüt, emniyet, şehit polis, polis yürüyüşü, terörist ve çeşitlemelerinden oluşan haberler artık gökten mır gibi yağıyor. Pek sevdiği devlet-ülâlâ tüm haşmetiyle gücünü yeniden tesis etmişken, "Nerde bu devlet?" diye sormasının bir anlamı kalmamış olsa gerek. İşte bu yüzden, üstlenmekten hiç bir zaman geri durmadığı toplumsal misyonlara bir de yenisini ekledi RM: Kadınları kocalarından çektikleri zulümden kurtarmak. Bu zorlu süreç, Gülbi'nün kocasından ölümüne yediği dayakla başladı Bundan sonra RM, yılmadan Türk erkeklerine tavsiyelerde bulunarak, dayak yiyen kadınlarla buğulu gözlerle konuşarak, bunun ne kadar fena bir şey olduğundan bahsederek ve her iki cinsin de birbirine saygı göstermesi gereğinden dem vurarak defalarca penceresinde dil döktü.

Dayağa karşı, bu tek başına ama şanlı yürüyüşünü bir de tüm Türkiye gerçeğini (ne demekse?) biraraya getirerek taçlandırmak üzere 4 Ocak günü bir tartışma (?) programı ayarladı. Bu seyirlik oyunda kimler yoktu ki? Yardımcı rollerde cinsel sorunlar uzmanı ve bu tip konuların vazgeçilmez aktörü Haydar Dümen, on altı yıl önce yediği dayakla gözlerimizin önünden gitmeyen Perihan Savaş, dayaktan konaya girmesine rağmen âşık ve affeden kadın rolünde, kanlı canlı turp gibi Güllü ve yanında âşığı ve dayakçısı, kocası. Bütün bu dev kadro içinde asıl bomba, ibret-i alem için ülkemizin güneydoğusundan getirtilip iftiharla sunulan otuz beş çocuklu-üç karılı "ağa" tiplemesi ve aksesuar olarak ta buralara kadar taşınan biri Türkçe hiç bilmeyen diğeri çat pat konuşabilen "orjinal etnik" giysileri içindeki eşlerdi. Bunlara ek olarak, tabii ki, feministleri temsilen en popüler feminist Duygu Asena aslanlar gibi oradaydı. ◂

Salıne düzeninden de çok kısa bahsedeyim. Baş rolleri oynayanlar salınenin ortasında karşılıklı dizilirken halk temsilcileri kitleler antik tiyatrolarda gibi salınenin etrafında daire biçiminde oturtulmuşlardı. Böylece, hem seyirlik oyunu seyredebiliyorlar hem de oyunun gerektiğinde malzemesi, hatta parçası olabiliyorlardı. Bu izleyicilerden şiddete yıllarca maruz kalmış kadınlar bilinç yükseltme gruplarında yaşandığı üzere- içlerindekinin öylece ortaya dökülüvermesine izin verirken, diğer izleyiciler hıçkırıklara boğuluyordu. Bu karşılıklı hezeyan fırtınasının boğucu atmosferini sevgili RM zaman zaman Muş ilinden getirtilen, biz şehirlilerle hiç mi hiç alakası olmayan, çok karılı adama veriyor, o, kadınların da erkekleri dövebileceğini söyleyerek en eşitlikçi erkek timsali olarak boy gösterirken, ortamın gergin havası yumuşuyor, böylece, biz beyaz şehirlilerde bizden olmayan ve her şeyin sorumlusu olan adamın anlaşılmaz konuşmaya ve tavırları ile incelikle alay edip gülebiliyorduk.

Bu grotesk, bu tuhaf gösteride neden vardın ve ne kadar da yalnız kaldın sevgili Duygu? Bir iki sözcük söyleyebildinse feministçe, ne mutlu. Programın ilerleyen saatlerinde, kadın programları yapımcısı Nuran Baver, Avukat Esin Özbey, Perihan Savaş ve sen stüdyoyu terk etmişsiniz. Ne ertesi günkü özel programda, ne de gazetelerde bunun esamesi okunduğu cancağızım. Bunu, sonraki gün köşende ekranlardaki bu kokuşmuşluk ve RM'nin ikiyüzlülüğünü deşifre eden yazından öğrendim. O programdaki en fena şey neydi biliyor musun? Namus için kadını ne döveceğini göğsünü gere gere ilan eden (Gülbi'nün yanındaki) çam yarması ile çok genç ve "şirin" olduğu anlaşılan ama "kocalar dövebilir, kadınları öldürebilir, biz Türkiye'de yaşıyoruz, hani erkek kadını başka bir adamla görünce bunu kaldırabilir?" diyebilen bir genç kadıncığın bu kadar fütursuzca ekranlarda konuşabilmesi ve sonraki gün sizin stüdyoyu terk etmeniz değil ama- bu tiplerin fikirlerinin ekranlarda yinelenmesi. Bir yanda, kürsüde ne doktoru bulunan ne de telefon etmesine izin verilen genç bir kadının dayak yediği kocasından durmadan çocuk peydahlamak zorunda kaldığını anlatması üzerine başörtüsüz, sivil toplum kuruluşları temsilcilerinin saldırıya geçip kızcağızı yüklenmeleri, diğer tarafta namus için erkeklerin kadınları öldürebilme hakkı olduğunu düşünen lumpen genç insanlar. Kendisini doğruluğun ve adaletin temsilcisi olarak ilan eden RM'nin ve onun gibilerin taciz ve tecavüz ayrımını yapabilecek, kimin tacizci, kimin yalancı olduğuna karar verecek bilgi ve kudrette olduğu, "Türkiye gerçeği işte bu" diye yutturulan dayak konulu her tartışma programında, dayağın içi biraz daha boşaltılıyor. Popülerleştirirken, siyasal anlamından koparılan dayak ve şiddet, her geçen gün biraz daha sıradanlaşıyor. Dayağa karşıymış gibi takımlan maskelerin altında dayağa ve şiddete dayalı düzen yeniden tesis ediliyor.

İşte bu yüzden, 1987'de yapılan binlerce kadının yürüdüğü dayağa karşı kampanyalar misali eylemlere acilen ihtiyacımız var. Ve kendini kadın sorunuyla uğraşmaya vermiş tüm kadınları ortalığı tozu dumanı arasında yeniden boy göstermeye davet ediyorum. Hikâye malum, keçinin olmadığı yerde RM'ler varolmayı sürdürecek çünkü ..

Yelda Yüc

"Azz sonra'lık bir hikâye olacaktı

hem evli, hem âşık, hem de beyan ediyor!

Bu devletin vekili seçilmişsen eğer "iyi aile babası" olarak resim verip, çapkınlık vs. yiyeceğin ne kadar halt varsa onlara "gizli" damgasını basacaksın. Bakan Şükrü Sina Gürel böyle yapmayınca iştahlı kalemlerin mürekkebi kurudu.

Bütün iyi aile babaları, üst düzey yöneticilerin veya devletin bakanları arasında dolaşıyor. Eşleriyle, ilk gençliklerinde yaşadıkları aşklar tefrika olarak yayınlanıyor. Vitrinlerdeki mankenler gibi falsosuz çıkıyorlar karşımıza. Türkiye'nin sanal vitrini de böyle değil mi? Sevimli babalar, kocalar mı görmek istiyorsunuz, açın televizyonlarınızı. Bu tipler, reklamları, dizileri renklendiriyorlar. Evcimen babaların yanı sıra, "sadık sevgili" ve "âşık erkek" tipleri de kullanılıyor. Bazen de, sadık sevgiliyi "antrenmana" sokup erkeklerin çapkınlığını hoş görüyorlar. Sahici hayatta nasılsa, reklamlarda da çapkınlığı gizleme sahnelerini izlememize olanak sağlıyorlar.

Gizlilik kimin için?

Gizlilik bu toplumda ahlaksızlığın en büyük bekçisi olarak yerini koruyor. Reklamlarda sevgililerinin parfüm kokularını içlerine çekerken bayağılık geçiren erkekler, gerçek hayatta, bize gösterilmeyen son karede, "yatılacak bir kadınla" beraber oluyorlar. O kadınlar eğer cinsel ilişkiyi istemezse, tecavüz etmeyi hak görüyorlar kendilerine. DYP Genel Başkan yardımcısı Hayri Kozakçıoğlu'nun damadının hikâyesi de tam böyle. Hatırlanacağı üzere, Çırağan Sarayı'ndaki şaşaalı düğün töreninde işe Faika Hanım'la dimdik pozlar veren Selçuk Alan, evini barkını kurup, yuvasının reisi olduktan sonra, nelerle meşgulmüş meğer? Bir genç kadına tecavüz etmeye kalkışan ünlü damat, olay ortaya çıkınca şaşkına döndü tabii. Tecavüz etmeye kalkıştığı kadın da Turnike Yarışması'nın hostesi Rana Yörük çıkmasın mı? Basın için iyi malzemeler; güzel, alımlı ve ünlü bir kadınla, evli ve zengin bir adam. Neyse ki damadın arkası sağlamdı. Koskoca bir partinin genel başkan yardımcısı ve bir zamanlar OHAL'de valilik yapmış kayınpeder bu olay karşısında ne dese beğenirsiniz? "O kadının gecenin o saatinde damadımla, aynı odada ne işi vardı!" Havri Kozakçıoğlu'nun erkek dayanışması göstermesine kızının aldatılmış olması bile engel değildi. Bu açıklamayla, damadını aklayan zamanın havalı OHAL Valisi ortalıkta rahatça dolaşan potansiyel tecavüzcülere de işaret vermedi mi? Ama Rana akıllı çıktı, gitti şikayette bulundu, balon söndü.

Entrikalı hayatlar

Devlet Bakanı Şükrü Sina Gürel basında pek yer alan biri değildi aslında. Ama bor madenlerinin üretilmesinin ve işletilmesinin yasayla devlete verildiği gerekçesiyle Etibank'ın özelleştirilmesine karşı çıktıktan sonra gazetelerde sık sık yer almaya başladı. Önce, özel sektöre yönelttiği "Galata Bankerleri" nitelemesiyle gündeme geldi. Üstüne üstlük, Seydişehir Alüminyum tesislerinin özelleştirilmesine de itiraz etti. Gürel, üç hafta önce Bakanlar Kurulu'ndan tesislere yatırım amacıyla 350 milyon dolarlık bir bütçe önörülmesi kararının çıktığını hatırlatan Gürel, "Dünya da bu büyüklükte bir tesis yok. Üç hafta önce yatırım öngören bir karar alıyoruz Bakanlar Kurulu'nda, şimdi de özelleştirme kapsamına alınması isteniyor. Olur mu böyle şey?" dedi.

Böyle şeylerin karşılıksız kalması söz konusu olmaz. Kısa bir zaman sonra, bambaşka bir biçimde basının gündemine girdi. Önce "çapkın bakan" olarak söz edildi kendisinden. Bu konuyla ilgili ilk haberlerde fotoğrafı karaltı halinde basıldı. İştahı kabartan "çapkın" sözü erkek egemen kültürü besleyen bir öğeydi, çünkü "bütün erkekler çapkınlık yapardı". Bakanın durumu bir sürü klişeye uyuyordu. Kendisinden çok genç bir kadındı sevgilisi. Bir yandan aldatılan kadın olarak, Gürel'in eşi "mağdur" gösterildi; bu sırada, bakanın eşine ve çocuklarına karşı nafaka benzeri yükümlülüklerini yerine getirip getirmediği araştırılmadı tabii. Ama yasak aşk yaşayan kocanın dedikodusu dilden dile dolaştı.

Bu taze dedikodu, yerli bir Monica-Bill hikayesi yaratacak kadar besiliydi! Ama "çapkın" bakan çıkıp Aşık bakan benim" diyerek her şeyi berbat etti. Olayı izleyen gazeteciler ikiye bölündü. Bir bölümü, bakan için "çapkın" sözünü kullanmaya devam ederken, bazıları pes edip "âşık bakan" demeye başladı. Bunun neresinden bir Monica hikâyesi çıkacaktı? İstelik aşkı için "gül gibi yuvasını" bırakıyor. Hem sevgilisi de bir konsoloslukta çalışan, salıne ve gösteri sanatlarıyla ilgisi olmayan bir kadın. Gazetelere yansıyacak, dantelli iç çamaşırlarıyla çekilmiş resimleri de yoktu!

Yenge kızıyor

Sina Gürel, kaçamak yapmayı değil aşk yaşamayı tercih etmişti. Üstelik, bunu "büyük yenge"ye rağmen yapıyordu. Çünkü, bakanın partisinin genel başkan yardımcısı Rahşan Hanım, "Kadın direnmeli ve kocasını elinde tutmak için elinden gelen her şeyi yapmalı," diyordu Şükrü Sina Gürel'in eşi Fulya Hanım'a.

Sina Gürel, Selçuk Alan'ın yaptığını yapsaydı, "yatılacak kadın" sayılan bir kadına tecavüze yeltenseydi onu savunacak birileri mutlaka bulunurdu. Medya da bu kadar üstüne gelmezdi. Ama o bunu yapmadı, sevdiği ve kendisini seven bir kadınla aşk yaşadı. Diğer bürokratlar ve bakanlar gibi yatak hikâyelerinden menkul ilişkilere girseydi, bunları da gizlilik perdesi altında yapsaydı kimse onu suçlamazdı.

Ayla Önder

bu kapağın altındaki kadın kim?

Sağcılar, kocalarının seçtiği partiye oy veriyorlar, ıspanak ve kuru fasulyeden hoşlanıyor, doğum kontrolünden uzak duruyorlar; şişkolar, magazin dergilerini takip edip, çamaşırlarını daha sık, kendilerini daha seyrek yıkıyorlar. Aman Allahım, kim bu iğrenç kitle? Tabii kadınlar, yani onların Türkiye'de yaşayan bölümü... Efes Pilsen, Türkiye Kadın Profili isimli araştırmasında bir boyun eğenler kitlesi koyuyor önümüze. Peki bu gerçeğin ne kadarı veya gerçekliğin bu biçimde sunulması kimin işine yarıyor?

İbn Haldun'un *Mukaddime*'sini herhalde bilirsiniz. Mukaddime, önsöz manasına gelir, çünkü ona göre nihai söz Allah'a aittir. Biz, ölümlülerin payına düşen olsa olsa önsöz olabilir. Sözü sahibine teslim etmek, zamanımıza özgü bir erdem değil.

Geçtiğimiz ay gazetelerin "yaşam" sayfalarında boy gösteren, "Türk kadını şişman, sağ partilere oy veriyor, moda ve magazin dergileri okuyor," ya da "okumayı sevmiyor vs" türünden yorumların kaynağı Efes Pilsen'in **"Türkiye Kadın Profili"** araştırması, İbn Haldun'u rahmetle anmama vesile oldu. Kadınlarla ve kadınlar için yapılan bu araştırmada, önsözü de, son sözü de erkekler söylüyor. Kadınlar söz konusu olduğunda isteyen istediği gibi dalıyor mevzua. Özgün bakış biçimi, feminist bir bilgi birikimi veya teorik çerçeve filan gerektirmiyor bu tür çalışmalar.

Olay nerede geçiyor

Önce çok genel birkaç itiraz: Araştırmanın hangi zaman diliminde, kaç kadın arasında ve ne kadar kadını temsilen yapıldığı belli değil. Bu tür çalışmaların başında genellikle, "eğitimleri, yaş grupları meslekleri şu olan, şu şehirlerde yaşayan, şu kadar kadın arasında yapıldı", şeklinde bilgiler mevcuttur. Kadın Profili'nde bu yok. Onun yerine İsmail Gülgeç'in döktürmeleri var, "Sevgilim kadın" diye başlayan. Beyefendi kadınları koca memeli ve koca popolu çizmeyi severmiş de, fakat efendim, sevgili olarak tercih ettiği kadınlar zayıfmış, kimilerini nerelere koyacağını bilmezmiş ama kimilerini de yerlerde süründürürmüş.

Bu söylem tesadüfi değil, giriş bölümünde. "Türk insanının yaşam biçimini anlamaya yönelik çalışmalar çerçevesinde bu kez kadınları mercek altına alıyoruz," deniliyor, yani araştırmacıların meramı kadını anlamak değil, kadını anlatmak ve yorumlamak... Çünkü kadın, erkekler tarafından ve erkekler için yorumlanması gereken bir şeydir...

Aynı itiraz çizgisinden biraz daha ilerleyelim. Türk kadınlarının fiziksel özellikleri bölümünde, kil var ama boy yok... Ertesi gün bir gazetede şu başlı gözüme çarpıyor, "Türk kadını şişman . Birini, bel bir boya göre şişman veya zayıf olarak nitelendirebi lirsiniz değil mi? Olsun, önyargıdan kim ölmüş. Fizik sel özellikler arasında göz rengi sayılıyor mesela. Yüz de 70'iniz siyah veya kahverengi gözlüymüş. Go renginin kadının kimliği ve onun dönüşümü üzerind ne tür etkisi olabilir, bilemiyorum. Belki erkek hem cinsler uyarılıyor; yeşil, mavi gözlü kadınlara kanma yın, göz sandığınız lens olabilir, gibisinden!

Erkek önyargıları merkezde

Pek çok bilimsel araştırmaya egemen olan erke önyargıları ve erkek merkezcilikten bu çalışmanın d bol bol nasibini aldığını söylemek mümkün.

Değerler bölümünde kadınlara, "Herhangi bir ne denle kadınlığını kullanıp kullanmadığı", soruluyor Kadınların kadınlıklarını kullanması diye bir şey va demek araştırmacıların düşüncesinde ve bu, kadınla ra ait "değerler" arasında yer alıyor.

Kadınların tüketim alışkanlıklarının incelendiğ bölüme gelelim. Tüketimi kadın deneyimleri açısın dan ele alıyorsanız eğer, kadınların âdet kanaması sı rasında ped mi, pamuk mu ne kullandıkları, ilk sıra da yer almalıydı... Tüketim alışkanlıklarındaki dönü şümün anlam açısından bu, çöp atarken naylon po şet kullanma alışkanlığından çok daha temel bir gös tergedir -Ped kullanan kadına bira satma olasılığımız düşünün hele bir- Araştırmada böyle bir soru yok.

Hanede en çok pişirilen yemek türü ile kadının tü ketim kalıpları arasında ne ilişki olabilir acaba? Bu bir yandan eve giren paraya, diğer yandan da koca v çocukların yemek tercihlerine bağlıdır Kocası ve ço

Kadınların % 10,4'ü bira içiyor

cuklar vemiyor diye hayat boyu kendi sevdiği yemekleri yapmaya eli varmayan ne kadar çok kadın yaşıyor bu memlekette...

Erkek merkezcilik, bunlarla sınırlı değil elbette. Anket yönteminin bizzat kendisinin, erkek merkezli önyargılardan sıyrılmamış olduğunu savunur Maria Miese ve bence bu tespit doğrudur. Anket yöntemi, araştıran ile araştırılan arasında belirgin egemenlik ilişkisi içermesi nedeniyle yanıltıcı sonuçlara da yol açabilir. Feminist araştırmacılar anket yöntemi yerine küçük gruplarda derinlemesine, katılımcı görüşme ve sözlü tarih yöntemini tercih ediyorlar. Çünkü soru sormak için birine yöneldiğinizde, soruları soran olmak ister istemez sizi muktedir konumuna yükseltir. Belki de ilk kez gördüğü bir araştırmacının, "Kullandığınız doğum kontrol yöntemi ne? Düzenli cinsel yaşamınız var mı yok mu?" biçiminde lökkedenek sorduğu bir soruyu pek çok kadın ya susarak geçiştirecek veya çok da gerçeğe uygun cevaplar vermeyecektir. Nitekim araştırmada bu biçimde formüle edilen iki soruya, kadınlar epey yüksek oranda, cevap vermeyi reddetmiş.

Kopuş anları önemli

Tüm bunların dışında bir çizer sorunsalı var... Çizer verileri kendince yorumlayarak -yorum bilinç işidir- sonuçlar çıkarmasa, kitap bu kadar kötü etki bırakmazdı belki de... Karikatürlerin alt yazılarından bazılarını vereyim, "Kadınların yüzde 94.7 sının bilgisayarı yok. Yüzde 88.4'ünün cep telefonu yok. Kadınların yüzde kaçının dünyadan haberi var."

Araştırmanın ortaya çıkmasına sebep olan "Kadınların en çok hangi içkiyi tükettiği" sorusuna verilen yüzde 10.4 oranında "bira" yanıtı, karikatürde şöyle ifade buluyor. "Birayı seviyorum, bira içince kendimi yüzde 10.4 daha feminist hissediyorum." Bu yapılan mizah. Güler misiniz, ağlar mısınız, kara kara düşünür musunuz artık o size kalmış.

"Türkiye'de Kadın Profili" sadece bir örnek. Ülkemizde son dönemlerde kadınlar üzerine yapılan pek çok araştırma bu türden eksiklikler taşıyor. Eksiklikleri belli bir düzeye indirmek elbette mümkün. Bunun için araştırma gruplarının içinde feminist araştırmacılara yer verilmesi veya üniversitelerdeki feminist bilimcilere danışılması bir çözüm olabilir. Çünkü artık bu işlerle uğraşan pek çok feminist kadın var. Ama tüm bunların ötesinde başka bir gerçek daha var. Maria Mies kadınlar üzerine yapılan birçok ampirik çalışmanın kadınların ev işine, çalışma hayatına, yarı zamanlı çalışmaya, siyasete karşı tutumları gibi yüzeysel görüngülerle ilgilendiği tespitini yaptıktan sonra şöyle der; "Bu tür tutum ve görüş soran araştırmalar kadınların gerçek bilinç durumu hakkında çok az bilgi verir. Bir kadının normal yaşamında bir kriz olduğunda, boşanma ve bir ilişkinin sonlanması gibi o zaman gerçek durumunun farkına varması için fırsat doğar. Bu kriz deneyimlerinde ve normal hayatın kesintiye uğradığı durumda kadınlar, nesneler gibi bilinçsizce gömülmüş oldukları ve uzaklaşmayı beceremedikleri sosyal ilişkilerle yüz yüze gelirler. Normal hayat kesintiye uğramadığı takdirde bu ilişkilerin baskıcı ve sömürücu olduğunu kendileri dahi kabul etmek istemezler. Bu nedenle kamuoyu araştırmalarında kadınlar genellikle cinsiyetçi ideolojinin tanımladığı, boyun eğen, kendini adayan özverili kadın modeline uygun cevap verirler. Bu tür araştırmalardan değişim süreçlerini anlamak mümkün değildir. "[1]

Efes Pilsen'in araştırmasından bu tür çalışmaların büyük bir bölümünde olduğu gibi siyasi tercihleri kocası tarafından belirlenen, kafası magazinden öteye basmayan, kocasını yatakta biriyle yakaladığı halde sesini çıkarmayan, yaşadığının farkında olmayan bir boyun eğenler kitlesi çıkıyor ortaya... Değişim süreçlerinin yansımadığı bu tür araştırmalarla, ne profilden, ne cepheden Türkiye'de yaşayan kadın gerçekliğine ulaşmak mümkün olamaz.

Necla Akgökçe

(1) *Farklı Feminizmler Açısından Kadın Araştırmalarında Yöntem, "Feminist Araştırmalar İçin Bir Metodolojiye Doğru"*, Maria Mies, çev: Ayşe Durakbaşa, Aynur İlyasoğlu, Sel Yayınları, İst., 1995.

tüsiad da kadını araştırdı!

TÜSİAD (Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği), "Kadın-Erkek Eşitliğine Doğru Yürüyüş; Eğitim, Çalışma Yaşamı ve Siyaset" ana başlığıyla bir rapor hazırladı.

Mayıs 2000 tarihinden itibaren sürdürülen çalışmalar sonrası oluşturulan rapor, 16 Ocak 2001 tarihinde Swiss Otel'de yapılan bir toplantıyla kamuoyuna sunuldu. Raporun çerçevesi bir ön çalışmayla, konuyla ilgili birçok öğretim üyesi, araştırmacı ve sivil toplum kuruluşu temsilcilerinin görüşlerine başvurularak belirlenmiş.

Swiss Otel'deki toplantı, TÜSİAD Başkanı Erkut Yücaoğlu ve Kadından Sorumlu Devlet Bakanı Hasan Gemici'nin birer konuşmasıyla başladı. Ardından, raporun, "Eğitimde Kadın-Erkek Eşitliği ve Türkiye Gerçeği" bölümünü hazırlayan Prof. Dr. Mine Tan, "Çalışma Yaşamında Kadın Emeğinin Kullanımı ve Kadın-Erkek Eşitliği" bölümünü hazırlayan Doç. Dr. Yıldız Ecevit, "Siyasal Süreçlere Katılımda Kadın-Erkek Eşitliği" bölümünü hazırlayan Doç. Dr. Serpil Sancar Uşür, istatiksel veriler eşliğinde sunuşlarını yaptılar. Raporun bazı bölümleri şöyle:

, "Kadınlarla erkekler arasındaki eşitsizlik, sınıf ve ırk gibi, yaşam olanaklarını doğrudan belirleyen genel bir eşitsizliktir. Bu eşitsizlik Türkiye'de bütün kadınların eğitime erkeklerle eşit olarak katılımını engellemekle kalmayıp, eğitim süresince de okul yaşantılarıyla pekiştirilmektedir."(s. 96)

"Bu çalışmanın birinci öncülü, kadınların güçlenmeleri ve özgürleşmeleri için 'yeterli' olmayacak ancak 'gerekli' olan koşulun kendi kazançlarını elde etmeleri olduğu, bunun da genellikle parasal karşılığı olan işlerde çalışarak sağlanabileceğidir."(s. 120)

"Kadın merkezli bakış açısı demek, her şeyden önce, kadınların kendi adlarına konuşmalarına, sorunlarını siyasal süreçlere taşıyarak genel siyaset gündemini etkilemelerine ortam hazırlamak demektir "(s. 211)

Sunuşlardan sonra çözüm önerilerinin de yer aldığı bir panel yapıldı. İşkadını ve TÜSİAD üyesi Nur Ger'in yönettiği panelin katılımcıları, Kadın Emeğini Değerlendirme Vakfı Başkanı Şengül Akçar, KADER Başkanı Zülal Kılıç ve Prof. Dr. Zehra Kasnakoğlu idi. Şengül Akçar konuşmasında, kadınların durumuyla ilgili birçok raporun hazırlandığını ama bir sonuç alınamadığını; parlamentoda kadınların oranının yüzde 50 olsa bile bunun bir şey ifade etmeyeceğini, önemli olanın parlamentoya giren kadınların niteliği olduğunu söyledi. KADER Başkanı Zülal Kılıç ise, basının daha çok ilgi göstermesi nedeniyle böyle bir raporu TÜSİAD'ın hazırlamasının önemli olduğunu, fakat raporda sadece resmi rakamlara yer verildiğini, bunun dışına çıkıldığında kadınların politikadaki temsiliyetinin yüzde 1'lere indiğini, sivil yönetimlerde ise çok daha az olduğunu belirtti.

Devletin üstlenmesi gereken toplumsal hizmetlerin kadınlar tarafından karşılandığına dikkat çekilen toplantıda, kadın-erkek eşitliğinin sağlanması için yapılması gerekenler şu biçimde sıralandı: Eşitliğin doğru anlaşılması, eşitliğe aykırı yasaların değişmesi ve kadınların örgütlenmesi.

Yarım gün süren toplantının daha çok akademik çevrelere yönelik olması, kadınların siyasi temsiliyetlerinin yalnızca parlamentoyla sınırlandırılması dikkat çekiciydi.

Toplantıda kadınların eğitimsiz kalmaları, iş yaşamına ve siyasete katılamamalarının nedeni olarak geleneksel yapı ön plana çıkarıldı. Oysa çoğumuz biliyoruz ki, kadınların dışarıda çalışamamasının tek nedeni kocalarının, babalarının engellemesi değil, kadınlar işverenlerce kötü koşullarda çalıştırılıyor ve ucuz işgücü olarak kullanılıyor. Bu da, kadınları iş yaşamından uzak tutan çok önemli bir etken.

Raporda (s. 180) Yıldız Ecevit'in de belirttiği gibi "İşsizlik ve istihdamla ilgili her türlü kurum ve kuruluşun politika, program ve faaliyetlerini *toplumsal cinsiyet bakış açısını* dahil etmesi, başka deyişle, toplumsal cinsiyeti merkeze alması gerekir" diye düşünüyoruz. Raporun önsözünde TÜSİAD şöyle diyor: "Küreselleşme kendi evinizin içinden başlamaktadır. TÜSİAD, Türkiye'nin her konuda uluslararası standartlara gelmesi ve ekonomisinin uluslararası rekabet gücünü sağlaması gerektiğini savunagelmiştir." Ancak toplantıdan ve rapordan anladığımız kadarıyla, TÜSİAD kadın-erkek eşitliği konusunda "kamuoyunun dikkatini bu konuya yoğunlaştırmak üzere" bir rapor hazırlatmasına rağmen kendi kurumu içinde bu bağlamda herhangi bir adım atmamıştır

Türkiye'nin sadece rekabet konusunda değil, kadın-erkek eşitliği konusunda da uluslararası standartlara gelebilmesi için TÜSİAD'ın da "kendi evi içinden" başlaması dileğiyle...

Nevin Cerav

Erkeklere ve aşka bakıştaki değişiklikleri sorduk.

nereden nereye...

Kadınlar ömürleri boyunca belki de en çok aşk ve erkekler üzerine düşünüyor. Ve bu konudaki yaklaşımları yıllar içinde çok değişiyor.

Zamanla erkeklerin gizemi kalmıyor

On altı, on yedi yaşlarındayken erkekler daha gizemli ve daha bilinmedik.daha heyecan vericiydi. Âşık olduğunu hissettiğinde fizyolojin daha bir alt üst olurdu. Aşk bir hastalıktır denilen ruh hali o dönemlere ait bir durum. Mantık hiç yoktur. Âşık olduğun erkeğin hiçbir özellığı seni ilgilendırmez. Çoğu zaman da görmezsin zaten onun kötü yanlarını. Sadece birlikte olmak, onu görme ihtimali bile seni heyecanlandırır.

Ben on sekizimdeyken platonik bir aşkım vardı; onunla birlikte çalışabilmek için başkalarının nöbetlerini alır, bir de fazla mesai yapardım. Bu o zaman bana işkence gibi gelmezdi. Şu an hiçbir erkek için bir saat bile fazla çalışmam gibi geliyor.

Yirmi beş yaşlarında ise evliydim. Erkekler benim için artık gizemli değildi. Onların zaaflarını öğrenmiştim. Eskisi kadar çekici ve heyecan verici gelmiyordu. Karizma her şey demek değildi. Yaşamı pratik anlamda paylaşmak daha ön plana çıkıyordu. Sanırım yaş ilerledikçe birlikte olduğun erkeklerin dış görünüşleri geri plana atılıp başka özellikleri öne çıkıyor. Bir de gençken, âşık olduğun adamın evde mesela ütü yapıp yapmadığı seni hiç ilgilendirmez. Bu olasılığı düşünmezsin bile.

Yaşın ilerleyince, erkekleri daha iyi tanıyınca gizemli havası bozulur artık. Karşındaki de gerçek bir hale gelir.

Jale, 34, muhasebeci.

Riske girmeye gerek var mı?

Düşündüğüm zaman "aşk" hakkındaki fikirlerimin zaman içinde çok fazla değişmediğini görüyorum. Galiba ben çok fazla pembe gözluklerle bakamadım hayata... Bu iyi midir, kötü müdür bilmiyorum. Ancak insanı bir zırh gibi sardığı kesin. İnsanların en gözü kara ve her türlü saçmalığı yapmaya hakları olduğu yıllarda (lise yılları) ben "galiba aşk yok" filan deyip ortalıkta geziniyor, daha çok kitap okumanı lazım diyordum. Lise ve üniversite yıllarında yaşadığım, birkaç ilişkide ise kitap okumuyor filan gibi sebeplerle bunları bitiriyordum. Tabii bunda kız lisesinde olmamın büyük etkisi olduğunu belirtmeden geçemeyeceğim. Zaten kısıtlı olan erkek arkadaşların içerisinde âşık olacak birini belki de bulamadım. Çocukluk yıllarında. erkek çocuklarıyla oynayıp, dövüşen, hatta onları dövdüğü için annelerinden azar işiten biri kız lisesine gitmeye zorlanırsa, gördüğü manzara karşısında bu tür şeyleri reddedilir herhalde. Kız lisesine gidenler bilir, okul çıkışlarında bir sürü erkek kapıda bekler, kızlar tuvaletlerde hazırlanır, makyaj yapanlar, saçların açanlar, her türlü şey vardır. Galiba benim hep aradığım, konuşabileceğim birisiydi. Ben hiç, ilk görüşte aşka inanmadım. Fikirlerinden etkilendiğim, erkekleri sevdim. Diyorum ya belki de tuhaflık bende, hep bir olgunluk ve sorumluluk halkasıyla sarılmış durumdayım. Onun için aşkla ilgili fikirlerimde deçok fazla bir değişiklik olmadığım düşünüyorum. Zaten, ilk ciddi birlikteliğim olan, beni en iyi anlayan kişiyle de dokuz yıldır beraberim (riske girmeye gerek yok, öyle değil mi?). Sonraki yıllarda ne olur bilmiyorum ama ben halimden şimdilik memnunum...

Kırkımdan sonra aşkı tekrar buldum

Ou yedi yaşındayken bilinmeyene duyulan meraktı. Gözlerden geçen, hayallerle devam eden platonik aşkların kahramanlarıydılar. Flört yılları, nişanlar. evlilikler içinde gerçeklerle karşılaşmak kahramanları yok etti. artık onlar sadece erkeklerdi. Beklenenden az. üstelik sorunluydular. Hemen pes etmedim tabii. Uğraştım bir süre, sonuç sıfırdı. Bulamamak, anlamamak, anlaşılamamaktı. Otuz beş yaş sonrası vazgeçmemeye başladım. Kırk başları. yalnızlığa. bağımsızlığa övgüydü. Şimdi, yeni bir durum var. Kırk yaş sonrasında ansızın beliren yeni bir yaklaşım. Artık bilmekten mi, beklentisizlikten mi, yoksa ön menopozun getirdiği bir tür hormonların oyunu mu bilemeyeceğim. Onlardan hoşlanmaya başladım. Aşk doğmaya başladı içimde, bu belki cinsellikten doğan bir şey ama kendini iyi hissettiriyor. Ne kadar sürer bu durum bilmiyorum, ama şimdilik böyle memnunum.

Elmas, 44, emekli.

Eskiden beğenilmek önemliydi, şimdi beğenmek

Bize konuşma teklif edilen zamanlarda seçilen olmayı beklerdik hep. Beğenilmek belirleyici idi. Bir çocuğun konuşma teklifini kabul etmek demek onunla pastaneye, sinemaya, parka gitmek, oralarda el ele tutuşmak veya öpüşmek anlamına gelirdi. Bize konuşma teklif edildiğinde kıpkırmızı olur, elimiz ayağımız titrerdi. Onca kızın arasında tercih edilmiş olmak, aynalarda kendimizi dünyanın en güzel kızı olarak görmek demekti. Bu yüzden konuşma teklifi almayan kızlar bunalıma düşer, komplekslere kapılırdı. 70'li yıllardan söz ediyorum. Şimdi otuz yıl sonra ne denli değiştiğimizi fark ediyorum. Şimdi beğenmek derdimiz. Beğenilmiş olmak belirleyici olmaktan çıktı. İşin kötüsü zor beğenen olduk. Çoğumuz yalnızlıkla ödüyoruz bunun bedelini. Çok şey arar olduk bir erkekte. Öyle ya kendimizin farkındayız artık. Kadınlığımızın, kişiliğimizin farkındayız. Bize değecek adam arıyoruz. Bize kendimizi hem dişi, hem insan olduğumuzu hissettirecek kaç erkek var şu ülkede. Bu yüzden işimiz zor. Hadi birini çok beğendik, kendimize yaraşır bulduk. "Sen tam bana göresin, sevgilim olur musun?" deme cesaretini de aramızdan çok azı gösterebiliyor. Ben bu aşamaya gelmek isterdim. 70'li yıllarda bolca konuşma teklifi alan bir genç kızım, şimdi olgun bir kadın olduğunda teklifi yapan olma cesaretini göstermesi gerek diye duşünüyorum ama beynimizdeki kalıpları yok etmek kolay değil. "Karşı taraf açısından nasıl algılanırım?" sorusunu bir türlü atamıyoruz kafamızdan. Oysa reddedilmeyi göze almak da cesaret işi. Bunu göze almayı hep erkeklere mi bırakacağız yani?

Gülgün, 39, mağaza müdürü

Eskiden onun için her şeyi yapabileceğimi düşünürdüm

Ben, yirmi iki yaşındayken ilk ve benim için en ciddi aşkım için her şeyi yapabileceğimi düşünüyordum. Çok uykusuzken sabah uykusu için her şeyi satabileceğinizi hissedersiniz ya, onun gibi. İlişki bitmek üzere olduğunda, bunu hissettiğimde bile bugün gitmesin, bir gün daha benimle kalsın diye düşünürdüm. Şimdi ise, ki sadece iki yıl oldu biz ayrılalı. asla hiçbir erkek için uykusuz kalmanı diye

düşünüyorum. Biraz büyük konuştum galiba.

Gençken fiziksel özellikler öne çıkıyordu. Yakışıklı olması ilişkinin başlaması için bir sebep olabiliyordu. Tabii ilişki devam ederken yakışıklılığın onun seni daha çok sevmesini sağlamadığını görüyorsun. Bir de gençken âşık olduğun adamla birlikte yaşam düşünülmez. Daha doğrusu bu uzak bir hayaldir. Daha çok kaçamak ve başka şeylerden çalınan zamandır birlikte geçirdiğin zaman

Dolayısıyla sonra birlikte bir evde oturmak gibi konular gündeme geldiğinde adamın terliğini aldığı yere koymaması bile batıyor.

Başak, 24, barmaid

Nalan, 34, sinemacı.

Artık terk edildiğimde üzülmüyorum

Erkeklerle ilgili düşüncelerim zaman içinde katılaştı. Mesela benimle ilgilenen ama benim hoşuma gitmeyen bir erkek için içimden, Ulan puşt tek derdin ikmek, bırak şu senden hoşlanmıyorum ayaklarım, diyorum. Bir yaştan sonra gençler çok ilgi gösteriyor. En önemlisi bu yaştan sonra ondan evlilik beklemeyeceğini düşünen erkekler çok rahat ediyor. Evime gelen her erkekten kuşkulanıyorum. Erkek arkadaş kavramını çok sorguluyorum.

Cinsellikle ilgili düşüncelerim çok değişti. Orgazmı yaşamadıysam eğer, sevgilime şöyle diyebiliyorum: Ben seni rahatlatan bir makine değilim, eğer öyleyse neden buna özen göstermiyorsun?

Romantizm eskisi gibi güçlü değil ama bir ara âşık oldum, o erkek takıntı halindeydi bende. Ama üç gün filan sürüyor bu .

Terk edilirsem hiç üzülmüyorum. Hemen onun hatalarını sıralayıp iyi oldu, zaten magandanın tekiydi diyorum. Ve o saatten sonra onu tanıdığımı bile unutuyorum.

Yatağa girerken zorlanıyorum ama yatakta da eskiye göre son derece rahat davrandığımı fark ediyorum. İlişkiler sonuç olarak eskiye oranla daha doyumlu bitiyor.

Eskiden bir erkeği aylarca düşünür ve asla başka bir erkeğe bakmazdım. Yatağa girmek ise aylarını alırdı bazen.

Sena, 35, gazeteci.

Eskiden en önemli şey erkeklerin beğenmesiydi

Eskiden, iyice gençken, bir erkeğin beni çekici bulması, her şeyden önemliydi.

Derslerim çok iyiydi, voleybol oynuyordum, takım kaptanıydım. Ama bunların hiç biri beni yeterince mutlu etmezdi. Bir sürü oğlan çıkma teklif edecek! Hiç bir şey, kendime olan güvenimi, bir oğlanın beni beğenen bakışları kadar güçlendirmezdi. Beğeneyim, beğenmeyeyim her oğlanın beni beğenmesini isterdim. Şimdi baktığımda, o zamanlar bir ortamda erkekler olduğu zaman tamamen buna göre hareket ettiğimi fark ediyorum.

Sonra birisine âşık oldum. Universitedeydim. birden gözüm başka kimseyi görmez oldu. O herkes beni beğensin hali geçti. O çocukla uzun bir birlikteliğimiz oldu ve beni çok şımarttı. Kendimi hep prenses gibi hissettim. Ancak, ilişkimiz ilerledikçe bende bazı değişiklikler oldu, kendimi sorgulamaya başladım. Ve fark ettim ki benim için erkekler özgüven sağlamanın bir aracı. sonra ayrıldık, ben amatör tiyatroyla ilgilenmeye başladım. Şimdi yalnız yaşıyorum ve aşka da erkeklere de çok farklı bakıyorum. Artık benim için bir erkeğin beni beğenmesi eskisi kadar önemli değil. Mesleğimde yükselmek, hâlâ amatör olarak ilgilendiğim tiyatroda başarılı olmak, arkadaşlarımın beni sevmeleri çok daha önemli.

Nilgun, 33, bilgisayarcı.

Eskiden eşim hayatımın merkezindeydi

Ben ilk flört ettiğim adamla evlendim. Universitenin ilk yılı tanışmıştık, ondan sonra hep çift olarak yaşadık. Birlikte mezun olduk, o yıl nişanlandık. O askerden dönünce de evlendik. Yedi yıldır evliyiz. Beş yaşında bir kızımız var.

Şimdi düşünüyorum da tam on iki yıldır birlikteyiz neredeyse. O benim ilk ve tek erkeğim.

Kocama bakışım yıllar içinde çok değişti tabii, hani hep denir ya, ilk yılların heyecanı kalmıyor diye. Ama bendeki değişiklik bunun ötesinde bir şey oldu. Eskiden kocamı hayatımın merkezindeydi. ikimiz ailelerimizin evinde yaşarken de, evliyken de, o askerdeyken de böyleydi bu. Yani sadece onu sevdiğim için değil, öyle gerektiğini sanıyordum. Şimdi öyle değil, bir kere çocuğum çok daha önemli. Sonra, arkadaşlarımla ilişkilerim beni kocamla olan ilişkimden daha fazla tatmin etmeye başladı. Bir de, çevremizde bir sürü boşanma oldu ve gördüm ki boşandıktan sonra insanın o erkekle pek bir ilgisi kalmıyor. Ama insanın arkadaşları hep destek oluyor.

Hediye, 31, avukat.

Eskisi kadar aşka düşkün değilim

Gençliğimde çok çapkındım, bir sürü kısalı uzunlu ilişkim oldu. Hepsiyle dolu dolu yaşadım. İşsiz kaldım, parasız kaldım ama aşksız kalmadım. Hayatımda bir aşkın eksikliğine dayanamazdım. Bu cinsellik anlamında bir şey değildi, en kısa süreli ilişkimde bile hayatı paylaşmaktan zevk alıyordum en çok. Ama şimdi bu değişti, bilmiyorum, belki menopozun etkisi, yalnızlıktan daha çok hoşlanmıyorum artık. Erkeklerin bana ilgisinde bir azalma olmadı ama benim onlara ilgim azaldı. Birlikte olduğum erkekle aramda bir mesafe istiyorum. Hayatımda bir erkek olmadığı zaman da bir eksiklik hissetmiyorum

Sevim, 52, işsiz.

Erkeklere kızgın değilim artık

Gençlik yıllarındaki büyülü aşkın, bilinçsizlikle ilgili olduğunu düşünüyorum. O saf aşk, kendini karşılıksız adayabilme hali bana kalırsa tam bir kendinin farkında olmama haline, bilinçsizliğe denk düşüyor. Birçok kadın gibi, ben de o büyünün peşine düştüm otuzlu yaşlarımda. Niye hiçbir şey eskisi gibi saf ve şiirsel değil diye acı çektim. Tabii, bunun yanına beraber olduğun erkekle yaşadığın hayal kırıklıkları da eklenince, hayat çekilmez oluyor ve başlıyorsun bir çözüm yolu aramaya. O çözümü bulacaksın. Yoksa o anlamsızlık duygusu insanı çökertir. İplerin ucunu bula bula kendimce bir çözüme ulaştım. Bilincim, kendinin, karşındaki erkeğin ve her ikisinin birlikte içinde yer aldığı dünyanın bilgisi geliştikçe, şiirselliğin, izah edilemeyen kör bağımlılığın gerilediğini keşfettim. Ama bu sonuca vardığımda, acı da gerilemişti. Belki bir tür kabullenme, bilmiyorum. Bence bugünkü dünyada, kadınlarla erkeklerin bütün önyargılarını geride bıraktıkları bir gelecekten çok uzaktayız ve o zamana kadar hiçbir şey ayağımıza, hazır

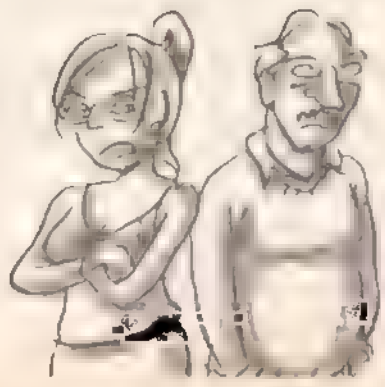

olarak gelmeyecek. Kendimizi karşımızdaki erkeğe bıkmadan anlatacağız, cinsiyetçiliğin hangi ayrıntılarda gizlendiğini ortaya çıkarıp ona da öğreteceğiz. Başka yolu yok gibi geliyor bana. Tabii, o erkek buna değiyorsa. Değmeyen adama takılıp kalmak da, ondan değil, bizden kaynaklı bir ruh hali zaten. Bu durumda o ruh halini çözmek lazım. Bir de, bu süreçte erkeklere karşı olumsuz bakış açımın da yumuşadığını söyleyebilirim, tabii yakın çevremizde yer alan, yer almayı hak eden erkeklerden söz ediyorum. Bu yumuşamanın en temel nedeni, kendine güvendikçe, kimliğinin farkına vardıkça eskiden "çekilmez" gelen erkek özelliklerini daha iyi anlıyor olmak sanırım. Bu kendine güvenme sürecinden önce, örneğin, beraber olduğun erkekten, onun merkezi olmayı bekliyorsun, beklemekle kalmıyor bunu dayatıyorsun da. Telefon başında aramasını bekleyerek geçirdiğin zamanın, eve geç geldiği zamanın, arkadaşlarıyla beraber olduğu ya da bir toplantıda geçirdiği zamanın bedelini surat asarak, kapris yaparak vb. ödetiyorsun ona. Hep seninle olsun, hep seni düşünsün, senden başka meşgalesi olmasın istiyorsun, çünkü sen öyle yaşıyorsun.

İşte büyüdüğünde, bunların saçmalığını ve bağımlılıkla alakasını çözüyorsun, ayrıca zaten sen de büyüyünce onun gibi yaşıyorsun. Bir de erkeklerin çoğu kez yalın ve doğrudan ifadeleri olduğunu düşünüyorum. Neyse derdi, onu çözmeye yönelik oluyor ve ben bu tarzı, kadınların bin dereden su getiren, dolaylı tarzına yeğliyorum doğrusu. Bazen bu doğrudanlık "dangalaklığa" yol açsa da, bana karşılıklı iletişim için daha samimi ve pratik bir yol gibi görünüyor. Belki de erkekler biraz kadınlaşırken, biz de bir parça "erkekleşiyoruz"..

Kıymet, 47, bankacı

değişiyoruz...

tüketemedikleri kuşaktan bir kadın

"Soğuk bir kış gününde kısmetmiş görüşmemiz", diyor *Geç Kalmış Bir Kitap*'ın yazarı Mediha Esenel uzun süredir görüşmek için kendisini aradığımızı öğrendiğinde. Doğrusu biz onu şimdiye kadar hep Niyazi Berkes'in eski karısı Mediha Berkes olarak bildiğimizden, Esenel soyadı, kitabı alıp okuyuncaya kadar bizde hiçbir çağrışım yapmamıştı. Oysa Mediha Hanım, boşandıktan sonra sessizce eski soyadı olan Esenel'i almış ve yılların yorgunluğu ve küskünlüğüyle köşesine çekilmeyi uygun görmüş. Oysa bize aktaracağı pek çok tanıklık ve bizimle paylaşacağı upuzun bir yaşam var. Biraz geç kalmış bir söyleşi bizimki...

Mediha Esenel, Birinci Dunya Savaşı başlarında doğmuş, iki dünya savaşı geçirmiş bir bilim kadını. Cumhuriyet'in ilk yıllarında pek çok öncü kadın yetiştirmiş olan Erenköy Kız Lisesi'nden mezun olduktan sonra 1935 yılında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bolumü'nden lisans alır. Okumaya o kadar düşkündür ki çok da fazla tanımadan, biraz da Amerika'ya gidebilmek için o yıl Niyazi Berkes'le evlenir ve birlikte ABD'nin Chicago Üniversitesi ne giderek genel sosyoloji, folklor, arkeoloji, sosyal antropoloji eğitimi alır. 1939 yılında Türkiye'ye dönerler. Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesi'ne Nıyazı Berkes doçent. Mediha Esenel asistan olarak atanır. Bu yıllarda bir yandan *Yurt ve Dünya* dergisini çıkarırlarken, Mediha Hanım diğer yandan üniversitede yaptığı folklor araştırmalarına bağlı olarak köy çalışmalarını yürütür. Doktora tezi ilk gittiği yer olan Ankara'ya yakın Elvan koyu üzerinedir. Bu arada da Maarif Koleji nde felsefe, psikoloji ve sosyoloji dersleri verir

O dönemin Ankarası'nı Esenel'den dinlemek heyecan verici. Garip Hareketi yeni başlamıştır. Orhan Veli en yakın arkadaşlarından biridir. Ankara'nın meşhur iki pastanesinde Sabahattin Ali, Nurullah Ataç başta olmak üzere kıyasıya edebiyat tartışmaları yapılır. Esenel, güzel sanatların bütün dallarına meraklı olmakla beraber tam bir muzik tutkunudur. Fakültede verilen klasik batı müziği konserlerini hemen hiç kaçırmaz.

Esenel, ilk köy araştırması yapan insanlar arasındadır.[2] Köyü ve köylüyü kendi gözlemlerine dayanarak anlattığı çalışmaları 1940'lı yıllarda yazarları arasında Niyazi Berkes, Pertev N. Boratav, Adnan Cemgil, Behice Boran, Cevdet Kudret ve Sabahattin Ali'nin de yer aldığı *Yurt ve Dünya* dergisinde yayınlanır. Esenel, bu çalışmasında sadece köyü ve köylüyü anlatmakla kalmaz, köylerdeki kadınların durumuna, kadın ve erkek dunyasına da değinir. Esenel'in ayrıca "Hüseyin Rahmi'nin Romanlarında Aile ve Kadın" ve bitirme tezi olan "Batıl İnançlar" gibi çalışmaları da dikkate değerdir. Bu arada *Esenel*, *Vatan* ve *Tan* gazetelerinde de yazı yazar.

Bu dönemde Maarif Vekili (Milli Eğitim Bakanı), Reşat Şemsettin Sirer'dir. Bir yandan "fesat ocakları" adını verdiği köy enstitulerini tasfiye ederken, bir yandan da solcu profesörlerin defterini dürmeye çalışır. Esenel de sindirme politikalarından nasibini alır. Maarif Vekili tarafından köyler hakkında ne düşünüp düşünmediği ile ilgili sorguya çekilir. O sırada hamiledir ve baskı ortamına daha fazla dayanamayarak istifa eder. Zor gunler başlar. "Reşat Şemsettin Sırer başta olmak üzere bizimle çok uğraştılar. Uzun bir süre iş bulamadım."

Arkadaşları, Pertev N. Boratav, Ahmet Cevdet Kudret ve Zekeriya Sertel özel alanda paylaşımcı oldukları halde Niyazi Berkes pek öyle değildir. İş bulduktan sonra hem evin hem de işin sorumluluğunu yüklenmek zorunda kalır. Esenel, Yapı Kredi Bankası'na, Doğan Kardeş Yayınları na, Arkın Kitabevi'ne birçok çeviri yapar. İlkokullar için kitap yazar. Yediği "kominist" damgası yüzünden hiçbir çevirisinde çevirmen olarak adı yer almaz. Çevirileri, "Bir heyet tarafından çevrilmiştir" ibaresiyle yayınlanır. 1953 yılında altı yaşındaki oğlu Fikret'le birlikte Kanada'ya, Niyazi Berkes'in yanına gider. Kanada'ya giderken yaşadığı bir olay, baskıların ne derece içine işlediğinin bir göstergesidir. "Kanada'ya giderken, Roma'da geminin durması üzerine şehre indim. Bir de gördüm ki bir gün önceki seçimlerden dolayı her yerde kırmızı orak çekiçli bayraklar asılı. Dehşetli bir korku yaşadım. Derhal oradan kaçmak istedim. Zannettim ki beni hapsedecekler." Aynı korkular yakın arkadaşı Sabahattin Ali'de de vardır. Esenel'e göre Ali'nin en büyük iki korkusu: hapsedilmek ve kitaplarının elinden alınmasıdır. "Sabahattin içimizde en hazırcevap olanımızdı. Bazen de havasında olmaz, cebinde her zaman taşıdığı kitaplarından çıkarıp okumaya başlardı. O her yerde, otobüste ayaktayken bile kitap okurdu... 'Bir daha hapse girmemek için her şeye razıyım' diyordu. Kafası romanlarıyla dolu çok değerli bir arkadaşımızdı. 'Yazmak için huzur bulmam lazım' diyordu. Ne yazık ki huzuru hiçbir zaman bulamadı... Sabahattin Ali'nin başına gelen felaket benim duyduğum ilk siyasi cinayetti. Uzun bir sure kendime gelemedim."

Kanada'da Türkçe kitapların ağırlıklı olduğu bir kütüphanede bir sene kadar çalışır. Oradaki işini tamamlayınca daha fazla kalmasının bir anlamı olmadığını düşünerek geri döner. 1954 te Niyazi Berkes'le yolları tamamen ayrılır.

1955 yılında Denizcilik Bankası'nda İngilizce çevirmen olarak çalışmaya başlar. Oldukça ağır bir iştir. Hem evin sorumluluğu hem işin ağırlığı yıpratıcıdır, sigara içmeye de o dönemde başlar. Orada da haksızlıklar peşini bırakmaz. Beş yıl kadar çalışır. Lakin, 1960'lı yıllarda Robert Kolej'de felsefe ve sosyoloji dersi vermeye başlayınca, biraz olsun nefes alma fırsatını bulur. O dönemde kendi deyimiyle Boğaz ı yüzerek geçecek kadar iyi bir yüzücüdür. Okulda bulunduğu süre içinde, yaz tatillerinde öğrencileriyle birlikte köylere giderler. Uzun bir aradan sonra 1960-70'li yıllarda köyleri tekrar gözlemleme fırsatını bulur. Yaşantının 1940'lı yıllardan pek de farklı olmadığını görür. Köye gidişlerinde,

öğrencileriyle birlikte köylülerle dayanışma içinde olurlar. Örneğin, köydeki ustaların da yardımıyla bir ilkokulu temelinden damına kadar yaparlar.

Esenel, *Geç Kalmış Bir Kitap*ın gecikmişliğinin nedenlerini biraz buruk dile getiriyor: "O kadar büyük bir hevesle çalıştığım halde hiçbir şey yapamayınca tamamen vazgeçtim. Hiçbir şey yapamaz oldum, çalışamaz oldum. Elli sekiz yaşına kadar çalıştım. Çok yorulmuştum. Yani fena halde yıprandım. Bu süre zarfında kendimle ilgili hiçbir şey yazamadım. Bazı insanlar yazmam konusunda beni teşvik ettiler. Onun üzerine yazmaya başladım. Emekli olduktan iki sene sonra yazmaya karar verdim."

Behice Boran, Sabahattin Ali, Sabiha Sertel, Zekeriya Sertel, Halet Çambel, Mina Urgan, Cahit Irgat, Pertev Boratav, Hayrünisa Boratav, Adnan Cemgil, Nazife Cemgil, Ahmet Cevdet Kudret ve İhsan Kudret, Rasih Güran ve Muvakkar Güran, Azra Erhat, Sabahattin Eyüboğlu gibi pek çok insan Esenel'in baskıları, haksızlıkları birlikte göğüslediği yakın dostları. Kimisi öldürüldü, kimisi ülkesinden ayrılmak zorunda kaldı. "Serteller, Türkiye'de yaşayamaz hale geldiler. Geçinecek durumları tamamen ortadan kalktı. Gitmek zorunda kaldılar. Türkiye'ye biraz yakın olabilmek için Bakü'ye yerleştiler. Türkiye'yi çok özlediler... O dönemde Rusya ile mektuplaşmak komünistlik anlamına geliyordu. Baskılar yüzünden hiç mektuplaşamadık."

Esenel'in kitabı dört bölümden oluşuyor. Birinci bölüm, otobiyografi özelliğini taşıyor ve girişteki şu cümle dikkat çekici (s.4): "Herkes bu dünyaya kendi penceresinden bakar; hele toplumumuzda, erkeklerle kadınlar birbirlerinden farklı deneyimler yaşar. Topluma bakış açıları oldukça farklıdır. Ben toplumdaki hızlı değişimlerin ta içinde bulundum; bu yüzden kendimi şanslı sayıyor, bir kadın olarak gençlere söyleyebilecek sözlerim bulunduğuna inanıyorum." İkinci bölüm, köy araştırmalarında kullandığı yöntemle ilgilidir. Üçüncü ve dördüncü bölümler Türkiye genelinde köy yaşamıyla ilgili. Esenel'in yaşamının ayrıntılarını, yakın tarihimizle ilgili tanıklıklarını, köy ve köylüyle ilgili gözlemlerini bir sosyal bilimci kadın gözünden öğrenmek istiyorsanız *Geç Kalmış Bir Kitap*'ı daha fazla gecikmeden okumalısınız.

Feryal Saygılıgil

Mediha Esenel. *Geç Kalmış Bir Kitap: 1940'lı Yıllarda Anadolu Köylerinde Araştırmalar ve Yaşadığım Çevreden İzlenimler*. Sistem Yayıncılık. Yayına Haz. Betül Çelik. Temmuz 1999. İstanbul. 279

Ferhunde Özbay. Geç Kalmış Bir Yazar: Mediha Esenel. *Toplum ve Bilim* sayı: 33. Eylül 2000. s.22

siyaset meydanında bir "yalnız kadın"

Türk televizyonlarında en yaygın program türü olan yerli diziler üzerine *Pazartesi*'de geçtiğimiz mayıs ayından beri sürdürdüğüm yazı dizimi, geçen ay "Dizi öldü, yaşasın dizi" ile noktalamıştım. O yazımın ana teması, biten *Ikinci Bahar* çevresinde kültür endüstrisinin yarattığı genelleşmiş ağıt havası ve sahte gözyaşlarının ardında yatanları azıcık olsun deşmekti.

Ama *Pazartesi*'nin kısıtlı okur kitlesi dışında duyulmamış olan sesim, bir gün "büyük medya"nın sayfaları ve ekranlarına taşınınca, bu kendi köşesinde yıllardır yerli dizileri araştıran bendeniz aniden "meşhur" oldu. Hem de nasıl! Putları kıran, ilahları "fani" oyuncular düzeyine indiren, handiyse "*İkinci Bahar* sayesinde yeniden kavuşulan milli birlik ve beraberliğimiz"in temelini dinamitleyen "terörist cadı" olarak. Bir Siyaset Meydanı'na katıldım ki, tarifi bile zor. Hani o güya farklı görüşlerin tartışıldığı, insanlara (üstelik halktan kişilere bile!) söz hakkı verilen uygar, düzeyli tartışma programına "uzman" olarak çağrıldım, ya da öyle olduğunu sanma gafletine kapıldım. Durum tahminlerimin çok ötesindeydi. Sadece "körler ile sağırlar birbirini ağırlar" da değil, büsbütün beter bir ortam. Yaklaşık elli kişi "Ah ne güzel diziydi, niye bitti"leri, "Bir ağladık bir ağladık, yazarken, çekerken, bakarken ağladık, ne çok ihtiyacımız vardı ağlamaya"ları, "En büyük dizi bizim dizi, ötekileri yapan, yayan, seven vatan hamisi"leri sırayla konuşmaya gelmiş. Bir de kadın gelmiş, bu diziyi "sevmiyormuş", "eleştiriyormuş", bakalım ne diyecek bunca insana karşı...

Tabii burada ne dediğimi aktaracak değilim. *Pazartesi* okurları bunları zaten aylar boyu yazdıklarımdan biliyorlar. Ayrıca o gece, pek saygıdeğer, üst düzey sinematografik analizleriyle ünlü eleştirmenin kapıldığı histeri krizi sonucu susturmasından önce söyleyebildiklerim bile yeterli olabilir... Benim asıl paylaşmak istediğim egemen ideolojinin dümen suyuna ters giden kişiye nasıl hiçbir alanda tahammül edemediğine ilişkin izlenimlerim. Öncelikle birbirine bağlı iki yanlışa değinmek istiyorum

Yanlış: Bir televizyon programı (yani sonuçta bir popüler kültür ürünü) konusunda olabilecek tek duruşun sevmek-sevmemek terimleriyle özetlenmesi. Biz, bilimin yalnızca atom fiziği olmadığını ne zaman fark edeceğiz? Ben bu ürünler üzerine "bilimsel araştırma" yapıyorum, sevme ya da sevmeme gibi bir sorunum yok ve olamaz da. Bir astronomi uzmanına üzerinde çalıştığı son güneş sistemini sevip sevmediğini soruyor muyuz?

Yanlış: Bir şeyi "seviyorum" demezseniz, demek ki sevmiyorsunuz. Herkesin sevdiği bir şeyi sevmiyorsanız, demek ki onca insanın sevgisini aşağılıyorsunuz. Hayır. Ben, insanların neden sevdiklerini çözmeye çalışıyorum. Bir de tabii sevdikleri şeyi bile sorgulayabilmelerini istiyorum. Yoksa, örneğin çok sevdiğimiz kocalarımızdan yediğimiz dayakları da sineye çekmemiz gerekirdi, değil mi? *İkinci Bahar*'ı istediğiniz kadar sevin, ama bilin ki, bu dizinin örtülü söyleminde, aile ve cemaatin yüceltilmesi, bireyin yok sayılması, kadınların tek mutluluk yolunun "koca ve çocuk" olarak sunulması, bir erkeği mutlu etmenin yolunun elli yaşınızı aşsanız bile ona -mümkünse- bir erkek çocuk doğurmak olması gibi değerler var

Programı izleyen bazı tanıdıklarının sandığı gibi, ben orada ezilmedim, daha doğrusu düzenli tapınanlar ordusuna karşı hem doğru bildiğini, hem de araştırarak bulduğunu savunan bir gerilla gibi yenildim. Türüne ait ilkel dürtüleri bastırmasını bilemeyen sinema eleştirmeni haklıydı, çok konuştum. Programa özel olarak davet edilen ve sunucu tarafından azarlanarak susturulan tiyatro öğrencileri, "İyi ki de konuştunuz", dediler bana. Toplumsal hiyerarşi kalıpları sayesinde, paylaştıkları görüşleri, yani en azından medya endüstrisinin topluca efsane yaratma girişimine eleştirel bakışımı aktarabildiğim için memnundular. O gece, yaklaşık olarak otuz beşinci kişi aynı nakaratı (çok iyi dizi, çok uyumlu bir çalışma ekibi) söylerken, dışarıda konuştuğum gençler beni anladılar. Daha sonra, farklı basın organlarında yazan birkaç kişi ve tek tük de olsa dizivi "seven" izleyici de dediklerimi anlamış olduklarını ifade ettiler.

Kimileri ise, "Orada ne işin vardı, tahmin edip gitmemeli, kendini ezdirmemeliydin," dedi. Onların yaklaşımı hem daha entelektüel hem de (bana kişisel yakınlıklarından dolayı) daha duygusal olarak açıklanabilir. Benim yanıtım ise açık: Ben bir sosyologum. Popüler kültür metinleri ve bunların okunma, anlamlandırılma süreçleri üzerine çalışıyorum. Çalışmalarımın temelindeki yöntemsel tercih feminist perspektiftir, ya da kadın bakış açısı. Yani her çalışmanın sonuçları siyasal anlam taşır (siyaset burada geniş ve doğru anlamıyla kullanılıyor). Bu nedenle de, tıpkı benzeri alanlarda çalışan bazı yabancı meslektaşlarımın (örneğin "beyaz dizi"aşk romanları üzerine çalışan Janice Radway'in) yaptığı gibi, ben de bu sonuçları, olabilen her ortamda, olabilen en doğru biçimde, en geniş kitleye iletmek isterim. Varsın duygu selleri ve tapınma ayinlerine aykırı bulundukları için birileri beni "sosyal-ok" ilan etsin... O okun, hedefleri başkadır ve yitirecek zamanı hiç mi hiç yoktur. Yenilmekten korkmaz çünkü bilir ki "galip savılır bu yolda mağlup"!

Hülya Tufan Tanrıöver

Fotoğraf sanatçısı Emine Ceylan:

"fotoğraflarım varlıklara bir anlam katma çabasıdır"

Emine Ceylan çocukluğundan beri Hindistan'a gitmek istermiş... "Sonunda gittim". diyor sergi kataloğunda.

"Benliğimi oluşturan, yaşamıma yön veren değerlerin ve eylemlerin sonsuz bir hayatla buluşma ve kesişme noktalarını, dalgaların aşındıramadığı bir kaya gibi güçlü gururumun önemsizleşip silindiğini, beyhude bir hayat ile biricik hayatın belki de aynı şey olduğunu ve şimdiki zamanın değerini kavramama yardım eden: imgelem gücümü durmadan besleyen zamanlar ötesi bir yolculuktu bu. İstanbul'a dönüşte Sultanahmet'teki Pudding Shop'a gidip bir masaya oturacağım. Karşıdaki panoya iliştirilmiş ilanlara bakıp hayaller kuran 20 yıl öncesinin gencecik kızına göz kırpıp, sanki yitirilip de yeniden ele geçirilmiş bir huzur içinde; ona gülümseyeceğim."

1978 yılında üniversiteyi bitirmişsin. Fotoğraf çekmeye de bu yıllarda mı başladın?

Aslında şimdi düşünüyorum da fotoğraf çekmeye oldukça geç başladım. 1984 yılında, yani yirmi sekiz, yirmi dokuz yaşındayken.

Daha önceleri sanata hevesin var mıydı?

Sanatçı olmak gibi bir hayalim yoktu sanıyorum. O zamanlar pozitif bilimler çok önemliydi. Bizden mühendislik, doktorluk gibi dallarda okumamız bekleniyordu. Lisedevken kendi eğilimlerim ortaya çıkmadı. Ben de hekim olmak istiyordum.

İyi bir öğrenci miydin?

İyiydim. Pek birşeye karışmayan düz bir öğrenciydim aslında. Rılı dünyam hep çalkantılıydı. biraz huzursuzdum. Hep de öyle oldum. Yalnızlığı severdim, kabakluydum hep. Dişçilik de ağır bir okuldu. Hem dersler, hem hastalar. Sanat manat ortaya çıkmadı. Sonra mezun oldum, muayenehane açtım. Yurtdışında yaşayan arkadaşlarım vardı. Bir boşluk duygusu oldu bir süre sonra. Şimdi de sıra evlenmeye mi geldi diye düşündüm. Bu bana korkunç geliyordu. Bir yönlendirme yoktu ama evliliğe çok karşı bir tiptim. Daha ben hiç birşey yapmadım, varoluşumu kanıtlamadın diye düşünüyordum.

Hayatın anlamı ne diye mi düşünüyordun?

Ne bileyim. Bir şeyler yapmalıydım sanki. O ara fotoğraf başladı. Yurtdışı gezileri yaptım. Fiziksel varoluşumu sonuna kadar sınamak istiyordum. Tek başıma otostoplar yaptım, Norveç'e gittim. O yıllarda böyle şeyler hiç yoktu. Yalnız bu arada ailemi anmam lazım. Hiç baskıcı değillerdi.

Babanız idealist biri miydi?

Öyleydi. Her zaman çok farklıydı. Çok güçlü bir dünyası vardı. Merakları tutkuları olan, bunları bizimle pavlaşan. topluma ise biraz küsmüş bir babaydı. Dolayısıyla ben kendimi dışa atabildim. Çok yolculuk yaptım. denir ya gerçekten bir sürü macera yaşadım. Çok bilinçli yapmıyorsun tabii. Ama bir şeyler arıyorsun. Kendimi attım, tuttum sınadım diyebilirim. Derken fotoğrafçılığa bulaştım..

Tek başına yapılması mı fotoğrafçılığı cazip kılıyor?

Evet ama sadece o değil. Sonsuz yaratıcılık olanakları sunan bir dal. Ben zamanla fotoğrafçılığın kişiliğime de çok uygun olduğunu anladım.

Teknik bir bilgi olmadan iyi fotoğrafçı olunur mu? Senin için bir karanlık oda ustası diyorlar.

O var ama kendini hayatın içine atman lazım, bence o da çok güzel bir şey İnsanlarla tanışıyorsun. Bir sürü öykünün içine giriyorsun. Sonra geri çekilip onları süzüyor değerlendiriyorsun. Yalnı başına odada geçirdiğin dönem de ço güzel.

Ailede bir sanatçı daha var. Nu Bilge Ceylan...

Evet. kardeşim. İkimizin de hayat bakışımız benzer. Birbirimize yakını dır. Ona çok güvenirim. Birbirimiz si konusu olunca leb demeden leblebiyi anlarız.

Bir erkek kardeş olarak önüne çıktı mı hiç?

Hayır, ama tipik bir erkektir tabii her şeye rağmen.

Sekizinci sergin Hindistan. Ocak ayında İstanbul'da açıldı. Çok ilgi gördü. İlk defa 1986'da Fransız Kültür'de fotoğrafların sergilenmiş. 1987'deki ilk kişisel serginin adı "Kadın Portreleri"ydi. Bu başlığı neden tercih etmiştin?

O zamanlar kadın olayları çok canlıydı. Kadın hareketine feminist görüşlere yakınlık duyuyordum. Şimdi daha uzağım diyebilirim. Yani o zamana göre. Yakınımdaki kadın arkadaşlarımın hikâyeleri, benim kendi arayışlarım, bir de hekimlikte biriken bir sürü gözlem. Bunlardan etkileniyordum. Bilinçli bir tercih yapmıştım.

Mesleğini hep yaptın mı?

Evet. Orada yaptığım işim birebir karşılığını görüyorsun. İnsanlara yakın ve yararlısın. Bu çok tatmin edici bir şey. Ben on dokuz yıl çok severek hekimlik yaptım. Bazan özlüyorum. Sürekli açılışlara, kapanışlara gidilerek sürdürülen, program yapmalara buluşmalara dayanan bir sosyal hayat var. Kendimi ondan da uzak tutmaya çalışıyorum şimdi. Bu defa da biraz çöl gibi bir ortamda hissediyorum kendimi. Güçlü olmak ve sanatımı sürdürmek istiyorum.

İklimler ve Hindistan albümünde bir kadın ve iki çocuğun yer aldığı iki fotoğrafa da aile ismini vermişsin.

Bunu ben de geçenlerde ilk defa fark ettim. Hindistan sergisini izleyen biraz burjuva bir bey bana dedi ki, "Burda iki çocuğuyla bir anne var. Baba olmadığı halde niye aile koydunuz ismini?" O zaman fark ettim. İnan bunu bilinçli yapmamıştım. Sonra kataloglarımı karıştırırken baktım öbür aile karşıma çıktı. Bambaşka bir zamanda Türkiye'de çekmişim. Benim için demek ki aile kavramı bu. Adama da bir cevap veremedim. Bilmem ki dedim, ama anne ve çocuklar ailedir değil mi?

Kadın olduğun için böyle gördün belki...

Olabilir. Orada bir baba ve iki çocuğu olsa bana aile demezdim.

Reklam ve moda fotoğrafçılığı hakkında ne düşünüyorsun?

Reklam fotoğrafçılığının, reklamcı mantığıyla yapılmış işler sinemada da öne çıkarılıyor. Ben reklam ve moda fotoğrafçılığının sanat olarak değerlendirmiyorum. İçtenlikle yapılamaz çünkü. Mesela şu rakkase fotoğrafı. Bu yıpranmış vücut bu kadının gerçeği. Bu çok önemli. Bu sektörler ideal bir kadın vücudu tiplemesi çıkarıyor. Oysa aşkların bu vücut ölçüleriyle hiç ilgisi yok. Bunu yürüten başka bir şey değil mi?

Kızın dört yaşında. Çocuğun olması hayatını nasıl etkiledi? Mesela Hindistan'da onu çok özlemişsin.

Çok geç doğurdum ben. Biraz bağlılıktan korkuyordum. Kadınlığını son dönemecinde bunu yaşamak istedim. Bu ne kocaya, ne aşk bağlılığıma hiç bir şeye benzemiyormuş. Çok büyük bir bağlılık ve sorumluluk. Bir uzvum çıkmış gibi. Seyahatte suçluluk duydum bir ara, inanır mısın?

Hintli kadınları nasıl buldun?

Tabii sosyolojik bir gözlemim yok. En nihayetinde bir fotoğrafçı olarak baktım. Hindu kadınlar her yerde varlar. Kast sisteminin acımasızlığını anlatıyorlar. O başka ama kadınlar tamamen hayatın içindeler. Görüyorsun onları. Müslüman bölgelerde ise kadınlar pek ortalıkta görünmüyorlar.

Handan Koç

On sekizime girdim ama...

Neler oldum? Evlenebilirim, ehliyet alabilirim, bara gidebilirim, benimle sevişmek yasal! Ama benim endişelerim başka...

Elli gün, yirmi beş gün, on gün kaldı derken sonunda geri sayım bitti ve ben on sekizime girdim. Artık büyümüş sayılırım. Annemin gözünde olmasa bile yasalar önünde büyümüş olabilir miyim acaba? Annemin de yapacağı güzellikler olacak tabii. Mesela bir takım saat şeffaflaştırmaları olacaktır inşallah ..

Ama, on sekize girişimin ertesinde pek birşey değişmedi, en azından yüzümdeki sivilceler, göbeğim, odamın dağınıklığı ve annem DEĞİŞMEDİ! Üstelik de ben bugüne kadar annemle her tartışmamızda "On sekize gireyim sen görürsün," derdim. Artık ne diyeceğim? Aslında ne diyeceğimin dışında, değişecekler önemli. Çünkü, kadınlar için on sekizinci yaşın pek de öyle hazır kart havaları yarattığı söylenemez, istisnalar dışında.. Yazının başında değişmeyen şeylerden bahsetmiştim o bahsettiklerim. Şans'da kayısı. Değişmeyen sivilce olsun, ülkemde kadın olmak değişmedikten sonra. On sekizime girdim, dünyanın çizgi çizgi olmadığını biliyorum, omuzlarımın üzerinde ağır bir yük hissediyorum. Umarım şimdi hissettiğim bu yükü daha sonraki yıllarda hissetmem. Çizgi çizgi olmayan bir dünyada erkeklerin (sütçü beyaz atlı olmayan) beyaz atlı prens olmadığı da gerçek. (Üzgünüm on sekiz yaşında olmayan genç kızlar) Beyaz atlı olan bu prensler, genellikle kendi hâkimiyetlerini kendilerinden küçük, korunmaya muhtaç olan beyaz süpürgesi olmayan genç kadınlar üzerine kurarlar. Evet, on sekize girince hiçbir şey değişmiyor. Ama ümitsiz değilim, sakın bu ümitliliği gençliğime vermeyin. Ümitliyim, çünkü bir gün genç yaşlı bütün kadınlar dünyanın çizgi çizgi olmadığını anlayacak, beyaz atlı prens hikâyeleri bitecek ve kendine güvenen BEYAZ SÜPÜRGELİ KADINLAR olacak, olmalı olmalı olmalı... Ve siz bu yazıyı okuduğunuzda ben on dokuzumu için gün saymaya başlayacağım.

Ayşegül Oğuz

Eşitsizlik canımı acıtıyor

Feminizmle tanıştım, kadın olarak yaşadıklarımı kabul edemem artık!

Genç bir feminist olarak (aslında kendimi feminist olarak niteleme hakkına sahip miyim emin değilim, henüz Kate Millett ve Simone de Beauvoir'dan başka, havada kalan düşüncelerimi yerleştirmemi sağlayacak yazarları okumadım) tek bildiğim bu eşitsizliğin canımı acıttığı). Kendi çapında düşünen ve başkalarıyla birisi olarak, yasadığım(ız) olaylar, normal bir ülkede dudakları uçuklatması gereken uygulamalar beni düşünmeye ve daha fazla bilgi sahibi olmaya itiyor. Bu ataerkil düzen tarafından nasıl çepeçevre sarıldığımız ve durumumuzun nasıl da vahim olduğu kafama dank ettiğinden beri, daha farklı algılamaya başladım olayları.

Benden dört yaş küçük erkek kardeşimin evde prensler gibi dolaşıp, hiçbir işe el sürmemesi, babamın evdeki erkek hâkimiyetini -bana ve anneme rağmen- sağlama çabalarını asla kabullenemem artık. Bu ezikliğin en başta aile içinde -evet, aileyiz ve artık dönüşü yok- yok edilmesi gerekiyor. Kadın olmanın getirdiği ve getireceği zorlukları, sıkıntıları daha tam anlamıyla yaşamadım. Henüz on dokuz yaşındayım ve kendi param kazanmıyorum. Fakat biliyorum ki deste deste birikiyor bu engeller önümde. Bu ülkede kadın olmak, hele hele bir Kürt kadın olmak, ne kadar zor olsa, bu sorunları hepimiz yaşıyoruz ve ancak birlikte mücadele etmenin coşkusu bizi umutsuzluktan kurtarabilir. Kadın olmak çok hoşuma gidiyor ve biliyorum ki kadın olmak beraberinde getirdiği her türlü sıkıntıya rağmen, en sıradanımızı bile sıradışı olması demek...

Selen

Motosikletli bir kadın, Elvin Süzer...

"düşüncelerimi yazarak kendimi kurban ediyorum"

Sarışın, çok hoş, çok cesur, üstelik de motorcu. Hani o bildiğimiz fiyakalı motosikletleri, kuralları olan erkeklerin dünyasından.

Bir süre *Pazartesi* ye de yazmıştı. Dergiyi sürekli takip edenler Elvin Süzer ismini hemen hatırlayacaktır. Yoğunlukla kadın erkek ilişkilerini ele alıyordu. Kocasıyla ilişkilerini yansıttığı yazıları oldukça cesurdu doğrusu. Sonra bir erkekle küçük bir Türkiye turu yaptı motosikletle. O geziyi dergide, "Bacaklarının arasındaki en iyi makine," başlığıyla aktarmıştı bize. Elvin Süzer, *Pazartesi*'de yer alan yazılarını da dahil ettiği bir kitap yazdı. Üç ay önce Pencere Yayınları'ndan çıkan kitabının adı *Ölümüne Sever Maçolar*. Şu sıralar ikinci kitabı baskı aşamasında. Üçüncü kitabını yazmakta olan Elvin Süzer'le, kadın erkek ilişkilerini, evliliği, kitabını ve motorculuğunu konuştuk.

"Evlilik bir insanın kendi ruhunu öldürme savaşı bence"

Gazeteci olan babasının etkisiyle küçük yaşta yazmaya başlayan Elvin, uzun yıllar yurtdışında yaşamış. Bir süre küçük bir dergiye yazmış. Sonra evli bir erkeğe âşık olmuş ve farklı bir dünyaya adım atmış. Oldukça çalkantılı geçen o dönemi şöyle anlatıyor.

"Ben İngiltere'de yazar kadın olarak çalışıyordum, Türkiye'ye evli kadın olarak döndüm. Yazmayı kendi isteğimle bıraktım. Kendimi evliliğe adamak, orta sınıf bir ev kadını olmak istedim. Kolay bir hayattı benim için, çünkü çok yorgundum. Sevdiğim adam evliydi, onu kazanmak için ciddi bir savaş verdim. Başardım, evlendim ve daha sonra anladım ki başıma korkunç bir bela almışım. Yaşadıklarımı, hissettiğim hayal kırıklığını anlatacak kelime bulamıyorum. Evlendikten sonra çiçekli etekler giydim, saçımın modelini değiştirdim, makyajımı değiştirdim. Evli kadınlara baktım ve onlara benzemeye çalıştım. Çok zordu, kendini katlediyorsun. Konuşmanı bile değiştiriyorsun, bir insanın kendi ruhunu öldürme savaşı bence, başka bir insan olmaya çalışıyorsun. Tek bir amacın kalıyor, kocana kendini kabul ettirmek, beğendirmek. Bu aynı zamanda benim için bir toplumsal onaylanma süreciydi. Ama öyle bir evlilik yaşadım ki, lanet olsun dedim. Zaten evliliğim bir buçuk yıl sürebildi.

"İnsan altı ayla iki yıl arasında eş değiştirme ihtiyacında olan bir varlık"

Mecburiyetler olmadığı takdirde ilişkilerin çok uzun yıllar sürmeyeceğini, kadın ve erkeğin belli sürelerle eş değiştirmelerinin doğal olduğunu söyleyen Elvin, evliliğini bitirmeden başkasıyla ilişki yaşadığını anlatıyor.

"Aşkı, duyguları, tutkuları, cinsel arzuları yasayla bağlamak olanaksız, yanlış filan değil, olanaksız bir şey. Çünkü evlilik kanun karşısında yapılan bir akit, bunun içine duyguyu nasıl katacaksınız. Bazıları çok acı çekmiyor, dayanabilecekleri kadar acı çekiyorlar, o nedenle de devam ettirebiliyorlar evliliklerini. Oysa kadın da erkek de altı ayla iki yıl arasında eş değiştirmeye ihtiyaç duyuyor normalde. Ama ola ki bazen beş yıl bazen on yıl sürebiliyor ilişki, ne güzel sürsün. Fakat iki insanı, bir yastıkta kocayın mantığıyla, yasayla bağlayarak, araya para hesapları sokarak bir araya gelmelerini isterseniz, o insanlar o duyguları nasıl yaşayacak? Halbuki bir kadınla bir erkeğin arasında para mı önemlidir, duygu mu?"

"Kadınların çok eşli olduğuna inanıyorum"

"Bir kadın bir ilişkide iki üç kere orgazm olabiliyor ama erkek bir kere oluyor. Erkeğin her türlü olanağı var, üst üste orgazm olmak için ama olamıyor. İki üç orgazmı yaşayamayan kadınlar bastırıldığı, alışmadığı için olamıyor. Erkeğin o özgürlüğü, o rahat ilişkisi kadında olsa, kadın çok rahat üç orgazma ulaşacak. Ayrıca kadının aşağıda üç deliği bulunuyor, daha doğrusu iki deliği bir klitorisi var. Anal seks için anüsü var, vajinası var, klitorisi var. Bacakları var göğüsleri var, beş tane cinsel uyarıya açık noktası var. Şimdi bu niçin böyle yapılmış acaba? Adam sana ya vajinal seks yapıyor, ya oral seks yapıyor, ya da anal seks yapıyor, dolayısıyla tek bir nokta dolmuş oluyor öteki noktalar aç kalıyor. Bunlar kadınlara unutturulmuş. Şöyle bir örnek vereyim: kadın istemese bile, aynı anda bir erkek kadının ağzına cinsel organını koysa, bir erkek vajinal, bir erkek de anal yoldan ilişkiye girse, üç erkek de tatmin olabilir. E, şimdi kim çok eşli? Kim çok eşli dizayn edilmiş, akıl var mantık var, neden insanlar bunu görmek istemiyor? Ben böyle düşünüyorum. Ama bunları yapacağım deyip erkekleri zorlamanın, kırmanın da doğru olduğunu düşünmüyorum.

"Sırf motosiklet üzerindesin diye kolay kadın olarak değerlendiriliyorsun"

Yurtdışındayken motorcu olan Elvin, evlendikten sonra bıraktığı motorculuğa boşandıktan sonra geri dönmüş.

"Yurtdışında motorun arkasına binen motorculardandım ben. Sonra bisikletle başlayarak yavaş yavaş geliştirdim. Ben geliştirdikçe tepkiler arttı, kocam karşı çıktı. Ama ben değiştim bu süreçte, boşanınca da motora geri döndüm. Önce kendi başıma turlar yapıp, o süreci yazmaya başladım, sonra karşıma Faramarz çıktı. Onunla bir takım kurduk, çeşitli şehirlere gittik. Ama motorcu kadın olmak çok zor, çünkü çok yanlış anlaşılabiliyorsun. Bir erkek sırf motosiklet üzerindesin diye çok kolay kadın olarak değerlendiriyor seni. Açıkçası motorculuğu kimseye önermiyorum ama ben vazgeçemem. Mesela içlerine girdiğim motorcu erkekler beni dışlamadılar ama burun kıvırdılar. Yani bir kadın böyle niye olsun, giyinip süslense daha iyi değil mi bakışı vardır ya, öyle düşünmüyorlar genelde.

"Boşandıktan sonra kocam çok değişti"

Son olarak yayınlanan kitabı hakkında konuşuyoruz. Kitabında yazdıklarından dolayı ayrıldığı kocasının çok üzüldüğünü anlatıyor

"Yayınlanan kitabıma çok tepki geldi. Ama önemsemiyorum çünkü bu konuları yazarken kendimi kurban etmek istiyorum, o kadar inanıyorum ki düşündüklerime. Fakat kendimden başka boşandığım eşimi de kurban etmek zorunda kaldım. Kitap yayınlandıktan sonra biz boşanmıştık ama o kadar üzüldü ve acı çekti ki, biraz pişmanlık yaşadım ama keşke yazmasaydım demedim. Keşke üzülmeyebilseydi onu üzmeseydim dedim. Biz boşandıktan sonra çok değişti, tipini bile değiştirdi ve bence benim yazdığım şeylerden etkilendi. Çünkü çok başka bir dünyanın insanıydı o. İmajını çok değiştirdi. Bıyığı vardı, kesti, saçını uzattı, çok modern gözlükler taktı, kıyafetlerini değiştirdi. Ama kafa aynı kafa. Zaten imkân yok, elli beş yaşında bir insanın köklü değişmesi çok zor. Yine de dış görünüşüyle sınırlı kalsa da bu değişim onun için büyük bir devrim.

Nevin Cerav

NOKSAN-60-NOKSAN (İDEAL KÖŞE)

Gülay Batur

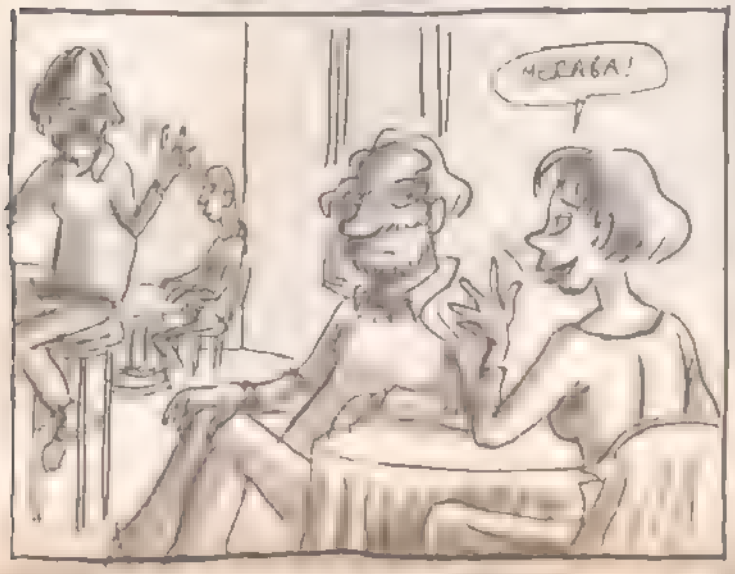

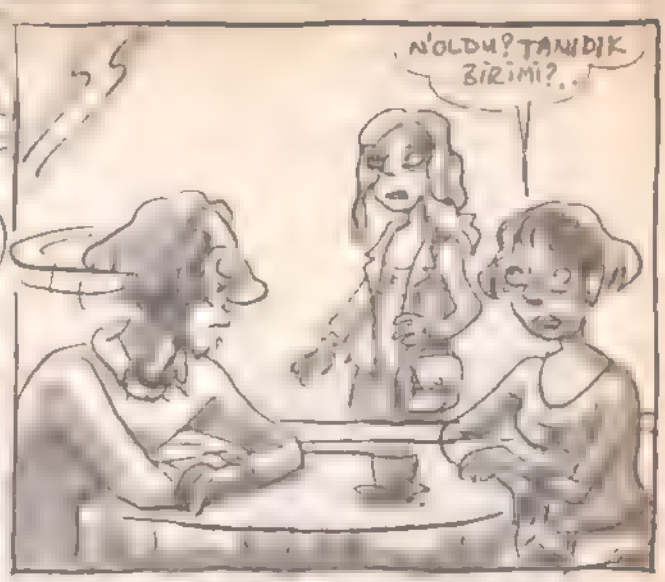

anıyoruz

hazırlayan: Feldy Türel

Tezer Özlü (1943 - 18 Şubat 1986)

Türk edebiyatının en özgün kalemlerinden biri olan Tezer Özlü, çok genç yaşta kansere yenik düştü. Sezer Duru ve Demir Özlü'nün kardeşidir. Orta öğrenimini Avusturya Kız Lisesi'nde yaptı. 1977 1 Mayıs'ında kırk kişinin öldürülmesi onu derinden etkilemiş ve bu olay, onun ülkeyi terk etmesinin nedenlerinden birini oluşturmuştur Leyla Erbil anılarında. Özlü'nün 1984'te Zürich'e yerleşmesine yol açan diğer bir olayın da, kendinden yaşça küçük ve yabancı bir adamla evlenmesi konusunda yetkililerin tam iki yıl boyunca engel çıkartması olduğunu anlatır. [1] 1963 yılından sonra dergilerde yayınladığı öykülerini *Eski Balıçe* (1978) adlı kitapta toplar. Yazılarında acı, ölüm, intihar duygusu ve yaşama sevinci iç içedir. Leyla Erbil, Özlü'nün "kendi olmayı hiç reddetmeden, kendi ruhundaki acılardan taşarak akraba acılara" ulaştığını söyler. 1980'de yayınlanan *Çocukluğun Soğuk Geceleri*'nde, kendi yaşam deneyiminden yola çıkar, çocukluğundan itibaren maruz kaldığı dolaylı, dolaysız baskıları, uyumsuzluğunu, farklılığının bastırılmaya çalışılmasını son derece sarsıcı bir biçimde anlatır. Tezer Özlü, en çok sevdiği üç yazarın (Svevo, Kafka ve Pavese) doğdukları, yaşadıkları, öldükleri yerleri ziyaret ederek *Auf den Spuren eines Selbmords* (Bir İntiharın İzinde) adlı bir roman kaleme alır. Yaşamın anlamını sorguladığı bu kitap, 1983'te Margburg Edebiyat Ödülü'nü kazanır. Daha sonra kitabın Türkçe'ye çevirisini de yaparak *Yaşamın Ucuna Yolculuk* (1984) ismiyle yayımlanmasını sağlar. Kimi eleştirmenlere göre, *Yaşamın Ucuna Yolculuk*'ta "hüzün, duygusallık, gizli bir eleştiri, geçmişin korkusuyla geleceğin ürkütüsü, umutla umutsuzluk sarmalı bir yumak" oluşturmaktadır Ölümünün ardından öyküleri, *Eski Balıçe-Eski Sergi* (1987), kimi günce ve anlatıları *Kalanlar* (1990) adıyla yayımlanır.

(1) *Tezer Özlü'den Leyla Erbil'e Mektuplar* haz. Leyla Erbil, YKY., s.13-14

Neyire Neyir (Münire Eyüp) (? - 13 Şubat 1943)

Neyire Neyir, Bedia Muvahhit gibi sinema oyuncusu olan ilk Müslüman Türk kadınlarından biridir. Türk sinemasında Muhsin Ertuğrul döneminin başlangıcı olan 1923'te çekilen *Ateşten Gömlek* adlı filmde rol almasıyla oyunculuk hayatına başlar. Filmi hem Kurtuluş Savaşı'nı konu edinmesi hem de Müslüman Türk kadınların rol alması nedeniyle çok büyük ilgi görür. Aynı yıl Darülbedayi'de *Othello* oyunuyla profesyonel tiyatro oyunculuğuna başlar. Bir süre Milli Sahne ve Ferah Tiyatrosu'nda sahneye çıkar. Neyir, Türk tiyatro tarihinin en verimli dönemlerinden sayılan "Ferah Sezonu"nun yaratıcıları arasında sayılmaktadır. 1925'te Muhsin Ertuğrul la evlenmesinin ardından Darülbedayi'ye döner ve yaşamının sonuna kadar orada kalır. Eşi ile birlikte bir süre *Perde ve Sahne Dergisi*'ni çıkarır. Neyire Neyir, kısa ömrüne onlarca oyun sığdırmış, daha çok da klasikleşmiş tiyatro piyeslerinin ağırbaşlı rollerinde adını duyurmuştur. İbsen'den *Hortlaklar* (1927), Shakespeare'den *Venedik Tacirı* (1930) ve *Macbeth* (1936), Dostoyevski'den *Suç ve Ceza* (1934), Tolstoy'dan *Anna Kerenina* (1939), Jean Cocteau'dan *Müthiş Aile* (1941) bunların sadece bir kısmıdır.

Sylvia Plath (27 Ekim 1932 - 17 Şubat 1963)

50'li yılların önde gelen şairlerindendir. İnişli çıkışlı yaşamı, şiirlerinde ve yazılarında ele aldığı yabancılaşma, ölüm ve kendini yok etme temaları, olağanüstü yeteneği ve en nihayet yaşamına intiharla son vermesi onu çağının en çok tartışılan yazarlarından biri haline getirdi. Biyoloji profesörü olan babasını sekiz yaşında kaybetti. Şiir yazmaya çok küçük yaşta başladı. On yedi yaşına geldiğinde ise yazmak artık onun için ciddi bir uğraş olmuştu. Bu dönemde *Seventeen* adlı dergiye gönderdiği kırk beş çalışmasından ancak bir öyküsü yayınlandı. 1950'de ülkenin saygın okullarından Smith College'a girmesinden sonra katıldığı edebiyat yarışmalarında pek çok ödül kazandı. Bu dönemde ağır bir depresyon geçirdi, şok tedavisinden sonra intihar girişiminde bulundu. 1954'de yeniden okula döndü. Başarılarının ardından gelen bursla 1955'te Cambridge Üniversitesine kabul edildi. Burada, daha sonra Nobel Edebiyat ödülü alacak olan şair Ted Hughes ile tanıştı ve 1956'da onunla evlendi.

Evliliğinin ilk üç yılında yazdığı şiirlerini topladığı *The Colloseus* (Devasa, 1960) ilk önemli yapıtı sayıldı. İki çocuğu oldu. 1960'tan ölümüne kadar olan dönem Sylvia Plath'ın hayatının en verimli ve yaratıcı dönemini oluşturdu. Plath, günde üç şiir yazıyor ve haftada yedi gün çalışıyordu. Bunu bunları sabahın dördünde, çocukları henüz uykudayken büyük bir disiplin içinde yapıyordu. Ancak, entelektüel yaşamı ve ev işleri arasındaki uçurum bunalımını derinleştirdi. Kocasının başka bir kadınla ilişkisi ve ardından gelen boşanma, kırılgan yapısını zorlayan ve umutsuzluğunu artıran diğer etkenler oldu. Şiir ve yazılarının çoğunda içedönüklüğün, melankolinin ve acı çekmenin egemen olmasında, kadınlık durumuna karşı yabancılaşmasının önemli bir payı vardır. *Three Women* (Üç Kadın) adlı oyununda doğum öncesi ve sonrasında kadınların duyguları ve yabancılaşması anlatılır. Özellikle *Sırça Fanus* (*The Bell Jar*, 1963) kendi deneyimlerini en yalın bir biçimde aktardığı tek romanıdır. Cinselliğin adının çok rahat telaffuz edilmediği 1950'lerde bu romanın kahramanı olan Esther Greenwood, hayatını bekâretinden kurtularak değiştireceğine inanır. Ancak cinsel birleşme sonrasındaki hayat, öncekine kıyasla hiç değişmemiştir. Roman, ailevi baskıları, genç kadının geçirdiği zihinsel rahatsızlıkları ve bunları izleyen intihar girişimini anlatır.

Bu romanın Victoria Lucas takma adıyla yayımlanmasından birkaç ay sonra Sylvia Plath trajik bir biçimde hayatına son verdi. Ölümünden sonra eski kocası Ted Hughes, büyük bir Sylvia Plath külliyatı oluşturdu. *Ariel* (1965), *Crossing the Water* (Suyu Geçmek, 1971), *Letters Home* (Eve Mektuplar, 1975) ve *Collected Poems* (Toplu Şiirler, 1981) bunların en önemlileridir

Thilda Kemal'i yitirdik (06 Ekim 1923 - 17 Ocak 2001)

Yaşar Kemal'le Associated Press'de çalışırken tanışan Thilda Kemal, Yaşar Kemal'in karısı olarak tanındı. İspanyol göçmeni soylu bir Yahudi ailenin kızıydı. Çok sayıda lisan biliyordu. Yaşar Kemal'in bütün eserlerini büyük bir titizlikle İngilizce'ye çevirdi.
Benan Dinçtürk isimli okurumuz, onun gölgede kalmışlığıyla ilgili şu satırları kaleme almış

"Ey Sevgili Thilda Kemal,
Sizi neden bugün, bu ölüm gününüzde tanıdım? Yaşar Kemal'in on yedi kitabını İngilizce'ye kazandırdığınızı neden bu akşam öğrendim? Neden edebiyat üzerine çok zengin bir birikiminiz olduğundan, iyi bir edebiyat eleştirmeni olabileceğinizden bu akşam haberim oldu? Neden ben sizinle ilgili bu satırları bir edebiyat dergisine değil de *Pazartesi Dergisi*'ne yazıyorum? Yanıtların çoğunu biliyorum ama yine de neden diye soruyorum, neden neden?

Benan

Bana karşı darbe mi düzenliyorsun?

Filipinler'in kadın başkanı Arroyo darbeyi telefonla engelledi

Filipinler'de bir milyondan fazla insanın seferber olduğu kitlesel gösteriler sonucu, yolsuzlukları, sahtekârlıkları, kumar rezaletleri ve zamparalıkları ayyuka çıkan Joseph Estrada, 21 Ocak'ta "Halkın Gücü"yle iktidardan düşürüldü ve 1998'de başkan yardımcısı seçilen Gloria Macapagal Arroyo, devlet başkanlığına getirildi. Başlıca askeri ve sivil yetkililerin yalnız bıraktığı Estrada'nın yakında yargılanması bekleniyor.

Bundan on beş yıl önce, seçimlere hile karıştıran Ferdinand Marcos'un iktidardan uzaklaştırılması için halka sivil itaatsizlik çağrısında bulunan Corazon Aquino, daha önce Marcos'un arkasında olan ABD'nin ve güçlü Katolik Kilisesi'nin de desteğiyle başkan olmuş ve Marcos sonunda ülkeyi terk etmek zorunda kalmıştı. Bugün, yolsuzluklarıyla ünlenen bir başka başkanın yerine gene bir kadın geçiyor.

Hindistan'ın Indra Gandhi'si, Pakistan'ın Benazir Bhutto'su ve Sri Lanka'nın Çandrika'sı gibi Gloria Arroyo da eski bir devlet başkanının kızı. Elli üç yaşında, üç çocuk annesi olan Arroyo, yaşından çok genç görünen ufak tefek bir kadın. ABD'de, Georgetown Üniversitesi'nde ekonomi doktorası yapmış. Aralarında Bill Clinton'un da bulunduğu önemli uluslararası ilişkileri olduğu söyleniyor.

Son otuz yılda siyaset bilinci yükselen Filipin halkının, kitlesel protesto gösterilerinde çok başarılı olduğu gözlenmekte. 5 bini meskûn, 7 bin adadan oluşan Filipinler'de ulusal çapta bir hareket örgütlenenin pek kolay olmadığı aşikâr. Sık sık elektriklerin kesildiği, kasırgalar yüzünden uçak seferlerinin iptal edildiği, adalar arasında işleyen vapurların yetersizliği ve Marcos polisinin kuryelere aman vermeyişi yüzünden 1986'da insanları biraraya getirmek için yapılan çalışmalar haftalarca sürmüş. Oysa geçtiğimiz günlerdeki protesto gösterilerinde teknoloji sayesinde bu zorlukların büyük ölçüde üstesinden gelindiği anlaşılıyor. Yüzbinlerce insanın, ülkenin coğrafyasından kaynaklanan engellere rağmen, kısa zamanda biraraya gelebilmesinde cep telefonlarının büyük yararı olmuş. Arroyo'nun iktidara geldikten sonra, askeri liderlerden Espinoza nın darbe yapacağı söylentisine karşı, cep telefonundan onu arayarak, "Bana karşı bir darbe mi düzenliyorsun?" demesi ve basına, Espinoza'nın böyle bir şeye niyetinin olmadığını açıklaması, cep telefonu sayesinde darbe ihtimalinin post-modern bir girişimle atlatıldığını gösteriyor.

Diktatörlerin alaşağı edilmesinde büyük rol oynayan Filipin halk hareketinin aktörleri, zayıflatılmış olsa da sendikalı işçiler ve işçi hareketinin radikal kanadı KMU.

Medya da rüşvetleri, çıkar gruplarını ve yolsuzlukları deşifre etmekte bir hayli etkili olmuş. Ülkenin güneyindeki Müslüman ayaklanması hâlâ sürmekte. Yakın gelecekte Hıristiyanlar'la Müslümanlar arasında bir uzlaşmanın pek mümkün olmayacağı görülüyor.

Kitle tabanı çok geniş olan BAYAN, uluslararası saygınlığı olan ve Filipinler dışındaki etkinliklerde söz sahibi bir örgüt. Köylü, gençlik ve kadın kuruluşlarını şemsiyesi altında bulunduruyor. Uzmanlara göre, Asya ekonomik krizi Filipinler'i öteki Asya ülkeleri kadar etkilemiş olmasa da, pesonun değeri eskisine oranla oldukça düşük, borsanın durumu kötü, zaten varolan işsizliğin artacağı günler yakın görünüyor . Kısaca, Gloria Macapagal Arroyo'nun işi hiç de kolay değil.

Derleyen
Beril Eyüboğlu

Bazı sırlar nelere kadir!

Geçtiğimiz ay Amerika'da Siyah Hareket in önde gelen temsilcilerinden Jesse Jackson, siyasal hayatına ara verdiğini açıkladı. Gerekçesi ise hayli şaşırtıcıydı: Jackson'ın evlilik dışı bir kızı olduğu ortaya çıkmıştı. Otuz sekiz yıldır evli olan Jesse Jackson, iddiaları kabul etmiş, bu çocuğa sahip çıktığını ve onunla annesinin tüm masraflarını da karşıladığını kamuoyuna duyurduktan sonra bir süre gözlerden uzak kalmak istediğini söylemişti. Sonra ne olduysa oldu, bir iki gün sonra Jesse Jackson sürpriz bir açıklamayla siyasi faalivetlerine geri dondüğünü açıkladı. Bu bir iki gün zarfında aile bağları iyice güçlenmiş olarak yasal olan beş çocuğu ve eşi ile kilisede boy gösterdi, dua edip günahlarından arındı ve dava uğruna çalışmalarına başladı.

Aslında, Jesse Jackson'ın evlilik dışı çocuğunun bir skandal hikâyesi olarak ortaya dökülmesi bir tesadüf değil. Bu olay, tam da muhafazakâr aday W. George Bush'un iktidara geldiği ve bu seçimlerde Siyahlar'a yönelik ayrımcılık yapıldığı iddialarının ayyuka çıktığı bir dönemde patlak verdi. Siyahlar, özellikle, bu ayrımcılığın Bush'un seçilmesinde yaşamsal rol oynayan Florida eyaletinde, Siyah nüfusun yoğun olduğu bölgelerde yaşandığını iddia ediyor. Jesse Jackson önderliğinde bir protestoya hazırlanıyorlardı. Evlilik dışı çocuk hikâyesi ile "ikiyüzlülük ve çifte standart" suçlamalarına maruz kalan Jackson, bu vesileyle politik olarak yıpratıldı, seçimleri belki de sarsabilecek önemli bir iddia içeren kampanyası da büyük vara aldı ve W. George Bush'un ekmeğine bir kat daha yağ sürülmüş oldu. Öte yandan, Jackson, önceki başkan Clinton zamanında Beyaz Saray'a bir tür danışmanlık hizmeti de vermiş, Clinton'ın Monica Lewinsky ile ilişkisinin ortaya çıkması üzerine, insanların hata yapabileceğinden ve onlara bir şans daha tanınmanın ve bağışlanmanın erdem olduğundan bahsetmişti. Jackson'ın bu desteği karşılıksız kalmayacak, bu kez, bizzat Bill Clinton ve yardımcısı Al Gore onu telefonla arayıp desteklerini ileteceklerdi. Tıpkı Clinton olayında olduğu gibi, bu süreçte de çekirdek aile kazandı, aldatan adamı imana geldi, Jackson ününe ün kattı.

Derleyen
Yelda Yücel

İntifada'nın kadınlar üzerinde nasıl bir etkisi var?

Binlerce yaralı öncelikle annelerinin hayatını etkiledi. Bugün birçok kadın felçli ya da yaralı oğluna hastabakıcılık yapıyor. 1996'dan sonra Filistin'de işsizlik oranı zirveye çıktı. İşsiz baba eve para getiremez olunca, kadınlar, evde hazırladıkları yiyecekleri veya diktikleri giysileri satarak gelir elde etmeye çalışıyordu. Şimdi ise yirmi dört saat evde umidini kaybetmiş bir erkekle yaşamak, sakat oğullara bakmak, evin tüm işlerini yapmak ve evi geçindirmek yükümlülüğüyle karşı karşıyalar. Bu kadınları televizyonlarda göremezsiniz, onlar ancak bir şehit veya gazi annesi olarak görünebiliyor ve hemen unutuluyorlar.

Köprülerin altından çok sular akmasına rağmen otuz yıldır aynı yöneticiler tarafından yönetiliyoruz ve kadınların durumu bunalım dönemlerinde büsbütün kötüleşiyor. Biz böyle zamanlarda kendimize özgü sorunları ifade edebilmekte güçlük çekiyoruz. Bizler düşmana karşı şiddeti desteklerken, şiddetin sosyal çelişkileri çözümlemede kullanılmaması gerektiğini nasıl anlatabiliriz? Çok sayıda ev yıkıldı ve pek çok aile akrabalarının yanına taşınmak zorunda kaldı. Özellikle fakir ailelerde artan işsiz erkek sayısı başka sorunları da beraberinde getirdi: aile içi şiddet ve cinsel taciz. 15-20 kişi böylesi zor bir ortamda, küçücük bir evde birarada yaşayıp sağlıklı ilişkileri nasıl sürdürebilir? Erkek bunuyla nasıl başa çıkabilir, kadın nasıl dayanabilir? Üstelik, milliyetçi söylem çok etkili olduğu için taciz konusunda hiç bir kadın sesini çıkaramaz. İşgale tüm gücümüzle odaklanmamız gerektiğini söyleyenlere tamamıyla katılıyorum. Buna rağmen, işgalciye taş atarken, güç ilişkilerine dayanan sosyal ilişkilerin incinebilir kesimler üzerindeki etkisinin dikkate alınması gerektiğinin unutulmamasını isterim.

ZNET ten Nahida Sit'hada'nın yazısından kısaltarak çeviren
Lale Aykent Tunçman

çok daha fazla tırnak uzatmamız gerekiyor...

Leman Dergisi'nde karikatürleri yayınlanan Fatoş az sayıdaki kadın çizerden biri. Aynı zamanda seramik, animasyon ve grafik de yapıyor. Grafikle mizahı birleştirerek oluşturduğu grafilerini ocak ayında Leman Kültür'de sergilemeye başladı. Kocasından boşandığı için soyadı sorunu olan Fatoş, sadece ismini kullanıyor. Çünkü annesinden boşanan babası da soyadını kullanmasını istememiş. Yasal olarak baba soyadına geri dönme hakkı olsa da, o sadece adını kullanmayı tercih ediyor haklı olarak. Fatoş'la grafilerinin sergilendiği mekânda bir söyleşi yaptık.

Mesleğe ne zaman başladın?

1996 yılında *Yeni Yüzyıl Gazetesi* nde kısa bir süre çalıştım. *Amica Dergisi*'nin ilk sayısından itibaren yedi ay boyunca arka sayfasını hazırladım. Hemen ardından üç buçuk yıl atv'de "Alkışlar" programının editörlüğünü ve yapımcılığını yaptım. Bunu yaparken de animasyona yöneldim ama bilgisayar ortamından kopmadım bu arada. "Alkışlar" programının da animasyonunu hazırladım. 1998'in sonundan beri *Leman*'dayım.

Karikatürle grafinin farkı nedir?

Karikatür siyah beyazdır, konturları vardır, komik, koca suratlar, küçük vücutlardan oluşur vs. Grafilerde kontur yok, en belirgin özelliği o. Grafileri tamamıyla renk oluşturuyor, çizgileri de renk belirliyor. İki renk arasına herhangi siyah bir çizgi çizmeseniz bile siz onu algılayabiliyorsunuz. Ayrıca şu anda grafiyi benim yaptığım tarzda yapan kimse yok Türkiye'de, hatta belki yurt dışında da yok.

Kadın çizerlerle ilgili ne düşünüyorsun?

Kadın çizer olarak çok azız maalesef ama çok yetenekli kadın çizerler var, illüstratörler var. Ben de illüstrasyon yapıyorum. *Leman*'da da sadece üç kadın var. Ben, Feyhan Güver ve Özge diye bir arkadaş.

Neden?

Bence bu hareketsizlikten kaynaklanıyor. Mesela ben *Amica*'yı bıraktıktan sonra bir çizer değildim artık, çünkü göz önünde değildi yaptığım işler. Büyük bir ihtimalle birçok kadın çizer var, fakat ortada olmaları cesarete de bağlı tabii.

Sadece cesaret mi sence?

Hayır, tabii biraz da erkek egemen bir toplum olduğumuz için, çok daha fazla tırnak uzatmamız gerekiyor. Zor hakikaten, başka şeylerle savaşıyorsun, önce kendini koruma altına almak zorunda kalıyorsun. Her noktada adını atarken, sen kadınsın vurgusunu hissettirdiklerini algılıyorsun. Sonra, ben de yapabilirim, bakın ben de yapıyorum diye bir savaş başlıyor. Bunu kanıtlayana kadar da yıllar geçiyor. Sanıyorum bu yılların geçmesi bir mücadele ve bu mücadele için de büyük bir cesaret gerekiyor.

Leman'da cinsiyetçi espriler oluyor kadınlarla ilgili. Ayrıca çok maço bir ortam olduğu söyleniyor, bu konuda ne düşünüyorsun?

O tür espriler yaşayış şekillerinden kaynaklanabilir. Onlarla birlikte aynı akşam yemeğini yemediğim için ya da onlarla birlikte bir kahvede bir şeyler yapmadığım için, onların hayatlarında neler oluyor, bu hayatlar çizgilerine nasıl yansıyor bilemiyorum. Mesela *Lemanyak* ilk çıktığında almıştım ama artık okumuyorum, *Leman*'da ise okumadığım çizerler var, okuduğum çizerler var. Evet, yapılan kadınlara hakaretse, rencide eden, aşağılayan bir şeyse çok üzülürüm, rahatsız olurum ama onu kendi haline bırakırım. Kendi yüzü kızaracaktır zaten, hiç cevap vermemek, susmak da bir cevap bana göre. Maço ortam olduğu konusuna gelince, bununla hiç ilgilenmiyorum. Çünkü *Leman*'a geldiğimde erkek çocuk oluyorum. Üniversiteye gitmeden önce benim ilk mesleğim Kapalıçarşı tezgâhları arasında altın satmaktı. Yedi sene elimde çantayla Kapalıçarşı'da dolaştım, arabamı o işle aldım, üniversiteyi o işle bitirdim. On yedi yaşımdan beri kendi ayaklarımın üzerinde durabiliyorum. Çok güçlü olduğumu biliyorum, bu nedenle bir şeyleri ezmem gerekiyorsa hiç acımam. Fakat *Leman* Kapalıçarşı ya oranla daha yumuşak bir ortam. Yani yenemeyeceğim, aşamayacağım bir ortam değil benim için.

Daha çok ne tür çiziyorsun?

Ben absürd mizah yapıyorum, saçma olan şeyleri seviyorum çünkü. Ağırlıklı olarak çizgimde hayvanları ve çocukları konuşturuyorum.

Kadın erkek ilişkilerini çiziyor musun?

İlişkiler üzerine çok gitmiyorum ben. Çok azdır o tarz çizgim. Aslında saf kadınlar, aptal erkekler çiziyorum ama benim espri tarzım çok genel.

İşinle ilgili ileriye dönük yeni planların var mı?

Bu benim üçüncü kişisel sergim. Sergi açmaya devam edeceğim. Bu sergi çok büyük boyutlu bir sergi oldu. Daha farklı mekânlara taşıyıp, daha farklı malzemeler deneyeceğim. İlk sergim seramik ve akrilikti, ikincisinde akrilik, baskı, çizgi animasyonuydu. Şimdi daha farklı, karikatür de dahil oldu artık işin içine. Bundan sonra durmayacağım. Sponsor aradım mesela, çünkü hakikaten böyle bir çizgi varsa ve bunu Türkiye'de bir kadın yapmışsa devam etmeli diye düşünüyorum, belki buradan yola çıkarak yurtdışı sergisi de düşünebilirim ileride

Nevin Cerav

o adamlar ki ruslar'ı "kızları"ndan tanıdılar...

kadın milletinden olanlar için, *balalayka*'yı seyredip de erkek milletine düşman olmamak zor, gerçi senarist ve yönetmen bunu hedeflememişler.

lipovskaya, st.petersburg'da yaşar ve birçok yerde rusya'nın bir numaralı feministi diye anılır. çok güzel, çok akıllı bir kadındır. liseden sonra eğitimini sürdürmemiş ve birçok rus gibi kendi kendini yetiştirmek adı verilen o zor şeyi gerçekleştirmiştir. "benim büyüdüğüm yıllarda edebiyat dergileri okurduk biz, her şeyi okurduk. der. olga'yla, çeşitli feminist konferanslarda karşılaştık. ilki 1993 yılındaydı yanlış hatırlamıyorsam. doğu ve orta avrupa'nın çeşitli ülkelerinden gelen kadınlar. "kadın trafiği" kavramını anlatıyorlardı bu toplantılarda. fuhuş mafyasından kaçmaya çalışan dünya güzeli çek kızlarının bedenlerine ütü bastırılarak cezalandırıldıklarını orada duymuştum ilk defa.

olga, oturumların arasında. akşam yemeklerinden sonra, rusça, aşk şarkıları, partizan marşları, puşkin'den şiirler okur ve bu dili hiç anlayamayanlarımız bile söylediklerini ilgiyle izlerdik. olga milliyetçiydi, abd'yi bile görmüş olmasına rağmen. "rus kültürünü bilmeyen birisinin olacağını sanmam," derdi. "yalnızca rus kültürünü bilmezden gelenler var.

bu kültürü tiyatro, müzik, dans olarak almış, bedenleri kadar zihinleri de kıvrak rus kadınlar, memleketlmiz erkeklere kölelik etmek üzere yola çıkıyorlar; çünkü kölelik, samların aksine, çeşitli biçimlerde dimdik ayakta. pis pezevenklerin cebini doldurmak, onlardan daha masum olmayan puştların gönlünü hoş etmek için!

balalayka, ruslar ve türkler arasında geçen bir film olarak ele alınabilir. ama bence hikâye, erkek milletiyle kadın milleti arasında geçiyor. çünkü bazen bir hikâye. yönetmenini aşıp bize, onun kastetmediği gerçekleri gösterebiliyor. bir erkek, fuhuş üzerine bir film yaparken aşk üzerine bir film yaptığını düşünebilir ama *balalayka*, erkeklerle kadınlar arasındaki amansız savaşı gösteriyor elde olmadan. ali özgentürk, ve senervovu yazan ışıl özgentürk, aşkın her şeyi halledeceğine inanan tanya'ya hak vermek istemiş olabilirler ama kadınlar için esas belanın aşkla başladığını kolaylıkla görebiliyoruz bu filmde.

birkaç yıl önce, artvin'den trabzon'a, bir grup solcu erkekle yaptığımız bir yolculuğu hatırlıyorum. bu erkeklerin çoğu oralı, yol üzerinde tanya, nataşa gibi isimler taşıyan otellerden laf açılıyor. hemen hepsi bu otellerin içinin neye benzediğini biliyorlar. bir tanesi, "buralar çok kötüdür," diyor. "kırmızı ışıklar, loş ortamı. adam içeri girdiği anda neye uğradığını şaşırır, esrar çekmiş gibi olur. çok tehlikeli yerler.

onun, erkekler için tehlikeli demek istediğine şüphe yok. o otellerin, o düzeneğin, o kadınlar için nasıl tehlikeler barındırdığını düşünmek aklına gelmiyor.

balalayka ise, bu düzeneğe, bu dünyaya bakmış. filmin başrolünde, neş'eleri, tatlılıkları. zarafetleri. güzellikleriyle bu dünyanın çekici insanları olan bir otobüs dolusu kadın var.

ama kadınlarla erkekler arasındaki fark ve bölünmüşlük bu filmin kaderi sanki. hepsi rus olan kadınlar, bedenleri, kalpleri, bakışları ve hepsinden önemlisi ruhlarıyla çatır çatır oynuyorlar. üç esas erkek karakter ise "bizden"; cem davran, "sen o işi oldu bil. abi," "hassiktir abi ya," ve "bana ne ya," şeklinde izah edilebilecek toplam üç ifadeyle götürmüş filmi. ozan güven ise daha zivade hep içinden, "aman abi, bu işte yeniyim zaten. ne olur ne olmaz, fazla göze çarpıp tufaya gelmeyelim." diyormuş gibi duruyor. uğur yücel de, uğur yücel işte. üç erkek. sanatını, eğer kâr için yapılmıyorsa rezillik olsun diye yapıldığı. serbest piyasa ekonomisinin tıkır tıkır işlediği memleketimizde yetişmişler. on kadın ise, ancak o kadar olabilen. yenilmiş bile olsa. yine de olmuş olmasında teselli bulduğunuz, galiba kâr etmeden de mutlu olunmuş bir ülkenin geride bıraktığı kırık döküklerden öğrenmişler sanatı. ve oh olsun, toplarını ellerine verip göndermişler bizim oğlan çocuklarını.

murat birsel, filmin üç türk erkek oyuncusuyla televizyonda görüşürken hatırladım olga lipovskaya'yı: murat birsel, filmde söylenen rusça şarkıları kastederek, "peki, müzikler, bu film için mi bestelendi, hepsi çok güzeldi," diye soruyor. cem davran ise, onun şaşkınlığını paylaşarak, "tabii, kendi müzikleri, hep çalıyorlar," gibisinden bir cevap veriyor. şaşkın ve malıçuplar. şaşkınlıkları, *harp ve sulh*'u okumamış, oçiçorniya'yi dinlememiş olmaktan değil tabii, mahcubiyetlerinin ise erkek olmakla alakası yok!

ayşe düzkan

Uçan Süpürge senaryo yarışması

"Biz gülmesini de biliriz" cümlesiyle yola çıkan Uçan Süpürge'nin, dördüncüsünü düzenleyeceği kadın filmleri festivalinin bu yılki senaryo yarışmasının türü komedi. Uçan Süpürge'nin bu yıl belirlediği dört ana başlık var:

Türk Sineması. Dünya Sineması. Senaryo Yarışması. Film Çözümleme ve Söyleşiler.

Dünya Sinemasının önemli kadın yönetmenlerinden İtalyan Liliani Cavanni ve Fransız Agnes Varda nın dört-beş filmle konuk olması beklenen festival 3-10 Mayıs tarihleri arasında yapılacak.

Senaryo yarışmasında bu yıl geçen yıllardan farklı olarak yarışmaya katılan senaryo yazarları bütün senaryoları okuma fırsatı elde edecek. Değerlendirme sisteminde yapılan değişiklikle de. ön elemeyi geçen her eser sahibi. festivalin konuğu olacak ve "senaryo yazarlığı" çalışmasına katılmalarına olanak verilecek.

Festival kapsamında "Film Çözümlemesi" başlığı altında da üç gün sürecek olan bir atölye çalışması yapılacak. Bir kadın yönetmenin erkekleri anlattığı, bir erkek yönetmenin kadınları anlattığı iki film: film çözümlemesi uzmanı eşliğinde izleyicilerin katılımıyla incelenecek.

Kadınlar yeni Olimpos tanrıları karşısında...

Gönüllü gönülsüz kulluğumuz, çocuklarımıza mahkûm oluşumuz, özgürlüğümüz dışında hiçbir eksiğimizin olmayışı, aşkı beklerken kocamızla karşılaşmamız, bedenimize ve kendimize karşı hiçbir şey hissedemeyen üçüncü göz olmamız, yalnızlığımızı telefon sapığıyla, karşı komşumuzla. çocuğumuzla, kocamızla, kalabalıkla yaşamamız...

Hayatımız öyle sürüp giderken aşkı yaşamak isteyişimiz ve önünde sonunda onunla karşılaşmamız... Hayatımızın alt üst oluşu... Bir yandan yaşama çabası. Bir yandan intihara meyilli oluşumuz...

Karanlık bir yolda yalnız başına yürümek, o korkuyu yaşamanın bile köreltici olduğunu bilmek: Tecavüzle kendinin bir "şey" haline getirildiğini ve öldürüldüğünü, yaşarken öldürüldüğünü görmek. Belki de hem korkusunu. hem tecavüzü ancak onunla hesaplaşarak. hem de koskoca bir salonda yüzlerce kişinin gözü önünde anlatarak aşmayı denemek...

Çıldırmamanın, fahişe olmamanın, halihazırda en azından "kadınlığını kullanma"manın bu kadar zor olduğunu bilmek...

Tüm bunların nedenini aradığımız için ezilenlerin. aşağılanmışların, yok sayılmışların sözünü söylemeye yeltendiğimiz için. kendimiz olmayı denediğimiz için dünyanın çılgın renklerinden mahrum edilişimiz, zorunlu bir beyazlığa kapatılışımız, inadımız, direnmemiz. Aklımızı elimizden alamayıp öldürmeleri bizi: "Kadın Oyunları" bize dair. İçinde biz varız.

Siz en iyisi Dario Fo - Franca Rame okuyun ya da daha da iyisi dört farklı kadını bir kadının bedeninden ve kafasından çıkaran Funda İlhan'ı izleyin.

Bilge Seçkin

Kadın oyunları:
Yalnız Kadın,
Tecavüz,
Ben Ulrike Bağırıyorum,
Akıl Hastanesindeki Fahişe
Yazan:
Dario Fo,
Franca Rame
Çeviren:
Füsun Demirel
Yöneten:
Semih Çelenk
Oyuncu:
Funda İlhan
İzmit Büyükşehir Belediyesi Şehir Tiyatrosu
Tel: (0262) 311 59 00
(14 Hat)

Böyle bir aşk masalı işte!

Masallarda. aşk hikâyelerinde ve belki de hayatta hep bekliyoruz; bir şeyler olacağına dair umutlu bir tedirginlikle. Ama masallar uzuyor, aşk hikâyelerinden romanlara, oradan pembe dizilere yol alınıyor. Günden güne gevşiyoruz. Bir ağla sarılmış gibi ağırlaşıyor her hareketimiz. Beklemek uzuyor, uzadıkça uzuyor. Susuyoruz: belki bir uçak kazası bekleyerek. birinin bir şeyin hayatımıza girmesi, her şeyin kırılıp dökülüleceği "an" için. "Anlar" için.

Belki bütün bunlar bizim değil. Yani bu masallar. hikâyeler. belki aşk!.. Belki hiçbir şey anlatıldığı gibi değil. Anlatılmaya başlandığında her şey başkasının oluyor belki.

"Ferhat dağı deldi" "Ferhat Şirin'e âşık oldu" "Ferhat dağ gibi bir delikanlıydı"

"Şirin bekledi" ve bir masalın içinde sesi yitip gitti (mi?)

Tiyatro Boyalı Kuş'ta üç kadın Şirin'in yiten sesini aramaya çıkmışlar. Şirin'den bize miras kalan beklemenin anlamını sormuşlar birbirlerine. Belki buldukları cevapları, sordukları soruları yerleştirmişler bir masalın ve bir oyunun içine; aramak için...

Ferhat ile Şirin
Dramaturg: Jale Karabekir
Yazan Yöneten: Zeynep Kaçar
Oynayanlar: Feyza Işık, Zeynep Kaçar
Şubat ayı boyunca her salı 20:30
İstanbul Sanat Merkezi-254 96 96

Feminist Ansiklopedi

C

Cık: Argo/ (amcık'tan) Dişilik organı/ Kadın, kız/ Dişi

Cilve: 1- Görünme. İslam inancında gelinin duvağını açma töreni ve damadın bu sırada geline verdiği hediyenin adı. Yüz görümlüğü. 2- Sevgililerin ya da birbirini beğenenlerin, hoşa gitmek için yaptıkları davranışlar, kırıtma, naz.

Cins: Biyolojik olarak dişi ve erkek. Türkçe'de cins kelimesi birçok karşılığa sahiptir. Osmanlıca'da ırk, tür, familya karşılığıdır. Ayrıca kavim ve milleti ifade etmek üzere de kullanılmıştır. Türk Dil Kurumu'nun Türkçe sözlüğünün 1998 basımında cins kelimesi "tür, çeşit", "aralarında ortak özellikler olan varlıklar topluluğu" olarak tanımlanmıştır. Burada dişi ve erkeğe ilişkin hiçbir karşılık yoktur. Bu arada dilimize giren "seks" sözcüğü bizim cins kelimesinden esirgediğimiz işlevi yalan yanlış yerine getirmeye başlamıştır. Cins ve toplumsal cinsiyet ya da cinsiyet aynı zamanda politik ve teorik kavramlardır. Mualla Türköne *Eski Türk Toplumunun Cinsiyet Kültürü* kitabının giriş bölümünde şöyle yazmış: Aslında yakın zamanlara kadar ne Batı dillerinde, ne de Türkçe'de biyolojik olan "cins"i veya toplumsal-kültürel cinsiyeti ifade etmek üzere farklı kavramlar mevcut değildir. Buna gerek duyulmamıştır, çünkü biyolojik olanla, ona dayandırılarak üzerine bina edilen toplumsal-kültürel cinsiyetin özdeşliğine inanılmıştır. Yani cinsiyetlere atfedilen farklı özellikler "biyolojik ve doğal, ilahi ve evrensel"dir. Yine yazar başlangıçta kitabına "Eski Türk Toplumunun Cinsel Kültürü" adını koyacakken nasıl vazgeçtiğini de aktarmış: "Birçok kez bu başlık zikredildiğinde, üstelik akademik çevrelerde, muhatapların bunu erotik aktivitelerle ilgili bir çalışma olarak algıladıklarını gördüm." Birçok sözlük, ansiklopedi ve başvuru kitabı cins ve cinsiyet kelimelerinin toplumsal-kültürel karşılığını görmezden gelir. Afşar Timuçin'in üçüncü baskısını yapmış *Felsefe Sözlüğü*'nde cins, tür olarak açıklanmış; cinsellik ise cinsel yaşam olgularının tümü olarak anlatılmıştır. Bu arada kadın cinsi, erkek cinsi diye bir ifadeye de hiç yer verilmemiştir. Zaten cinsiyet kelimesi sözlükte kendine yer bile bulamamış. Oysa yine sadece biyolojik bir kategori olarak görülebilecek ırk kavramı ve ırkçılık düşüncesi sözlükte uzun uzun anlatılmıştır.

Cinsel politika: Amerikalı yazar Kate Millett in 1969 yılında yazdığı kitabın Türkçe adıdır (İngilizcesi, Sexual Politics). Cinsel politika terimi cinsler arasındaki ilişki politikanın ışığında incelenebilir mi sorusuna bir cevap olarak ortaya atılmıştır. Kate Millett bir cinsiyetten olmanın politik nitelik taşıyan bir sınıflama olduğunu ve bu

Hazırlayanlar: Handan Koç-Şehrel Baltaş

Feminist ansiklopedi

politikanın güç ilişkisine dayanarak üretildiğini yazar ve şöyle der: "Politikayı ırklar, kastlar, sınıflar ve cinsler gibi kesin çizgileri olan gruplar arasındaki bağıntı ve karşılıklı ilişki çerçevesi içinde tanımlamak istiyorum."

Cinsel işbölümü: Toplumsal ve ekonomik yaşantıda iki cins arasında belli bir ideolojik yaklaşımla belirlenen roller. İki cins arasında sanayi toplumu döneminde öngörülen en yaygın işbölümü önerisi eve ekmek getiren erkek, Çocukları büyüten ve ev işlerini yapan kadın olduğudur.

Cinsellik: Sözlüklerde yaygın olarak, cinsel özelliklerin bütünü olarak tarif edilmiştir. Bu tanım eksiktir. Cinsellik sadece tek bir kişinin onu diğer cinsten ayıran özelliklerini değil, kişiler arasındaki birleşme ve zevk alma yaşantılarının yanı sıra, kişilerin bu yaşantıya yönelik enerjilerini kapsayan bir kelimedir. Cinsel hayat kadınların üzerindeki egemenlik ilişkisinin üretildiği ve yaşatıldığı alanlardan biridir. Feminist kadın politikası kadın cinselliğinin erkek cinsine zevk ve Çocuk vermeye indirgenmesine karşı Çıkar.

Cinsiyet: TDK sözlüğü karşılığı: Erkekle dişiyi ayırt ettiren özel bir yaratılış, eşey, cinslik, seks. Dilimizde cinsiyet kelimesi İngilizce "gender", yani toplumsal cinsiyet karşılığı olarak da kullanılmaktadır. Ayşe Durakbaşa şöyle diyor. "Gender'ı Türkçeye toplumsal cinsiyet olarak çevirmiştik. Ama toplumsal cinsiyet diyince, sanki beden var ve o bedenin üzerine toplumsal birşey yazılıyor. Orada beden eylemsiz bir varlık gibi anlaşılıyor. Yani bedenin kendisinin cinsiyetlenmiş olması , ifadesini bulamıyor diye düşünüyorum. O yüzden ben değişken olarak kullanmayı tercih ediyorum.

Cinsiyet rolleri: Erkeklerin ve kadınların nasıl davranmaları gerektiğini ve onlardan gerçekleştirmeleri beklenen farklı rolleri ortaya koyar. Cinsiyet rolleri kadınları erkeklerin hizmetine sokmanın bir yolunu yansıtır. 1970'lerde özellikle ABD kaynaklı sosyoloji araştırmalarında cinsel farklılık ve rol konusu, feministlerin etkisiyle büyük bir ağırlık kazandı. Kadınlık rolleri erkeklik rolleri araştırmaları arttı. Bu birikim ve cinsiyet rolü yaklaşımı liberal feminist yazar Betty Friedan'ın *Kadınlığın Gizemi* kitabında da etkili olmuştur. Bu kitap özellikle Amerika'da büyük bir yankı uyandırmıştır. Reform için gereken şeyin kadınların kimlik ve beklentilerinde bir değişiklik olduğu fikri, bu çerçevede yaygınlık kazanmıştır...

Cinsiyetçilik: Cinsiyet temelinde uygulanan haksız ayrımcılık. Örtülü veya açık biçimleri vardır.

Cinslik: Eşey.

Hollywood sineması ataerkildir...

Neden kadınlar aynı şeyi yapamıyor?

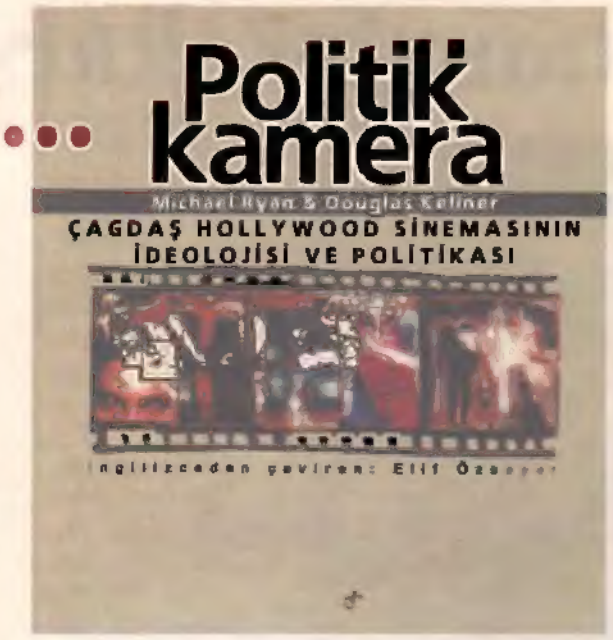

Dünya sinemalarında gösterilen filmlerin çoğu Hollywood kökenlidir. Michael Ryan (Northeastern Üniversitesi, İngilizce Sinema Bölümü) ve Douglas Kellner (Teksas Üniversitesi, Felsefe Bölümü) beş yıllık bir çalışma süresince 1967-1990 yılları arasında milyonlarca insanın izlediği önemli Hollywood filmlerinin ideoloji ve politikasını incelemişler. Bu olağanüstü çalışma sonucunda ortaya çok kapsamlı bir kitap çıkmış: *Politik Kamera*. (Ayrıntı Yayınları, 1997, çeviren Elif Özsayar)

Kitabın önsözü şu paragrafla başlıyor."Araştırmamız, egemen toplumsal hareketlerde sol'dan sağ a doğru esaslı bir kayma ile nitelenen 1967'den seksenli yılların ortalarına kadar süren dönem içinde Hollywood Sineması ile Amerikan toplumu arasındaki ilişkiye odaklanıyor. Egemen kültürel temsillerde bu sarsıcı politik dönüşümle birlikte ortaya çıkmış görünen değişikliklerden rahatsızlık duyduğumuz için, 1980'de bu kitabı yazmaya başladık. Özellikle dikkatimizi çeken şey, toplumsal enerjileri harekete geçirmekteki öneminin giderek arttığını düşündüğümüz Hollywood Sineması nın, oluşmakta olan muhafazakâr hareketlenmeyi, aileden orduya ve ekonomik politikaya kadar birçok cephede fiilen desteklemekte olduğuydu.

Kitap, incelenen yüzü aşkın filmin çoğunda muhafazakâr hareketlenmenin desteklendiğini açık bir biçimde gözler önüne seriyor. Korku, bilimkurgu, polisiye, aşk, aile, fantastik tüm filmlerde işlenen sinsi cinsiyet politikaları da, kitabın "Cinselliğin politikası" adlı bölümünde incelenmiş. (s. 216-247)

Bu bölüm şu cümle ile başlıyor, "Yetmişli, seksenli yıllarda Amerikan kültürünün çehresini değiştiren en önemli güçlerden biri feminist hareket olmuştur."

Kitabın yazarları bu saptamayı yaparak, yükselen feminist hareketin bu yıllarda çekilen Hollywood filmlerinin ideolojisine pek de yansımadığı görüşünde birleşiyor. Çünkü "Hollywood sineması özü itibariyle babaerkildir."(s..221)

Filmlerin çoğunun senaryosu erkekler tarafından yazılır, çoğunlukla erkekler tarafından yönetilir. "Erkek yönetmenlerce kadınlara en sık uygulanan ikili yapı, kariyer, aşk ya da evlilik temalarıdır. Yapılması gereken seçim, genellikle ya işle çocuklar arasında ya da zor bir kamusal yaşamla erkek himayesi arasındadır. Bu karşıtlıkların ikisi de büyük toplumsal önem taşır. İlki çocuk büyütme işinin ve ev içi emeğin babaerkil toplumda kadına tahsis edilmiş olmasına, ikincisi ise, kısmen kamusal rekabet alanının erkeklerin tekelinde olmasından kaynaklanan kadına yönelik erkek şiddetine dayanır. Hollywood geleneğinde kadınlar evcilleştirilir. (...) Kullanılan güzel oyuncularla sık sık başvurulan yakın çekimler, kadının erkek arzularının nesnesi olduğu anlamını destekler görünür. Kitapta seçilen filmlerin analizinde, Hollywood filmlerinde işlenen ideoloji ve erkek egemen cinsiyet politikalarının bir örneği olan *Kramer Kramer'e Karşı* (1979) adlı filmin analizini kitaptan aktarıyorum:

"Ted (Dustin Hoffman), karısı Johanna (Meryl Streep) tarafından apansız terk edilen bir reklam şirketi yöneticisidir. Bir yandan çalışırken bir yandan altı yaşındaki oğlu Billy ve tek başına bakma sorunu ile karşı karşıyadır. Ted çocuğunu işinden üstün tutar ve işinden olur. Daha sonra Johanna Billy'yi alma talebi ile geri döner ve mahkeme çocuğu ona verir. Buna rağmen o çocuğunu almamaya karar verir. Çünkü artık gerçek ebeveynin Ted olduğunu anlamıştır. Filmde baba-oğul ilişkisine ait çizilen tablo çok olumlu bir biçimde izleyiciye aktarılmıştır. Annenin kendini bulmak için evi terk etmesiyle aileye karşı işlenen suç olarak onu itham etmenin yoludur çizilen bu olumlu tablo. Film boyunca gerek kamera kullanımı gerek imge düzenlemesi gerekse çerçeveleme, Ted'i üstün bir varlık, Johanna'yı ise değersiz, çocuğu hakketmeyen, silik soğuk ve nevrotik bir kişi olarak çizer. Filmde bir erkeğin hem annelik edip hem de sonunda işinde başarılı olabileceği gösterilerek örtük olarak şu soruyu sorar: "Neden kadınlar aynı şeyi yapamıyor?

Filmle ilgili olarak yapılan izleyici anketinde, film vermek istediği mesajın algılanması açısından başarılı bulunmuştur. "Bir kadının kendini bulması için evi terketmesini onaylayan izleyici oranı yüzde 18'dir. Bu oranın içinde yüzde 74'ü kadın izleyici oluşturmaktadır. Filmin bağımsız kadınlara olumsuz yaklaştığını düşünen yüzde 40 izleyici oranında yüzde 64'lük bölümü yine kadınlar oluşturmaktadır." (s. 248-251)

Kramer Kramer'e Karşı gibi yüze yakın filmin incelemesi de gösteriyor ki, toplumsal hayatta kadının rolü değişse de Hollywood sinemasındaki erkek egemen değerler bundan pek fazla etkilenmiyor.

Bu çarpıcı sonuçları ortaya koyan kitabın yazarlarının erkek olması da ilginç. Araştırmayı objektif bir biçimde yürütmeyi ve Hollywood denen çarkın kadınlar aleyhine döndüğünü açıkça saptamayı başarıyorlar. Ne diyelim, darısı bütün erkek yazar ve araştırmacıların başına...

Sevhan Bolkal

Sizin hikâyenizi istiyoruz!

Boşanmak çoğu zaman bir kahramanlıktır, bazen özgür kalmak için, bazen terk edildiğiniz için, yalnız kalır, yoksullaşır, gittikçe güçlenen ayaklarınızın üzerinde durmaya çalışırsınız. Her birimizin boşanma hikâyesi özel ve önemlidir. İşte bu yüzden Pazartesi en ilginç boşanma hikâyesi yarışması açtı.

Hikâyenizi yazın, yarışmaya katılın.

Jüri üyeleri: Aynur İlyasoğlu (çünkü fikir onun), Ayşe Durakbaşa (bir feminist sosyolog da gerekir yani), Nevin Cerav (Pazartesi'yi temsilen, yeni boşandı), Nur Balkanlı (yine Pazartesi'den, boşanma tecrübesi sağlam), Perihan Mağden (hikâye anlatmayı iyi biliyor).
Konunun piri Gönül Yazar ve uzmanı Ahu Tuğba'ya ulaşamadığımız için üzgünüz.

Son başvuru tarihi 28 Şubat 2001

En ilginç üç hikâyeye sürpriz ödüllerimiz var.

nann

- Lokalimiz için fırın, ev tipi buzdolabı ve bulaşık makinasına ihtiyacımız var. Bu konuda bağış ya da elden düşme satış yoluyla yardımcı olur musunuz?
  Pazartesi

- Kendine ait bir evde huzur içinde yaşama ve çalışma özgürlüğünü kullanmak isteyen iki genç kadından Almanca, İngilizce, ÖSS hazırlık ve okul derslerine yardım, Ceren-Melissa.
  Tel: 0533 335 36 21.

- Kuzguncuk'ta iki oda, bir salon, yeni restore edilmiş, Boğaz manzaralı daireyi paylaşacak kadın arkadaş arıyorum, Marci.
  Tel: 0535 214 54 00 - 0216 391 56 13.

PAZARTESİ

Kadınlara Mahsus Gazete
(Aylık kadın dergisi)
Kaynak gösterilmeden alıntı yapılamaz.

Sahibi: Kadın Kültür ve İletişim Vakfı

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Ayşe Düzkan

Ücretli - Tam zamanlı çalışanlar
Ayşe Düzkan, Beyhan Demir, Nevin Cerav

Baskı Öncesi Hazırlık
Nuray Vurgun, Şöhret Baltaş

Görsel Tasarım
Deniz Göktürk

Bu sayıya katkıda bulunanlar
Aynur İlyasoğlu, Ayşegül, Benan, Beril, Bilge, Deniz, Feryal, Handan Koç, Hülya Tufan, Lale, Minu, Necla Akgökçe, Nur, Selen, Selhan, Yaprak, Yelda Yücel

Almanya Temsilcisi:
Hülya Eralp

Çizer:
Gülay Batur

Kapak Fotoğrafı:
Volkan Kızıltunç

Adres: Abdullah Sokak, No:9, Beyoğlu, İstanbul.
Tel / faks: (0212) 292 07 39, 249 59 59, 292 07 47, 244 23 94
e-posta: pazartesidergi@superonline.com
Renk ayrımı: Bay Grafik
Baskı: Mart Matbaacılık Sanatları Tic. ve San. Ltd. Şti.
Dağıtım: Bir-Yay

Belgesel film gösterimleri

Cabaret Cine, Belgesel Sinemalar Birliği ile ortak bir organizasyonla belgesel film gösterimleri yapıyor. Her perşembe saat 20.00'de başlayan gösterim sonrası, yönetmenle de bir söyleşi düzenleniyor. Girişin ücretsiz olduğu etkinliğin, Şubat 2001 programı "Portreler" temasıyla gösterilecek.
Belgesel film günleri programı şöyle:

1 Şubat 2001/ *İlhan Amca*, 40 dk.
Yöneten: Semra Güzel-Aydın Bulut
8 Şubat 2001/ *Magdi*, 18 dk.
Yöneten: İlknur Ulutak.
Başmakinist, 18 dk.
Yöneten: Nazmi Ulutak
15 Şubat 2001/ *Füreya*, 30 dk.
Yöneten: Samih Rıfat
22 Şubat 2001/ *Atıf Yılmaz*,
1. Bölüm 39 dk., 2. Bölüm 46 dk.

Tel: 0212 257 74 38

rotasını **AÇIKDENİZLERE** çevirenler...
BU SEZON İYİ KİTAPLAR OKUYACAKSINIZ

EVRENİN MELEKLERİ
Einar Mar Gudmundsson
Gerçek bir öykü, gerçek bir başyapıt! Bir şizofrenin komik, sıradışı ve hüzünlü yaşamı...

BİR ANNENİN ANILARI
Janis Hogan
Karşımızda bir kadın, bir anne ve bir insan var...Bu kitabı okurken hayatı, ilişkileri ve kendinizi yeniden keşfedeceksiniz

KIZIL SAÇLI KADIN
Sigerson Clifford
Yabancılaştıran ve bunaltan kent hayatının ritminden, İrlanda'nın kır yaşamı ile uzaklaşacaksınız.

AŞKIN ÇEŞİTLİ YÜZLERİ
Leland Bardwell
Öfkeli, tutkulu ve çarpıcı! Bu kitaptan sonra aşka dair yargılarınız değişebilir.

Kitaplarımızı İyi Kitaba Önem Veren Tüm Kitabevlerinde Bulabilirsiniz...

[AÇIKDENİZ] YAYINLARI

Genel Dağıtım
Artı (0216) 349 61 80
Alfa (0212) 511 53 03
Arkadaş (0212) 513 65 66
Papirüs (0212) 511 83 70
Say (0212) 512 21 58

PAZARTESİ kadınlara mahsus gazete

***Pazartesi'*yi güçlendirmek için daha fazla kadına ulaşmaya ihtiyacımız var. *Pazartesi'*yi en az bir kadına daha satın ya da hediye edin. Daha iyisi abone olun, abone bulun. 10 abone bulana bir kitap veriyoruz.**

Abone olmak istiyorum.

İsim, Soyadı	:	
Adres	:	
Semt	:	İlçe:
Şehir	:	Posta Kodu:
Telefon (Ev)	:	(İş):
Abone süresi	: 1 yıl ( )	6 ay ( )
Başlangıç tarihi	:	

- **Türkiye içi:** Yıllık 7.500.000 TL., altı aylık 4.000.000 TL. Öğrencilere ve sendikalılara % 10 indirimli
  Aboneler için posta çek numarası: 662 965
  Bağışlarınız için Türkiye İş Bankası Küçükpazarmakkapı Şb. Hesap No. 1042 / 578076. Beyhan Demir
- **Türkiye dışı:** Yıllık 75 DM, altı aylık 40 DM.
  Döviz hesabı: Handan Koç, Ayşe Düzkan
  T. İş Bankası Taksim Şubesi, İstanbul
  Hesap No: 1052 / 301000 326575

Abdullah Sok. No:9 80060 Beyoğlu - İst.
Fax: (0212) 292 07 39
e-posta:pazartesidergi@superonline.com

Abone ücretini yatırdığınıza dair belgeyi ve abone formunuzu (öğrenciyseniz öğrenci belgenizle birlikte) bize gönderin. Biz de size her ay Pazartesi'nizi postalayalım.

Dergimize Almanya'da bulunan Heinrich Böll Vakfı destek vermektedir.

(Yıllar sonra, sabah karanlığında küçücük ilkokul çocuklarının belleğimden silemediğim vatan şiirlerini ezberleyerek, siyah giysiler içinde okula gittiklerini görünce nemli Istanbul sabahlarında...
– Hiçbir yanlış değişmedi,
diye düşünmekten kendimi alamıyorum...)

Tezer Özlü
Çocukluğun Soğuk Geceleri
1. Baskı, Ekim 1980, s. 28